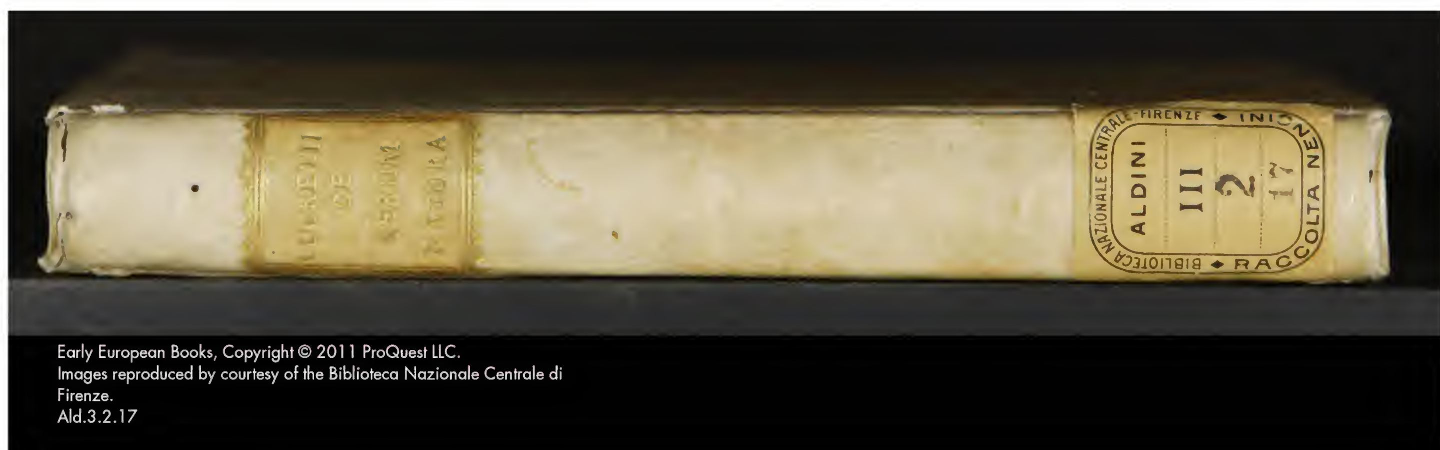

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
III
2
17

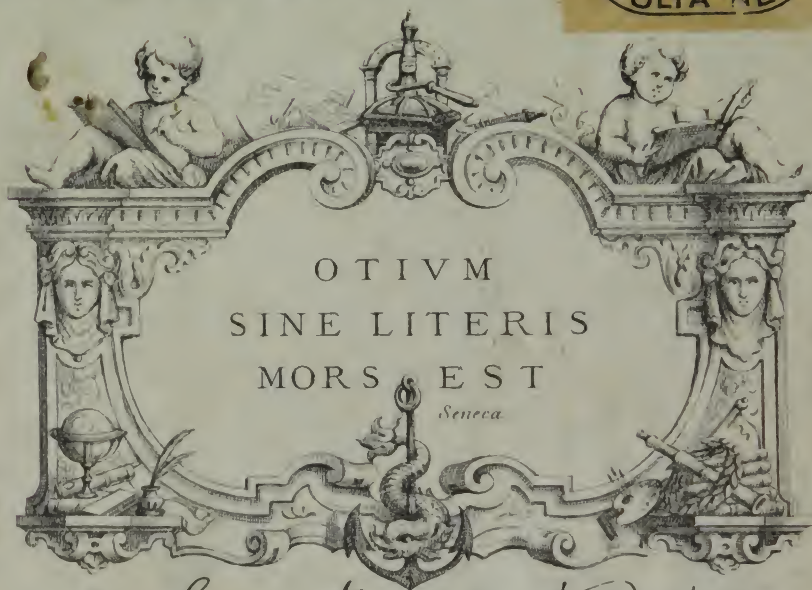

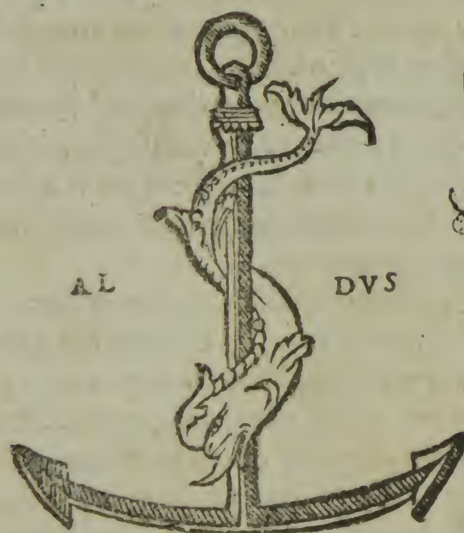

Ex Libris Joannis Nencini
1874

Ald. 3/3

LVCRETIVS.

ALDVS Pius Albertum Pium Carporum Principem, ac Cæsareum Oratorem apud Pont. Max. Saluere iubet.

Iampridem Alberte Decus Principum: Decus huius ætatis eruditorum, constitui omnes de philosophia libros, quotquot ex ædib. nostris exirent in manus studiosorum, tibi dedicare tum mea erga te singulari beneuolentia: tum etiam, quia id genus libris prætercæteros delectaris. Deus perdat pniciosa hæc bella, quæ te perturbāt: quæ te tandiu auertunt à sacris studijs literarum: nec sinunt, ut quiete, & , quod semper cupiuisti, atq; optasti: fruaris otio ad eas artes, quibus à puero deditus fuisti: celebrandas. iam aliquē fructum dedisses studiorum tuorum, utilem sanè & nobis, & posteris. qua te priuari re, ita moleste fers: ut nullam aliam ob causam credendum sit: nuper te Romæ tam graui morbo laborasse, ut de salute tua & timerent boni omnes, & angerentur.

Di prohibete minas: Di talem auertite casum:
Et placidi seruate Pios.

En igitur tibi Lucretius & Poeta, & philosophus quidem maximus uel antiquorum iudicio, sed plenus mendaciorum. nam multo aliter sentit de Deo, de creatione rerum, quàm Plato, q̄ cæteri Academici, quippe qui Epicurêam sectam secutus est. quamobrem sunt qui ne legendum quidem illum censent Christianis hominibus: qui uerum Deum adorant: colunt: uenerantur. Sed quoniam ueritas, quantò magis inquiritur, tantò apparet illustri-

or, & uenerabilior: qualis est fides catholica: quam IESVS Christus Deus Opt. Max. dum in humanis ageret: prædicauit hominibus: Lucretius, & qui Lucretio sunt simillimi: legendi quidem mihi uidentur: sed ut falsi, & mendaces: ut certe sunt.

Hæc autem attigimus: ut siquis hæc nostra legens, nesciat deliramenta Lucretij: id discat è nobis: licet ad te unum scribere uideamur. Id enim est harum epistolarum genus: ut cum ad unum scribuntur: ad omnes, in quorum manus peruenerint: tanquam argumenta scribantur. Quod autem longè correctior emittitur nunc Lucretius ex ædibus nostris, quàm consueuerit: habenda est potissimum gratia Andreæ Naugerio nostro: qui eum, quanquam cursim propter ipsius occupationes, & importunam impressorum nostrorum festinationem, tamen accurate recensuit. Capita præterea mutata ferè sunt omnia: ut uere quod singulis quibusq; locis complectitur: contineant. & licet non inferenda suis ea locis curauerimus, ne librum diuiderent: cum non Lucretius illa: sed alius quispiam inseruerit: tamen ad euitandum inquirendi laborem, & pagellam citant, & uersum, quò referenda sunt. Quod si per aduersam ualetudinem mihi licuisset, qua menses iam aliquot acerbiore conflictatus sum, addita essent infra non pauca, quæ diligentiæ nostræ fidem omnibus facerent, & Lucretium ipsum pleniorem redderent. utcunque sit, cauendum etiam fuerat, ne

plus iusto opus excresceret, & magnitudo uoluminis molestiam afferret. cætera ita præstita esse à nobis opinor Naugerij nostri industria, quam non contemnendam adhibuit: ut Lucretius legi atque intelligi tandem possit. Vale.

Quæ singulis libris continentur.

LIBRO PRIMO.

LIBRO SECVNDO.

LIBRO TERTIO.

LIBRO QVARTO.

LIBRO QVINTO.

LIBRO SEXTO.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER PRIMVS.

E neadum genitrix, hominum, diuûmq; uoluptas
A lma Venus, cœli subter labentia signa
Q uæ mare nauigerum, quæ terras frugiferenteis
C oncelebras: per te quoniam genus omne animantû
C oncipitur: uisitq; exortum lumina solis:
T e dea, te fugiunt uenti, te nubila cœli:
A duentuq; tuo, tibi suaueis dædala tellus
S ubmittit flores, tibi rident æquora ponti:
P acatumq; nitet diffuso lumine cœlum.
N am simulac species patefacta est uerna diei:
E t reserata uiget genitabilis aura fauoni:
A eriæ primum uolucres te diua, tuumq;
S ignificant initum, perculsæ corda tua ui.
I nde feræ pecudes persultant pabula læta:
E t rapidos tranant amneis: ita capta lepore,
T e sequitur cupide quò quanq; inducere pergis.
D eniq; per maria, ac montes, fluuiosq; rapaceis
F rondiferasq; domos auium, camposq; uirenteis,
O mnibus incutiens blandum per pectora amorem,
E fficis, ut cupide generatim secla propagent.
Q uæ quoniam rerum naturam sola gubernas:
N ec sine te quicquam dias in luminis oras.

E xoritur:neq; fit lætum,neq; amabile quicquam:
T e sociam studeo scribendis uersibus esse:
Q uos ego de rerum natura pangere conor
M emmiadæ nostro:quem tu dea tempore in omni
O mnibus ornatum uoluisti excellere rebus.
Q uo magis æternum da dictis diua leporem.
E ffice,ut interea fera munera militiai
P er maria,ac terras omneis sopita quiescant.
N am tu sola potes tranquilla pace iuuare
M ortaleis: quoniam belli fera munera mauors
A rmipotens regit:in gremium qui sæpe tuum se
R eijcit æterno deuictus uulnere amoris:
A tq; ita suspiciens tereti ceruice reposta
P ascit amore auidos inhians in te dea uisus:
E q; tuo pendet resupini spiritus ore.
H unc tu diua tuo recubantem corpore sancto
C ircunfusa super, suaueis ex ore loquelas
F unde,petens placidam romanis inclyta pacem.
N am neq; nos agere hoc patriai tempore iniquo
P ossumus æquo animo:nec Memmi clara propago
T alibus in rebus communi deesse saluti.
Q uod superest,uacuas aureis mihi Memmius,& te
S emotum a curis adhibe ueram ad rationem:
N e mea dona tibi studio disposta fideli,
I ntellecta prius quàm sint:contempta relinquas.
N am tibi de summa cœli ratione,deûmq;
D isserere incipiam:& rerum primordia pandam:
V nde omneis natura creet res,auctet,alatq;:
Q uo'ue eadem rursum natura perempta resoluat:
Q uæ nos materiem,& genitalia corpora rebus

Reddunda in ratione uocare: & semina rerum
Appellare suemus: & haec eadem usurpare
Corpora prima: quod ex illis sunt omnia primis.
Humana ante oculos fœde cum uita iaceret
In terris, oppressa graui sub relligione:
Quae caput à cœli regionibus ostendebat
Horribili super aspectu mortalibus instans:
Primum graius homo mortaleis tollere contra
Est oculos ausus: primusq; obsistere contra:
Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compressit cœlum: sed eo magis acrem
Irritat uirtutem animi: confringere ut arcta
Naturae primus portarum claustra cupiret.
Ergo uiuida uis animi peruicit: et extra
Processit longe flammantia mœnia mundi:
Atq; omne immensum peragrauit mente, animoq;.
Vnde refert nobis uictor: quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Quantum sit ratione, atq; alte terminus haerens.
Quare relligio pedibus subiecta uicissim
Obteritur: nos exaequat uictoria cœlo.
Illud in his rebus uereor: ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa: uiamq;
Indugredi sceleris: quin contra saepius olim
Relligio peperit scelerosa, atq; impia facta.
Aulide quo pacto triuiai uirginis aram
Iphianassaeo turparunt sanguine fœde
Ductores danaûm delecti prima uirorum.
Cui simul infula uirgineos circundata comptus
Ex utraq; pari malarum parte profusa est:

E t mœstum simul ante aras astare parentem
S ensit: & hunc propter ferrum cælare ministros:
A spectuq; suo lachrymas effundere ciues:
M uta metu terram genibus submissa petebat:
N ec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
Q uod patrio princeps donarat nomine regem.
N am sublata uirûm manibus, tremebundaq; ad aras
D educta est: non ut solenni more sacrorum
P erfecto, posset claro comitari hymenæo:
S ed casta inceste nubendi tempore in ipso
H ostia concideret mactatu mœsta parentis:
E xitus ut classi felix, faustusq; daretur.
T antum relligio potuit suadere malorum.
T utemet a' nobis iam quouis tempore uatum
T erriloquis uictus dictis desciscere quæres.
Q uippe etenim q̄multa tibi iam fingere possunt
S omnia: quæ uitæ rationes uertere possint:
F ortunasq; tuas omneis turbare timore.
E t merito. nam si certam finem esse uiderent
A erumnarum homines: aliqua ratione ualerent
R elligionibus, atq; minis obsistere uatum.
N unc ratio nulla est: restandi nulla facultas:
A eternas quoniam pœnas in morte timendum.
I gnoratur enim quæ sit natura animai:
N ata sit: an contra nascentibus insinuetur:
E t simul intereat nobiscum morte dirempta:
A n tenebras orci uisat, uastasq; lacunas:
A n pecudes alias diuinitus insinuet se:
E nnius ut noster cecinit. qui primus amœno
D etulit ex helicone perenni fronde coronam:

Per gentes italas hominum quæ clara clueret.
Etsi prætere a tamen esse acherusia templa
Ennius æternis exponit uersibus edens:
Quo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra:
Sed quædam simulachra modis pallentia miris.
Vnde sibi exortam semper florentis Homeri
Commemorat speciem, lachrymas effundere salsas
Cœpisse: et rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene cum superis de rebus habenda
Nobis est ratio: solis, lunæq; meatus
Qua fiant ratione: & qua ui quæq; gerantur
In terris: tum cumprimis ratione sagaci
Vnde anima, atq; animi constet natura uidendum:
Et quæ res nobis uigilantibus obuia mentes
Terrificet morbo affectis, somnoq; sepultis:
Cernere uti uideamur eos, audireq; coram:
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.
Nec me animi fallit graiorum obscura reperta
Difficile illustrare latinis uersibus esse:
Multa nouis uerbis præsertim cum sit agendum
Propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem.
Sed tua me uirtus tamen, & spectata uoluntas
Suauis amicitiæ, quemuis perferre laborem
Suadet: & inducit noctes uigilare serenas,
Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ possim præpandere lumina menti:
Res quibus occultas penitus conuisere possis.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est,
Non radij solis, neq; lucida tela diei,
Discutiant: sed naturæ species, ratioq;.

Principium hinc cuius nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni diuinitus unquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis:
Quod multa in terris fieri, cœloq; tuentur:
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Quas ob res, ubi uiderimus, nil posse creari
De nihilo: tum, quod sequimur, iam rectius inde
Perspiciemus: & unde queat res quæq; creari:
Et quo quæq; modo fiant opera sine diuûm.
Nam si de nihilo fierent: ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset: nil semine egeret.
E mare primum homines, è terra posset oriri
Squamigerum genus, et uolucres: erumpere cœlo
Armenta, atq; aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta tenerent.
Nec fructus ijdem arboribus constare solerent:
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Quippe ubi non essent genitalia corpora cuiq;:
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc, seminibus quia certis quæq; creantur:
Inde enascitur: atq; oras in luminis exit:
Materies ubi inest cuiusq;, & corpora prima.
Atq; hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni:
Quod certis in rebus inest secreta facultas.
Præterea, cur uere rosam, frumenta calore,
Vites autumno fundi suadente uidemus?
Si non certa suo quia tempore semina rerum
Cum confluxerunt: patefit quodcunq; creatur:
Dum tempestates adsunt: & uiuida tellus

T uto res teneras effert in luminis oras.
Q uod si de nihilo fierent: subito exorirentur
I ncerto spatio, atq; alienis partibus anni.
Q uippe ubi nulla forent primordia: quæ genitali
C oncilio possent arceri tempore iniquo.
N ec porro augendis rebus spatio foret usus
S eminis ad coitum: è nihilo si crescere possent.
N am fierent iuuenes subito ex infantibus paruis:
E' terra'q; exorta repente arbusta salirent.
Q uorum nil fieri manifestum est: omnia quando
P aulatim crescunt (ut par est) semine certo:
C rescendo'q; genus seruant: ut noscere possis
Q uæq; sua de materia grandescere, aliq;.
H uc accedit, uti sine certis imbribus anni
L ætificos nequeat fœtus submittere tellus:
N ec porro secreta cibo natura animantum
P ropagare genus possit: uitam'q; tueri.
V t potius multis communia corpora rebus
M ulta putes esse: ut uerbis elementa uidemus:
Q uàm sine principiis ullam rem existere posse.
D eniq;, cur homines tantos natura parare
N on potuit? pedibus qui pontum per uada possent
T ransire: & magnos manibus diuellere montes?
M ulta'q; uiuendo uitalia uincere secla?
S i non materies quia rebus reddita certa est
G ignundis: è qua constat quid possit oriri.
N il igitur fieri de nilo posse fatendum est:
S emine quando opus est rebus: quo quæq; creatæ
A eris in teneras possint proferrier auras.
P ostremo, quoniam incultis præstare uidemus

Culta loca: & manibus meliores reddere fœtus;
Esse uidelicet in terris primordia rerum:
Quæ nos fœcundas uertentes uomere glebas,
Terraiq; solum subigentes, cimus ad ortus.
Quod si nulla forent: nostro sine quæq; labore
Sponte sua multo fieri meliora uideres.
Huc accedit, uti quæq; in sua corpora rursum
Dissoluat natura: neq; ad nihilum interimat res.
Nam siquid mortale è cunctis partibus esset:
Ex oculis res quæq; repente erepta periret.
Nulla ui foret usus enim: quæ partibus eius
Dissidium parere, & nexus exoluere posset.
At nunc, æterno quia constant semine quæq;:
Donec uis obeat, quæ res diuerberet ictu:
Aut intus penetret per inania, dissoluatq;:
Nullius exitium patitur natura uideri.
Præterea, quæcunq; uetustate amouet ætas:
Si penitus perimit consumens materiem omnem:
Vnde animale genus generatim in lumina uitæ
Educat Venus? & reductum dædala tellus
Vnde alit, atq; auget, generatim pabula præbens?
Vnde mare? ingeniti fontes? externáq; longe
Flumina suppeditant? unde æther sydera pascit?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt:
Infinita ætas consumpse anteacta, diesq;.
Quod si in eo spatio, atq; anteacta ætate fuere,
E' quibus hæc rerum consistit summa refecta:
Immortali sunt natura prædita certe.
Haud igitur possunt ad nilum quæq; reuerti.
Deniq; res omnes eadem uis, causáq; uulgo

Conficeret: nisi materies æterna teneret
Inter se nexu minus, aut magis indupedita.
Tactus enim leti satis esset causa profecto:
Quippe ubi nulla forent æterno corpore: quorum
Contextum uis deberet dissoluere quæq;.
At nunc, inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant: æternaq; materies est:
Incolumi remanent res corpore: dum satis acris
Vis obeat pro textura cuiusq; reperta.
Haud igitur redit ad nihilum res ulla: sed omnes
Discidio redeunt in corpora materiai.
Postremo, pereunt imbres: ubi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.
At nitidæ surgunt fruges: ramiq; uirescunt
Arboribus: crescunt ipsæ: fœtuq; grauantur.
Hinc alitur porro nostrum genus, atq; ferarum:
Hinc lætas urbes pueris florere uidemus:
Frondiferasq; nouis auibus canere undiq; syluas.
Hinc fessæ pecudes per pinguia pabula læta
Corpora deponunt: et candens lacteus humor
Vberibus manat distentis: hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero menteis perculsa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunq; uidentur.
Quando alid ex alio reficit natura: nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adiuta aliena.
Nunc age sis, quoniam docui nil posse creari
De nihilo: neq; item genita ad nihilum reuocari:
Nequa forte tamen cœptes diffidere dictis:
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni:

A ccipe præterea, quæ corpora tute necesse est
C onfiteare esse in rebus: nec posse uideri.
P rincipio, uenti uis uerberat incita pontum:
I ngentesq; ruit naueis: & nubila differt,
I nterdum rapido percurrens turbine campos
A rboribus magnis sternit: montesq; supremos
S yluifragis uexat flabris: ita perfurit acri
C um fremitu: sæuitq; minaci murmure pontus.
S unt igitur uenti nimirum corpora cæca:
Q uæ mare, quæ terras, quæ deniq; nubila cœli
V errunt: ac subito uexantia turbine raptant.
N ec ratione fluunt alia: stragemq; propagant:
Q uàm cum mollis aquæ fertur natura repente
F lumine abundanti: quod largis imbribus auget
M ontibus ex altis magnus decursus aquai,
F ragmina coniiciens syluarum, arbustaq; tota:
N ec ualidi possunt pontes uenientis aquai
V im subitam tolerare: ita magno turbidus imbri
M olibus incurrit ualidis cum uiribus amnis.
D at sonitu magno stragem: uoluitq; sub undis
G randia saxa: ruit qua quicquam fluctibus obstat.
S ic igitur debent uenti quoq; flamina ferri.
Q uæ ueluti ualidum cum flumen procubuere:
Q uamlibet in partem trudunt res ante, ruuntq;
I mpetibus crebris: interdum uertice torto
C orripiunt: rapidiq; rotanti turbine portant.
Q uare etiam atq; etiam sunt uenti corpora cæca:
Q uandoquidem factis, ac moribus æmula magnis
A mnibus inueniuntur: aperto corpore, qui sunt.
T um porro uarios rerum sentimus odores:

Nec tamen ad nareis uenientes cernimus unquam:
Nec calidos æstus tuimur: nec frigora quimus
Vsurpare oculis: nec uoces cernere suemus:
Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
Natura: quoniam sensus impellere possunt:
Tangere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
Denique fluctifrago suspensæ in littore uestes
Vuescunt: eædem dispansæ in sole serescunt.
Ac neque quo pacto persederit humor aquai
Visum est: nec rursum quo pacto fugerit æstu.
In paruas igitur parteis dispergitur humor:
Quas oculi nulla possunt ratione uidere.
Quin etiam multis solis redeuntibus annis
Annulus in digito subtertenuatur habendo:
Stillicidi casus lapidem cauat: uncus aratri
Ferreus occulte decrescit uomer in aruis:
Strataq; iam uulgi pedibus detrita uiarum
Saxea conspicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu, præterq; meantum.
Hæc igitur minui, cum sint detrita, uidemus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoq;:
Inuida præclusit speciem natura uidendi.
Postremo, quæcunq; dies, naturaq; rebus
Paulatim tribuit moderatim crescere cogens:
Nulla potest oculorum acies contenta tueri.
Nec porro, quæcunq; æuo, macieq; senescunt:
Nec mare quæ impendent, uesco sale saxa peresa:
Quid quoq; amittant in tempore, cernere possis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen undiq; corporea stipata tenentur
Omnia natura: nanq; est in rebus inane.
Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus:
Nec sinet errantem dubitare: et quærere semper
De summa rerum: & nostris diffidere dictis.
Quapropter locus est intactus inane, uacansq;:
Quod si non esset: nulla ratione moueri
Res possent: nanq;, officium quod corporis extat:
Officere, atq; obstare: id in omni tempore adesset
Omnibus: haud igitur quicq̃ procedere posset:
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, sublimaq; cœli,
Multa modis multis uaria ratione moueri
Cernimus ante oculos: quæ, si non esset inane:
Non tam sollicito motu priuata carerent:
Quàm genita omnino nulla ratione fuissent:
Vndiq; materies quoniam stipata quiesset.
Præterea, quamuis solidæ res esse putentur:
Hinc tamen esse liquet raro cum corpore: cernas
In saxis, ac speluncis: permanat aquarum
Liquidus humor: & uberibus flent omnia guttis.
Dissipat in corpus sese cibus omne animantum:
Crescunt arbusta: & fœtus in tempore fundunt:
Quod cibus in totos usq; ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis.
Inter septa meant uoces: & clausa domorum
Transuolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.
Quod, nisi inania sint: qua possent corpora quæq;
Transire: haud ulla fieri ratione uideres.
Deniq;, cur alias alijs præstare uidemus

Pondere res rebus nihilo maiore figura?
Nam si tantundem est in lanæ glomere, quantum
Corporum in plumbo est: tantundem pēdere par est:
Corporis officiū est quoniā premere omnia deorsum:
Contra autem natura manet sine pondere inanis.
Ergo quod magnum est æque: leuius'q; uidetur:
Nimirum plus esse sibi declarat inanis.
At contra grauius plus in se corporum esse
Dedicat: & multo uacui minus intus habere.
Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
Quærimus, admistum rebus quod inane uocamus.
Illud in his rebus, ne te deducere uero
Possit, quod quidam fingunt, percurrere cogor.
Cedere squamigeris latices nitentibus aiunt:
Et liquidas aperire uias: quia post loca pisces
Linquant: quo' possint cedentes confluere undæ.
Sic alias quoq; res inter se posse moueri:
Et mutare locum: quamuis sint omnia plena.
Scilicet id falsa totum ratione receptum est.
Nam quo' squamigeri poterunt procedere tandem?
Ni spatium dederint latices? concedere porro
Quo poterunt undæ? cum pisces ire nequibunt?
Aut igitur motu priuandum est corpora quæq;:
Aut esse admistum dicendum rebus inane:
Vnde initum primum capiat res quæq; mouendi.
Postremo duo de concursu corpora lata
Si cita dissiliant: nempe aer omne necesse est
Inter corpora quod fiat, possidat inane.
Is porro, quamuis circum celerantibus auris
Confluat: haud poterit tamen uno tempore totum

Compleri ſpatium: nam primum quenq; neceſſe eſt
Occupet ille locum: deinde omnia poſſideantur.
Quod ſi forte aliquis, cum corpora diſſiluêre:
Tum putat id fieri, quia ſe condenſeat aer:
Errat: nam uacuum tunc fit, quod non fuit ante:
Et repletur item uacuum, quod conſtitit ante.
Nec tali ratione poteſt denſerier aer.
Nec ſi iam poſſet: ſine inani poſſet opinor
Ipſe in ſe trahere: et parteis conducere in unum.
Quapropter, quamuis cauſando multa moreris:
Eſſe in rebus inane tamen fateare neceſſe eſt.
Multaq; præterea tibi poſſum commemorando
Argumenta, fidem dictis conradere noſtris.
Verum animo ſatis hæc ueſtigia parua ſagaci
Sunt: per quæ poſſis cognoſcere cætera tu te.
Nanq; canes ut montiuagæ perſæpe ferai
Naribus inueniunt intectas fronde quietes:
Cum ſemel inſtiterint ueſtigia certa uiai,
Sic alid ex alio per te tu te ipſe uidere
Talibus in rebus poteris: cæcasq; latebras
Inſinuare omneis: et uerum protrahere inde.
Quod ſi pigraris, paulum'ue receſſeris ab re:
Hoc tibi de plano poſſum promittere Memmi:
Vſque adeo largos hauſtus de fontibus magnis
Lingua meo ſuauis diti de pectore fundet:
Vt uerear, ne tarda prius per membra ſenectus
Serpat: & in nobis uitai clauſtra reſoluat:
Quam tibi de quauis una re uerſibus omnis
Argumentorum ſit copia miſſa per aures.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis.

Omnis ut est igitur per se natura, duabus
Constitit in rebus: nam corpora sunt, & inane,
Hæc in quo sita sunt: & qua diuersa mouentur.
Corpus enim per se communis dedicat esse
Sensus: cui nisi prima fides fundata ualebit:
Haud erit occultis de rebus quo referentes
Confirmare animos quicquam ratione queamus.
Tum porro locus, ac spatium, quod inane uocamus,
Si nullum foret: haud usquam sita corpora possent
Esse: neq; omnino quoquam diuersa meare:
Id quod iam supra tibi paulo ostendimus ante.
Præterea nihil est, quod possis dicere ab omni
Corpore seiunctum, secretum'q; esse ab inani:
Quod quasi tertia sit rerum natura reperta.
Nam quodcunq; erit, esse aliquid debebit id ipsum:
Augmine uel grandi, uel paruo deniq;, dum sit.
Cui si tactus erit quamuis leuis, exiguus'q;:
Corporum augebit numerum: summam'q; sequetur.
Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per se transire meantem:
Scilicet hoc id erit uacuum, quod inane uocamus.
Præterea, per se quodcunq; erit, aut faciet quid:
Aut alijs fungi debebit agentibus ipsum:
Aut erit ut possint in eo res esse, geriq;.
At facere, & fungi, sine corpore nulla potest res:
Nec præbere locum porro, nisi inane, uacuusq;.
Ergo præter inane, & corpora, tertia per se
Nulla potest rerum in numero natura relinqui:
Nec quæ sub sensus cadat ullo tempore nostros:
Nec ratione animi, quam quisquam possit apisci.

Nam quæcunq; cluent: aut his coniuncta duabus
Rebus ea inuenies: aut horum euenta uidebis.
Coniunctum est id, quod nunquam sine perniciali
Discidio potis est seiungi, seq; gregari:
Pondus uti saxi, calor ignis, liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
Seruitium contra libertas, diuitiæq;,
Paupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
Aduentu manet incolumis natura, abituq;:
Hæc soliti sumus, ut par est, euenta uocare.
Tempus item per se non est: sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in æuo:
Tum quæ res instet: quid porro deinde sequatur:
Nec per se quenquam tempus sentire fatendum est
Semotum ab rerum motu, placidaq; quiete.
Deniq; tyndaridem raptam, belloq; subactas
Troiugenas genteis ut dicunt esse: uidendum est,
Ne contra, hæc per se, cogant nos forte fateri:
Quando ea secla hominum, quorũ hæc euenta fuere
Irreuocabilis abstulerit iam præterita ætas.
Nanq; aliud terris, aliud regionibus ipsis
Euentum dici poterit, quodcunq; erit actum.
Deniq; materies si rerum nulla fuisset,
Nec locus, ac spatium, res in quo quæq; geruntur:
Nunquam tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri phrygio sub pectore gliscens
Clara accendisset sæui certamina belli:
Nec clàm durateus troianis pergama partu
Inflammasset equus nocturno graiugenarum:
Perspicere ut possis, res gestas funditus omneis,

Non ita uti corpus per se constare: neq; esse:
Nec ratione cluere eadem, qua constat inane:
Sed magis ut merito possis euenta uocare
Corporum, atq; loci, res in quo quæq; gerantur.
Corpora sunt porro partim primordia rerum:
Partim concilio quæ constant principiorum.
Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest uis
Stringere: nam solido uincunt ea corpore demum.
Et si difficile esse uidetur forsitan quicquam
In rebus solido reperiri corpore posse.
Transit enim fulmen cœli per septa domorum:
Clamor ut it uocis: ferrum candescit in igne:
Dissiliunt'q; fero feruentia saxa uapore:
Quin labefactatus rigor auri soluitur æstu:
Tum glacies acri flamma deuicta liquescit.
Permanat calor argentum, penetrale'q; frigus:
Quando utrunq; manu retinentes pocula, rite
Sensimus, infuso lympharum rore superne.
Vsqueadeo in rebus solidi nihil esse uidetur.
Sed quia uera tamen ratio, natura'q; rerum
Cogit: ades, paucis dum uersibus expediamus:
Esse ea, quæ solido, atq; æterno corpore constent:
Semina quæ rerum, primordia'q; esse docemus:
Vnde omnis rerum nunc constet summa creata.
Principio, quoniam duplex natura duarum
Dissimilis rerum longe constare reperta est,
Corporum atque loci, res in quo quæq; geruntur:
Esse utranq; sibi per se, puram'q; necesse est.
Nam quacunq; uacat spatium, quod inane uocamus:
Corpus ea non est: qua porro cunq; tenet se

Corpus:ea uacuum nequaquam conſtat inane.
Sunt igitur ſolida, ac ſine inani corpora prima.
Præterea, quoniam genitis in rebus inaneſt:
Materiem circum ſolidam conſtare neceſſe eſt:
Nec res ulla poteſt uera ratione probari
Corpore inane ſuo cælare: atq; intus habere:
Si non quod cohibet, ſolidum conſtare relinquas.
Id porro nihil eſſe poteſt, niſi materiai
Concilium: quod inane queat tectum cohibere.
Materies igitur, ſolido quæ corpore conſtat:
Eſſe æterna poteſt: cum cætera diſſoluantur.
Tum porro, ſi nil eſſet, quod inane uacaret:
Omne foret ſolidum: niſi, contra, corpora cæca
Eſſent: quæ loca complerent, quæcunq; tenerent:
Omne, quod eſt ſpatium uacuum, conſtaret inane.
Alternis igitur nimirum corpus inani
Diſtinctum, quoniam nec plenum nauiter extat:
Nec porro uacuum: ſunt ergo corpora cæca:
Quæ ſpatium pleno poſſint diſtinguere inane.
Hæc neq; diſſolui plagis extrinſecus icta
Poſſunt: nec porro penitus penetrata retexi:
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod iam ſupra tibi paulo oſtendimus ante.
Nam neque collidi ſine inani poſſe uidetur
Quicquam: nec frangi: nec findi in bina ſecando:
Nec capere humorem, neq; item manabile frigus,
Nec penetralem ignem: quibus omnia conficiuntur.
Et quo quæq; magis cohibet res intus inane:
Tam magis his rebus penitus tentata labaſcat.
Ergo ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima

Sunt, ita uti docui: ſint hæc æterna neceſſe eſt.
Præterea, niſi materies æterna fuiſſet:
Antehac ad nihilum penitus res quæq; rediſſent:
De nihilo quæſita forent, quæcunq; uidemus.
At quoniam ſupra docui nil poſſe creari
De nihilo: neq; quod genitum eſt, ad nil reuocari:
Eſſe immortali primordia corpore debent:
Diſſolui quo quæq; ſupremo tempore poſſint:
Materies ut ſuppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Nec ratione queunt alia ſeruata per æuum
Ex infinito iam tempore res reparare.
Huc accedit: uti ſolidiſſima materiai
Corpora cum conſtent: poſſint tamen omnia reddi
Mollia: quæ fiant aer, aqua, terra, uapores:
Quo pacto fiunt, & qua ui quæq; gerantur,
Admiſtum quoniam ſimul eſt in rebus inane.
At contra ſi mollia ſint primordia rerum:
Vnde queant ualidi ſilices, ferrumq́; creari,
Non poterit ratio reddi: nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur ſolida pollentia ſimplicitate:
Quorum condenſo magis omnia conciliatu
Arctari poſſunt: ualidasq́; oſtendere uires.
Deniq; iam quoniam generatim reddita finis
Creſcendi rebus conſtat, uitamq́; tuendi:
Et quid quæq; queant per fœdera naturai,
Quid porro nequeant, ſancitum quandoquidē extat:
Nec commutatur quicquam, quando omnia conſtant.
Vſqueadeo uariæ uolucres ut in ordine cunctæ

Ostendunt maculas generales corpore inesse:
Immutabile materiæ quoque corpus habere
Debent nimirum: nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione reuincta:
Incertum quoq; iam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Qua nam sit ratione, atq; alte terminus hærens:
Nec toties possent generatim secla referre
Naturam, motus, uictum, mores'q; parentum.
Tum porro, quoniam est extremum quodq; cacumen
Corporis: illius, quod nostri cernere sensus
Iam nequeunt: id nimirum sine partibus extat:
Et minima constat natura: nec fuit unquam
Per se secretum: neq; posthac esse ualebit:
Alterius quoniam est ipsum: primæ quoq; & imæ,
Inde aliæ, atq; aliæ, similes ex ordine partes,
Agmine condenso naturam corporis explent.
Quæ quoniam per se nequeunt constare: necesse est
Hærere: unde queant nulla ratione reuelli.
Sunt igitur solida primordia simplicitate:
Quæ minimis stipata cohærent partibus arcte,
Non ex ullorum conuentu conciliata,
Sed magis æterna pollentia simplicitate:
Vnde neq; auelli quicquam, neq; diminui quid
Concedit natura, reseruans semina rebus.
Præterea, nisi erit minimum: paruissima quæq;
Corpora constabunt ex partibus infinitis.
Quippe ubi dimidiæ partis pars semper habebit
Dimidiam partem: nec res præfiniet ulla.
Ergo rerum inter summam, minimam'q;, quid esset,

Nil erit, ut distet. nam quamuis funditus omnis
Summa sit infinita: tamen paruissima quæ sunt
Ex infinitis constabunt partibus æque.
Quod quoniam ratio reclamat uera: negatq;
Credere posse animi: uictus fateare necesse est:
Esse ea, quæ nullis iam prædita partibus extent:
Et minima constent natura: quæ quoniam sunt:
Illa quoq; esse tibi solida, atq; æterna fatendum.
Deniq; si minimas in parteis cuncta resolui
Cogere consuesset rerum natura creatrix:
Iam nihil ex illis eadem reparare ualeret.
Propterea, quia quæ nullis sunt partibus aucta,
Non possunt ea, quæ debet genitalis habere
Materies, uarios connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus, per quæ res quæq; geruntur.
Porro si nulla est frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quæq;
Nunc etiam superare necesse est corpora rebus:
Quæ non dum clueant ullo tentata periclo.
At quoniam fragili natura prædita constant,
Discrepat æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis uexata per æuum.
Deniq; si nullam finem natura parasset
Frangendis rebus: iam corpora materiai
Usq; redacta forent, æuo frangente priore:
Ut nihil ex illis à certo tempore posset
Conceptum, summum ætatis peruadere florem.
Nam quiduis citius dissolui posse uidemus:
Quam rursus refici. quapropter longa diei
Infinita ætas anteacti temporis omne

Quod fregisset adhuc disturbans, dissoluensq;,
Id nunquam reliquo raparari tempore posset.
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet: quoniam refici rem quanq; uidemus:
Et finita simul generatim tempora rebus
Stare: quibus possint æui contingere florem.
Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt
Ignem, atq; ex igni summam consistere solo:
Magnopere a' uera lapsi ratione uidentur.
Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obscuram linguam, magis inter inaneis,
Quande grauis graios inter qui uera requirunt.
Omnia enim stolidi magis admirantur, amantq;,
Inuersis quæ sub uerbis latitantia cernunt:
Veraq; constituunt, quæ belle tangere possunt
Aures: & lepido quæ sunt fucata sonore.
Nam cur tam uariæ res possent esse requiro:
Ex uero si sunt igni, puroq; creatæ.
Nil prodesset enim calidum denserier ignem:
Nec rarefieri: si partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet suus ignis, haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus esset:
Languidior porro disiectis, disq; sipatis.
Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
Talibus in causis: nedum uariantia rerum
Tanta queat densis, rarisq; ex ignibus esse.
Id quoq; si faciant admisto rebus inani,
Denseri poterunt ignes, rariq; relinqui.
Sed quia multa sibi cernunt contraria multi:
Et fugiunt in rebus inane relinquere purum:

A rdua dum metuunt, amittunt uera uiai:
N ec rursum cernunt, exempto rebus inani
O mnia densari: fieriq; ex omnibus unum
C orpus: nil ab se quod possit mittere natum,
A estifer ignis uti lumen iacit, atq; uaporem,
V t uideas non e stipatis partibus esse.
Q uod si forte ulla credunt ratione potesse
I gneis in coetus stringi: massareq; corpus:
S aliœt ex ulla facere id si parte reœptent,
O ccidet ad nihilum nimirum funditus ardor
O mnis: & ex nihilo fient quæcunq; creantur.
N am quodcunq; suis mutatum finibus exit:
C ontinuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
P roinde, aliquid superare necesse est incolume ollis:
N e tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
D e nihiloq; renata uirescat copia rerum.
N unc igitur, quoniam certissima corpora quædam
S unt: quæ conseruant naturam semper eandem:
Q uorum abitu, aut aditu, mutatoq; ordine, mutant
N aturam res: & conuertunt corpora sese:
S cire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
N il referret enim quædam discedere, adire,
A tq; alio attribui, mutariq; ordine quædam:
S i tantum ardoris naturam cuncta tenerent.
I gnis enim foret omnimodis quodcunq; crearet.
V erum, ut opinor, ita est: sunt quædã corpora: quorũ
C oncursus, motus, ordo, positura, figuræ,
E fficiunt igneis: mutatoq; ordine, mutant
N aturam: neq; sunt igni simulata: neque ulli
P ræterea rei: quæ corpora mittere possit

Sensibus: & nostros adiectu tangere tactus.
Dicere porro ignem res omneis esse neq; ullam
Rem ueram in numero rerum constare, nisi ignem,
Quod facit hic idem, perdelirum esse uidetur.
Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
Et labefactat eos: unde omnia credita pendent:
Vnde hic cognitus est ipsi, qui nominat, ignem.
Credit enim sensus ignem cognoscere uere:
Caetera non credit, nihilo quae clara minus sunt:
Quod mihi cum uanum, tum delirum esse uidetur.
Quid referemus enim, quod nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, quo uera, ac falsa notemus?
Praeterea quare quisquam magis omnia tollat:
Et uelit ardoris naturam linquere solam:
Quam neget esse ignis, summam tamen esse relinquat?
Aequa uidetur enim dementia dicere utrunq;.
Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem: atq; ex igni summam consistere posse:
Et qui principium gignundis aera rebus
Constituere: aut humorem quicunq; putarunt
Fingere res ipsum per se: terram'ue creare
Omnia: & in rerum naturas uertier omneis:
Magnopere à uero, longé'q; errasse uidentur.
Adde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
Aera iungentes igni, terram'q; liquori:
Et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
Ex igni, terra, atq; anima procrescere, & imbri.
Quorum acragantinus cum primis Empedocles est:
Insula quem triquetris terrarum gessit in oris:
Quàm fluitans circum magnis anfractibus aequor

I onium glaucis aspergit littus ab undis:
A ngustoq; fretu rapidum mare diuidit undis,
I taliæ terrarum oras à finibus eius.
H ic est uasta charybdis: & hic ætnæa minantur
M urmura flammarum rursum se colligere iras:
F aucibus eruptos iterum ut uis euomat igneis:
A d cœlumq; ferat flammai fulgura rursum.
Quæ cum magna modis multis, miranda uidetur
G entibus humanis regio: uisendaq; fertur,
R ebus opima bonis, multa munita uirum ui.
N il tamen hoc habuisse uiro præclarius in se,
N ec sanctum magis, & mirum, carumq; uidetur.
C armina quin etiam diuini pectoris eius
V ociferantur, & exponunt præclara reperta:
V t uix humana uideatur stirpe creatus.
H ic tamen, & supra quos diximus, inferiores
P artibus egregie multis, multoq; minores,
Q uanquam multa bene, ac diuinitus inuenientes
E x adyto tanquam cordis responsa dedere
S anctius, & multo certa ratione magis, quàm
P ythia: quæ tripode ex Phœbi, lauroq; profatur:
P rincipiis tamen in rerum fecere ruinas:
E t grauiter magni magno cecidere ibi casu.
P rimum quod motus exempto rebus inani
C onstituunt: & res molleis, rarasq; relinquunt,
A era, solem, ignem, terras, animalia, fruges:
N ec tamen admiscent in eorum corpus inane.
D einde quod omnino finem non esse secandis
C orporibus faciunt: neque pausam stare fragori:
N ec prorsum in rebus minimum consistere quicquã.

C um uideamus id extremum cuiusq; cacumen
E sse, quod ad sensus nostros minimum esse uidetur:
C oniicere ut possis ex hoc: quae cernere non quis,
E xtremum, quod habent, minimum consistere rebus.
H uc accedit item, quoniam primordia rerum
M ollia constituunt: quae nos natiua uidemus
E sse, & mortali cum corpore funditus: atqui
D ebeat ad nihilum iam rerum summa reuerti:
D e nihiloq; renata uigescere copia rerum.
Q uorum utrunq; quid a uero iam distet, habebis.
D einde inimica modis multis sunt, atq; uenena
I psa sibi inter se: quare aut congressa peribunt:
A t ita diffugient: ut tempestate coacta
F ulmina diffugere, atq; imbres: uentosq; uidemus.
D eniq; quattuor ex rebus si cuncta creantur:
A tq; in eas rursum res omnia dissoluuntur:
Q ui magis illa queunt rerum primordia dici?
Q uàm contra res illorum, retroq; putari?
A lternis gignuntur enim: mutantq; colorem,
E t totam inter se naturam tempore ab omni.
S in ita forte putas, ignis, terraeq; coire
C orpus, & aerias auras, roremq; liquorum:
N il in concilio naturam ut mutet eorum:
N ulla tibi ex illis poterit res esse creata:
N on animans, non ex animo cum corpore, ut arbos.
Q uippe suam quicq; in coetu uariantis acerui
N aturam ostendet: mistusq; uidebitur aer
C um terra simul, & quodam cum rore manere.
A t primordia gignundis in rebus oportet
N aturam clandestinam, caecamq; adhibere:

E mineat nequid, quod contra pugnet, & obstet:
Quo minus esse queat proprie quodcunq; creatur.
Quin etiam repetunt a coelo, atq; ignibus eius:
Et primum faciunt ignem se uertere in auras
Aeris: hinc imbrem gigni: terramq; creari
Ex imbri: retroq; a terra cuncta reuerti:
Humorem primum: post aera: deinde calorem:
Nec cessare haec se inter se mutando meare
De coelo ad terram, de terra ad sydera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quae paulo diximus ante,
In commutatum ueniunt: constare necesse est
Ex alijs ea: quae nequeant conuertier usquam:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Quin potius tali natura praedita quaedam
Corpora constituas: ignem si forte crearint:
Posse eadem demptis paucis, paucisq; tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aeris auras.
Sic alias alijs rebus mutarier omneis.
At manifesta palam res indicat (inquis) in auras
Aeris e terra res omneis crescere, aliq;:
Et nisi tempestas indulget tempore fausto:
Imbribus, & tabi nimborum arbusta uacillent.
Solq; sua pro parte fouet, tribuitq; calorem:
Crescere uti possint fruges, arbusta, animantes.
Salicet & nisi nos cibus aridus, & tener humor

Adiuuet: amiſſo iam corpore, uita quoq; omnis
Omnibus è neruis, atq; oſſibus exoluatur.
Adiutamur enim dubio procul: atq; alimur nos
Certis ab rebus: certis aliæ atq; aliæ res:
Nimirum quia multimodis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia miſta
Sunt: ideo uarijs uariæ res rebus aluntur.
Atq; eadem magni refert primordia ſæpe,
Cum quibus, & quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent motus, accipiant'q;.
Namq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, ſolem
Conſtituunt: eadem fruges, arbuſta, animanteis:
Verum alijs, alio'q; modo commiſta mouentur.
Quin etiam paſſim noſtris in uerſibus ipſis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter ſe uerſus, ac uerba neceſſe eſt.
Confiteare, & re, & ſonitu diſtare ſonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine ſolo.
At rerum quæ ſunt primordia plura adhibere
Poſſunt: unde queant uariæ res quæq; creari.
Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur, Homœomeriam
Quam græci memorant: nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrij ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile eſt exponere uerbis.
Principio rerum quam dicit Homœomeriam,
Oſſa uidelicet è pauxillis, atq; minutis
Oſſibus, & ſic de pauxillis, atq; minutis
Viſceribus uiſcus gigni, ſanguen'q; creari,
Sanguinis inter ſe multis coeuntibus guttis:
Ex auri'q; putat micis conſiſtere poſſe,

Aurum: & de terris terram concrescere paruis.
Sic ignem inter se paruis coeuntibus nasci
Ignibus. exiguis humorem humoribus esse.
Caetera consimili fingit ratione, putatq;.
Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit: neq; corporibus finem esse secandis.
Quare in utraq; mihi pariter ratione uidetur
Errare, atq; illi, supra quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis primordia fingit:
(Si primordia sunt, simili quae praedita constant
Natura, atq; ipsae res sunt: aequeq; laborant:
Et pereunt: neq; ab exitio res ulla refrenat.)
Nam quid in oppressu ualido durabit eorum,
Vt mortem effugiat leti sub dentibus ipsis?
Ignis? an humor? an aura? qd horũ? sanguis an? an
Nil, ut opinor: ubi ex aequo res funditus omnis (ne os?
Tam mortalis erit: q̃ quae manifesta uidemus
Ex oculis nostris aliqua ui uicta perire.
At neq; cedere iam ad nihilum res posse, neq; autem
Crescere de nihilo, testor res ante probatas.
Praeterea quoniam cibus auget corpus, alitq;,
Scire licet nobis, uenas, & sanguen, & ossa,
Siue cibos omneis commisto corpore dicent
Esse: & habere in se neruorum corpora parua,
Ossaq;, & omnino uenas, partesq; cruoris.
Fiet, uti cibus omnis, et aridus, & liquor ipse,
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & neruis, sanieq;, & sanguine misto.
Praeterea quaecunq; è terra corpora crescunt,
Si sunt in terris: terram constare necesse est

Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.
Transfer item totidem uerbis utare licebit:
In lignis si flamma latet, fumus'q;, cinisq;:
Ex alienigenis consistant ligna necesse est.
Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit: ut omnibus omneis
Res putet immistas rebus latitare: sed illud
Apparere unum: cuius sint plurima mista,
Et magis in promptu, prima'q; in fronte locata:
Quod tamen a uera longe ratione repulsum est.
Conueniebat enim fruges quoq; sæpe, minacis
Robore cum saxi franguntur: mittere signum
Sanguinis: aut aliquid, nostro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
Consimili ratione herbas quoq; sæpe decebat,
Et laticis dulces guttas, simili'q; sapore
Mittere, lanigeræ quales sunt ubere lactis.
Scilicet & glebis terrarum sæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondes'q; uideri
Dispertita: ac in terris latitare minute.
Postremo in lignis cinerem, fumum'q; uideri:
Cum præfracta forent: igneis'q; latere minutes.
Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res:
Scire licet non esse in rebus res ita mistas:
Verum semina multimodis immista latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At sæpe in magnis fit montibus (inquis) ut altis
Arboribus uicina cacumina summa terantur
Inter se, ualidis facere id cogentibus austris:
Donec fulserunt flammæ fulgore coorto:

S cilicet & non est lignis tamen insitus ignis.
V erum semina sunt ardoris multa: terendo
Q uæ cum confluxere: creant incendia syluis.
Q uod si tanta foret syluis abscondita flamma:
N on possent ullum tempus cælarier ignes:
C onficerent uulgo syluas: arbusta cremarent.
I am'ne uides igitur (paulo quod diximus ante)
P ermagni referre eadem primordia sæpe,
C um quibus, & quali positura contineantur?
E t quos inter se dent motus, accipiant'q;?
A tq; eadem paulo inter se mutata, creare
I gnes è lignis? quo pacto uerba quoq; ipsa
I nter se paulo mutatis sunt elementis:
C um ligna, atq; ignes distincta uoce notemus.
D eniq; iam quæcunq; in rebus cernis apertis,
S i fieri non posse putas: quin materiai
C orpora consimili natura prædita fingas:
H ac ratione tibi pereunt primordia rerum:
F iet uti risu tremulo concussa cachinnent,
E t lachrymis salsis humectent ora, genasq;.
N unc age, quod superest, cognosce: & clarius audi.
N ec me animi fallit, quàm sint obscura: sed acri
P ercussit thyrso laudis spes magna meum cor:
E t simul incussit suauem mi in pectus amorem
M usarum: quo nunc instinctus mente uigenti
A uia pieridum peragro loca, nullius ante
T rita solo: iuuat integros accedere fonteis:
A tq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
I nsignemq; meo capiti petere inde coronam:
V nde prius nulli uelarint tempora musæ.

P rimum quod magnus doceo de rebus: & arctis
R elligionum animum nodis exoluere pergo.
D einde quod obſcura de re tam lucida pango
C armina, muſæo contingens cuncta lepore:
I d quoq; enim non ab nulla ratione uidetur:
S ed ueluti pueris abſynthia tetra medentes
C um dare conantur: prius oras pocula circùm
C ontingunt mellis dulci, flauóq; liquore:
V t puerorum ætas improuida ludificetur
L abrorum tenus: interea perpotet amarum,
A bſynthi laticem: deceptáq; non capiatur:
S ed potius tali facto recreata ualeſcat.
S ic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
T riſtior eſſe, quibus non eſt tractata: retroq;
V ulgus abhorret ab hac: uolui tibi ſuauiloquenti
C armine pierio rationem exponere noſtram:
E t quaſi muſæo dulci contingere melle.
S i tibi forte animum tali ratione tenere
V erſibus in noſtris poſſem: dum perſpicis omnem
N aturam rerum, qua conſtet cuncta figura.
S ed quoniam docui ſolidiſſima materiai
C orpora perpetuo uolitare inuicta per æuum:
N unc age ſumma audi quæ nam ſit finis eorum:
H æc ſic euoluamus: item quod inane repertum eſt,
S eu locus, ac ſpatium res in quo quæq; gerantur,
P eruideamus utrum finitum funditus omne
C onſtet: an immenſum pateſiat aduſq; profundum.
O mne quod eſt igitur, nulla regione uiarum
F initum eſt: nanq; extremum debebat habere.
E xtremum porro nullius poſſe uidetur

Eſſe,

Esse: nisi ultra sit quod finiat, ut uideatur,
Quod non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc extra summam, quoniã nihil esse fatendũ est:
Non habet extremum: caret ergo fine, modoq;:
Nec refert quibus adsistas regionibus eius.
Vsqueadeo quem quisq; locum possedit in omneis
Tantundem parteis infinitum omne relinquit.
Præterea, si iam finitum constituatur
Omne quod est spatium: siquis procurrat ad oras
Vltimus extremas: iaciatq; uolatile telum:
Inualidis utrum contortum uiribus ire,
Quod fuerit missum mauis: longeq; uolare:
An prohibere aliquid censes, obstareq; posse?
Alterutrum fatearis enim, sumasq; necesse est.
Quorum utrunq; tibi effugium præcludit: & omne
Cogit, ut exempta concedas fine patere.
Nam siue est aliquid, quod prohibeat: faciatq;
Quo minus, quo missum est, ueniat: finiq; locet se:
Siue foras fertur, non est à fine profectum.
Hoc pacto sequar: atq; oras ubicunq; locaris
Extremas: quæram, quid telo deniq; fiat.
Fiet, uti nusquam possit consistere finis:
Effugiumq; fugæ prolatet copia semper.
Præterea, spatium summai totius omne,
Vndiq; si inclusum certis consisteret oris:
Finitumq; foret: iam copia materiai
Vndiq; ponderibus solidis confluxet ad imum:
Nec res ulla geri sub cœli tegmine posset:
Nec foret omnino cœlum, neq; lumina solis.
Quippe ubi materies omnis cumulata iaceret

Ex infinito iam tempore ſubſidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla eſt: quia nil eſt funditus imum:
Quo quaſi confluere, & ſedes ubi ponere poſſint.
Semper & aſſiduo motu res quæq; geruntur
Partibus in cunctis: æternaq; ſuppeditantur
Ex infinito cita corpora materiai.
Poſtremo ante oculos rem res finire uidetur:
Aer diſſepit colleis, atq; aera montes:
Terra mare, econtra mare terras terminat omneis.
Omne quidem uero nihil eſt, quod finiat extra.
Eſt igitur natura loci, ſpatiumq; profundi:
Quod neq; clara ſuo percurrere fulmina curſu
Perpetuo poſſint æui labentia tractu:
Nec prorſum facere, ut reſtet minus ire meando.
Vſqueadeo paſſim patet ingens copia rebus
Finibus exemptis in cunctas undiq; parteis.
Ipſa modum porro ſibi rerum ſumma parare
Ne poſſit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem eſt, finiri corpore cogit:
Vt ſic alternis infinita omnia reddat.
Aut etiam alterutrum niſi terminat alterum eorum,
Simplice natura: & pateat tantum immoderatum:
Nec mare, nec tellus, nec cœli lucida templa,
Nec mortale genus, nec diuûm corpora ſancta
Exiguum poſſent horai ſiſtere tempus.
Nam diſpulſa ſuo de cœtu materiai
Copia ferretur magnum per inane ſoluta:
Siue adeo potius nunquam concreta creaſſet
Vllam rem: quoniam cogi diſiecta nequiſſet.

Nam certe neq; consilio primordia rerum
Ordine quæq; suo, atq; sagaci mente locarunt:
Nec quos quæq; darent motus pepigêre profecto.
Sed quia multa modis multis mutata per omne
Ex infinito uexantur percita plagis:
Omne genus motus, & cœtus experiundo
Tandem deueniunt in taleis dispositur as:
Qualibus hæc rebus consistit summa creata:
Et multos etiam magnos seruata per annos,
Vt semel in motus coniecta est conuenienteis:
Efficit, ut largis auidum mare fluminis undis
Integrent amnes: & solis terra uapore
Fota nouet fœtus: summissáq; gens animantum
Floreat: & uiuant labentis ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto: nisi materiai
Ex infinito suboriri copia posset:
Vnde amissa solent reparari in corpore quæq;.
Nam ueluti priuata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus: sic omnia debent
Dissolui: simulac defecit suppeditare
Materies aliqua ratione auersa uiai.
Nec plagæ possent extrinsecus undiq; summam
Conseruare omnem, quæcunq; est conciliata.
Cudere enim crebro possunt: partem'q; morari:
Dum ueniant aliæ: ac suppleri summa queatur.
Interdum resilire tamen coguntur: & unà
Principijs rerum spatium, tempus'q; fugai
Largiri: ut possint à cœtu libera ferri.
Quare etiam atq; etiam suboriri multa necesse est.
Et tamen, ut plagæ quoq; possint suppetere ipsæ,

I nfinita opus est uis undiq; materiai.
I llud in his rebus longe fuge credere Memmi
I n medium summae (quod dicunt) omnia niti:
A tq; ideo mundi naturam stare sine ullis
I ctibus externis: neq; quoquam posse resolui
S umma atq; ima: quod in medium sint omnia nixa,
I psum si quicquam posse in se sistere credis.
E t quae pondera sunt sub terris, omnia sursum
N itier: in terramq; retro requiescere posta.
V t per aquas quae nunc rerum simulachra uidemus.
E t simili ratione animalia suapta uagari
C ontendunt: neq; posse è terris in loca coeli
D ecidere inferiora magis: quàm corpora nostra
S ponte sua possint in coeli templa uolare.
I llic cum uideant solem, nos sydera noctis
C ernere: & alternis nobiscum tempora coeli
D iuidere: & noctes pariles agitare, diesq;.
S ed uanus stolidis haec omnia parturit error:
A mplexi quod hebent peruerse prima uiai.
N am medium nihil esse potest, ubi inane, locusq;
I nfinita: neq; omnino, si iam medium sit:
P ossit ibi quicquam hac potius consistere causa:
Q uàm quauis alia longe ratione manere.
O mnis enim locus, ac spatium, quod inane uocamus,
P er medium, per non medium concedat oportet
A eque ponderibus, motus quacunq; feruntur.
N ec quisquam locus est, quò corpora cum uenêre,
P onderis amissa ui possint stare in inani.
N ec quod inane autem est illis subsistere debet:
Q uin sua quod natura petit, concedere pergat.
H aud igitur possunt tali ratione teneri

LIB. I.

Res in concilio medij cupedine uictæ.

Præterea, quoniam non omnia corpora fingunt
In medium niti: sed terrarum, atq; liquorum,
Humorem ponti, magnisq; è montibus undas,
Et quasi terreno quæ corpore contineantur.
At contra tenueis exponunt aeris auras,
Et calidos simul à medio differrier igneis:
Atq; ideo totum circumtremere æthera signis:
Et solis flammam per cœli cœrula pasci:
Quod calor à medio fugiens ibi colligat igneis.
Quippe etiam uesci è terra mortalia secla:
Nec prorsum arboribus summos frondescere ramos
Posse: nisi à terris paulatim cuiq; cibatum
Terra det: at supra circumtegere omnia cœlum:
Ne uolucrum ritu flammarum mœnia mundi
Diffugiant subito magnum per inane soluta:
Et ne cætera consimili ratione ferantur:
Ne'ue ruant cœli penetralia templa superne:
Terráq; se pedibus raptim subducat: & omneis
Inter permistas rerum, cœliq; ruinas
Corpora soluentes, abeat per inane profundum:
Temporis ut puncto nihil extet relliquiarum,
Desertum præter spatium, & primordia cæca.
Nam quacunq; prius de parti corpora deesse
Constitues: hæc rebus erit pars ianua leti:
Hac se turba foras dabit omnis materiai.
Hæc si pernosces parua perductus opella:
Namq; alid ex alio clarescet: non tibi cæca
Nox iter eripiet: quin ultima naturai
Peruideas: ita res accendent lumina rebus.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER SECVNDVS.

Vaue, mari magno turbantibus aequora uentis
E' terra magnum alterius spectare laborem.
Non quia uexari quenquam est iucunda uoluptas:
Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suaue est.
Per campos instructa tui sine parte pericli,
Suaue etiam belli certamina magna tueri.
Sed nil dulcius est: bene quàm munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena.
Despicere unde queas alios: passim'q; uidere
Errare: atq; uiam palantis quaerere uitae:
Certare ingenio: contendere nobilitate:
Noctes atq; dies niti praestante labore
Ad summas emergere opes. rerum'q; potiri.
O' miseras hominum mentes, o' pectora caeca,
Qualibus in tenebris uitae, quantis'q; periclis
Degitur hoc aeui, quodcunq; est: non'ne uidetis
Nil aliud sibi naturam latrare? nisi ut q;
Corpore seiunctus dolor absit? mens'q; fruatur
Iucundo sensu, cura semota, metu q;?
Ergo corpoream ad naturam pauca uidemus
Esse opus omnino: quae demant quenq; dolorem:
Delitias quoq; uti multas substernere possint.

Gratius interdum: neq; natura ipsa requirit:
Si non aurea sunt iuuenum simulachra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris:
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur:
Nec domus argento fulgens, auroq́; renidet:
Nec citharas roboant laqueata, aurataq́; templa:
Cum tamen inter se prostrati in gramine molli.
Propter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ
Non magnis opibus iucunde corpora curant:
Præsertim cum tempestas arridet: & anni
Tempora conspergunt uiridanteis floribus herbas.
Nec calidæ citius decedunt corpore febres:
Textilibus si in picturis, ostroq́; rubenti
Iacteris: quàm si plebeia in ueste cubandum est.
Quapropter, quoniam nil nostro in corpore gazæ
Proficiunt, neq; nobilitas, neq; gloria regni:
Quod superest animo quoq; nil prodesse putandum.
Si non forte tuas legiones per loca campi
Feruere cum uideas belli simulachra cientes:
His tibi tum rebus tumefacto, relligiones
Effugiunt animo pauidæ, mortisq́; timores:
Tum uacuum tempus linquunt, curaq́; solutum.
Quod si ridicula hæc, ludibriaq́; esse uidemus:
Re ueraq́; metus hominum, curæq́; sequaces,
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela:
Audacterq́; inter reges, rerumq́; potentes
Versantur: neq; fulgorem reuerentur ab auro:
Nec clarum uestis splendorem purpureai:
Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas?
Omnis cum in tenebris præsertim uita laboret.

Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
Non radii solis, neq; lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratioq;.
Nunc age, quo motu genitalia materiai
Corpora res uarias gignant: genitasq; resoluant:
Et qua ui facere id cogantur: quæue sit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi:
Expediam: tu te dictis præbere memento.
Nam certe non inter se stipata cohæret
Materies: quoniam minui rem quanq; uidemus:
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo:
Ex oculisq; uetustatem subducere nostris:
Cum tamen incolumis uideatur summa manere
Propterea: quia quæ decedunt corpora cuiq;,
Vnde abeunt, minuunt: quo uenere, augmine donãt:
Illa senescere, at hæc contra florescere cogunt:
Nec remorantur ibi. sic rerum summa nouatur
Semper: & inter se mortales mutua uiuunt.
Augescunt aliæ gentes: aliæ minuuntur:
Inq; breui spatio mutantur secla animantum:
Et quasi cursores, uitai lampada tradunt.
Si cessare putas rerum primordia posse:
Cessandoq; nouos rerum progignere motus:
Auius à uera longe ratione uagaris.
Nam, quoniã per inane uagantur cuncta: necesse est
Aut grauitate sua ferri primordia rerum:

Aut ictu forte alterius. nam cita superne
Obuia cum fluxere: fit, ut diuersa repente
Dissiliant: neq; enim mirum, durissima quae sint
Ponderibus solidis: neq; quicquam à tergibus obstet.
Et quo iactari magis omnia materiai
Corpora peruideas: reminiscere totius imum
Nil esse in summa: neq; habere ubi corpora prima
Consistant: quoniam spatium sine fine, modoq; est:
Immensumq; patere in cunctas undiq; parteis,
Pluribus ostendi: & certa ratione probatum est.
Quod quoniam constat: nimirum nulla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum:
Sed magis assiduo, varioq; exercita motu,
Partim interuallis magnis consulta resultant:
Pars etiam breuibus spatijs nexantur ab ictu.
Et quaecunq; magis condenso conciliatu,
Exiguis interuallis conuecta resultant,
Indupedita suis perplexis ipsa figuris:
Haec ualidas saxi radices, & fera ferri
Corpora constituunt: & caetera de genere horum
Paucula, quae porro magnum per inane uagantur.
Caetera dissiliunt longe, longeq; recursant
In magnis interuallis. haec aera rarum
Sufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
Multaq; praeterea magnum per inane uagantur:
Concilijs rerum, quae sunt reiecta: nec usquam
Consociare etiam motus potuere recepta.
Cuius, uti memoro rei, simulachrum, & imago
Ante oculos semper nobis uersatur, & instat.
Contemplator enim, cum solis lumina cunq;

Insertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane uidebis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso:
Et uelut æterno certamine prælia, pugnasq;
Edere turmatim certantia: nec dare pausam,
Conciliis, & dissidiis exercita crebris.
Conijcere ut possis ex hoc: primordia rerum
Quale sit in magno iactari semper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua potest res
Exemplare dare, & uestigia notitiai.
Hoc etiam mage ad hæc animũ te aduertere par est
Corpora: quæ in solis radiis turbare uidentur:
Quod tales turbæ, motus quoq; materiai
Significant clandestinos, cæcosq; subesse.
Multa uidebis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare uiam: retroq; repulsa reuerti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq; parteis.
Scilicet hic à principiis est omnibus error.
Prima mouentur enim per se primordia rerum:
Inde ea quæ paruo sunt corpora conciliatu:
Et quasi proxima sunt ad uires principiorum:
Ictibus illorum cæcis impulsa cientur:
Ipsaq;, quæ porro paulo maiora, lacessunt.
Sic à principiis ascendit motus: & exit
Paulatim nostros ad sensus: ut moueantur
Illa quoq;, in solis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere Memmi.
Primum aurora nouo cum spargit lumine terras:

Et uariæ uolucres nemora auia peruolitantes
Aera per tenerum liquidis loca uocibus opplent:
Quàm subito soleat sol ortus tempore tali
Conuestire sua perfundens omnia luce:
Omnibus in promptu, manifestumq; esse uidemus.
At uapor is, quem sol mittit, lumenq; serenum,
Non per inane meat uacuum: quo tardius ire
Cogitur: aerias quod sol diuerberat undas:
Nec singillatim corpuscula quæq; uapores,
Sed complexa meant inter se, conq; globata.
Quapropter simul inter se turbantur: & extra
Officiuntur: uti cogantur tardius ire.
At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
Cum per inane meant uacuum: nec res remoratur
Ulla foris: atq; ipsa suis è partibus unum,
Unum in quem cœpêre locum, conixa feruntur:
Debent nimirum præcellere mobilitate:
Et multo citius ferri, quàm lumina solis:
Multiplexq; loci spatium transcurrere eodem
Tempore quo solis peruulgant fulgura cœlum.
Nam neq; consilio debent tardata morari:
Nec perfectari primordia, singula quæq;,
Ut uideant, qua quidq; geratur cum ratione.
At quidam contra hæc ignari, materiai
Naturam non posse deûm sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderate
Tempora mutare annorum: frugesq; creare:
Et iam cætera, mortaleis quæ suadet adire,
Ipsaq; deducit dux uitæ dia uoluptas:
Ut res per ueneris blanditum secla propagent:

N e genus occidat humanum: quorum omnia causa
C onstituisse deos fingunt. sed in omnibus rebus
M agnopere à uera lapsi ratione uidentur.
N am quamuis rerum ignorem primordia quæ sint:
H oc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
C onfirmare: alijsq; ex rebus reddere multis:
N equaquam nobis diuinitus esse creatam
N aturam mundi: quæ tanta est prædita culpa.
Q uæ tibi posterius Memmi faciemus aperta.
N unc id quod superest, de motibus expediemus.
N unc locus est (ut opinor) in his illud quoq; rebus
C onfirmare tibi: nullam rem posse sua ui
C orpoream sursum ferri: sursumq; meare.
N e tibi dent timeo flammarum corpora fraudem:
S ursus enim uersus gignuntur: & augmina sumũt:
E t sursum nitidæ fruges, arbustaq; crescunt:
P ódera quãtum in se est, cũ deorsum cuncta ferãtur:
N ec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum:
E t celeri flamma degustant tigna, trabesq;:
S ponte sua facere id sine ui subiecta putandum est.
Q uod genus è nostro cum missus corpore sanguis
E micat exultans alte: spargitq; cruorem.
N on'ne uides etiam, quanta ui tigna, trabesq;
R espuat humor aquæ? nam quo magis urguimus altũ
D irecta: & magna ui multi pressimus ægre:
T am cupide sursum reuomit magis: atq; remittit:
P lus ut parte foras emergant, exiliantq;.
N ec tamen hæc quantum est in se dubitamus opinor:
Q uin uacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
S ic igitur debent flammæ quoq; posse per auras

Aeris expressæ sursum succedere: quanquam
Pondera quantū in se est, deorsum deducere pugnēt.
Nocturnasq; faces cœli sublime uolanteis,
Non'ne uides longos flammarum ducere tractus,
In quascunq; dedit parteis natura meatum?
Non cadere in terram stellas, & sydera cernis?
Sol etiam summo de uertice dissipat omnes
Ardorem in parteis: & lumine conserit arua.
In terras igitur quoq; solis uergitur ardor:
Transuersosq; uolare per imbres fulmina cernis.
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concursant: cadit in terras uis flammea uulgo.
Illud in his quoq; te rebus cognoscere auemus:
Corpora cum deorsum rectum per inane feruntur,
Ponderibus proprijs incerto tempore fermè
Incertisq; locis spatio decedere paulum:
Tantum, quod minimum mutatum dicere possis.
Quod nisi declinare solerent: omnia deorsum,
Imbris uti guttæ, caderent per inane profundum:
Nec foret offensus natus, nec plaga creata
Principijs: ita nil unquam natura creasset.
Quod si forte aliquis credit, grauiora potesse
Corpora, quo citius rectum per inane ferantur:
Incidere ex supero leuioribus: atq; ita plagis
Gignere: quæ possint genitaleis reddere motus:
Auius à uera longe ratione recedit.
Nam per aquas quæcunq; cadunt, atq; aera deorsum:
Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est.
Propterea, quia corpus aquæ, naturaq; tenuis
Aeris, haud possunt æque rem quanq; morari:

S ed citius cedunt grauioribus exuperata.
A t contra nulli de nulla parte,neq; ullo
T empore,inane potest uacuum subsistere rei:
Q uin sua quod natura petit,concedere pergat.
O mnia quapropter debent per inane quietum
A eque ponderibus non æquis concita ferri.
H aud igitur poterunt leuioribus incidere unquam
E x supero grauiora:neq; ictus gignere per se:
Q ui uarient motus:per quos natura gerat res.
Q uare etiam atq; etiam paulum inclinare necesse est
C orpora:nec plusquam minimum:ne fingere motus
O bliquos uideamur:& id res uera refutet.
N anq; hoc in promptu,manifestum'q; esse uidemus:
P ondera quantum in se est,non posse obliqua meare,
E x supero cum præcipitant:quod cernere possis.
S ed nihil omnino recta regione uiai
D eclinare,quis est,qui possit cernere sese?
D eniq; si semper motus connectitur omnis:
E t uetere exoritur semper nouus ordine certo:
N ec declinando faciunt primordia motus
P rincipium quoddam:quod fati fœdera rumpat:
E x infinito ne causam causa sequatur.
L ibera per terras unde hæc animantibus extat,
V nde est hæc inquam fatis auulsa uoluptas?
P er quam progredimur,quo ducit quenq; uoluntas:
D eclinamus item motus,nec tempore certo,
N ec regione loci certa:sed ubi ipsa tulit mens.
N am dubio procul his rebus sua cuiq; uolūtas
P rincipium dat:& hinc motus per mēbra rigantur.
N on ne uides etiam patefactis temporis puncto

C arceribus, non posse tamen prorumpere equorum
V im cupidam tam de subito, quàm mens auet ipsa.
O mnis enim totum per corpus materiai
C opia conquiri debet, concita per artus
O mneis: ut studium mentis connexa sequatur.
V t uideas initum motus a corde creari:
E x animiq; uoluntate id procedere primum:
I nde dari porro per totum corpus & artus.
N ec simile est, ut cum impulsi procedimus ictu,
V iribus alterius magnis, magnoq; coactu.
N am tum materiem totius corporis omnem
P erspicuum est nobis inuitis ire, rapiq;.
D onec eam refrenauit per membra uoluntas.
I am'ne uides igitur, quanquam uis extima multos
P ellit: & inuitos cogit procedere sæpe:
Præcipitesq; rapit: tamen esse in pectore nostro
Q uiddam: quod contra pugnare, obstareq; possit:
C uius ad arbitrium quoq; copia materiai
C ogitur interdum flecti per membra, per artus:
E t proiecta refrenatur: retroq; residit.
Q uare in seminibus quoq; idem fateare necesse est:
E sse aliam præter plagas, & pondera causam
M otibus: unde hæc est ollis innata potestas:
D e nihilo quoniam fieri nil posse uidemus.
P ondus enim prohibet: ne plagis omnia fiant,
E xterna quasi ui: sed ne res ipsa necessum
I ntestinum habeat cunctis in rebus agendis:
E t deuicta quasi cogatur ferre, patiq;:
I d facit exiguum clinamen principiorum
N ec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec ſtipata magis fuit unquam materiai
Copia, nec porro maioribus interuallis.
Nam neq; adaugeſcit quicquam: nec deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora ſunt: in eodem anteacta ætate fuere:
Et poſthac ſemper ſimili ratione ferentur.
Et quæ conſuerint gigni, gignentur eadem
Conditione: & erunt: & creſcent: inq; ualebunt:
Quantum cuiq; datum eſt per fœdera naturai.
Nec rerum ſummam commutare ulla poteſt uis.
Nam neq; quo poſſit genus ullum materiai
Effugere ex omni, qcquam eſt, neq; rurſus in omne,
Vnde coorta queat noua uis irrumpere: & omnem
Naturam rerum mutare: & uertere motus.
Illud in his rebus non eſt mirabile: quare,
Omnia cum rerum primordia ſint in motu:
Summa tamen ſumma uideatur ſtare quiete:
Præterquam ſiquid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe noſtris ab ſenſibus infra
Primorum natura iacet: quapropter ubi ipſam
Cernere iam nequeas: motus quoq; ſurpere debent.
Præſertim cum quæ poſſimus cernere, cælent
Sæpe tamen motus ſpatio deducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes: quo quamq; uocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et ſatiati agni ludunt: blandéq; croniſcant.
Omnia quæ nobis longe confuſa uidentur:
Et ueluti in uiridi candor conſiſtere colli.
Præterea, magnæ legiones cum loca curſu
Camporum

Camporum complent belli simulachra cientes:
Fulgur ibi ad cœlum se tollit: totaq́; circum
Aere renidescit tellus: subterq́; uirum ui
Excitur pedibus sonitus: clamoreq́; montes
Icti reiectant uoces ad sydera mundi:
Et circumuolitant equites: mediosq́; repente
Transmittunt ualido quatientes impete campos.
Et tamen est quidam locus altis montibus: unde
Stare uidentur: & in campis consistere fulgur.
Nunc age iam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia sint: & quàm longe distantia formis,
Percipe multigenis quàm sint uariata figuris.
Non quo multa parum simili sint prædita forma:
Sed quia non uulgo paria omnibus omnia constát.
Nec mirum: nam cum sit eorum copia tanta:
Vt neq; finis (uti docui) neq; summa sit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo: similiq́; affecta figura.
Præterea, genus humanum, mutæq́; natantes
Squamigerum, pecudes, & læta arbusta, feræq;,
Et uariæ uolucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas, fonteisq;, lacusq;:
Et quæ peruulgant nemora auia peruolitantes:
Horum unum quoduis generatim sumere perge:
Inuenies tamen inter se distare figuris.
Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
Nec mater posset prolem: quod posse uidemus:
Nec minus, atq; homines inter se nota cluere.
Nam sæpe ante deûm uitulus delubra decora
Thuricremas propter mactatus concidit aras,

Sanguinis expirans calidum de pectore flumen.
At mater uirideis saltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus uestigia pressa bisulcis
Omnia conuisens oculis loca: si queat usquam
Conspicere amissum fœtum: completq; querelis
Frondiferum nemus assistens: & crebra reuisit
Ad stabulum, desyderio perfixa iuuenci.
Nec teneræ salices, atq; herbæ rore uigentes,
Fluminaq; ulla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum: subitamq; auertere curam.
Nec uitulorum aliæ species per pabula læta
Deriuare queunt animum: curamq; leuare:
Vsqueadeo quiddam proprium, notumq; requirit.
Præterea, teneri tremulis cum uocibus hœdi
Cornigeras norunt matres: agniq; petulci
Balatum pecudis. ita (quod natura poposcit,)
Ad sua quisq; ferè decurrunt ubera lactis.
Postremo quoduis frumentum, non tamen omne
Quodq; suo genere inter se simile esse uidebis:
Quin intercurrat quædam distantia formis.
Concharumq; genus parili ratione uidemus
Pingere telluris gremium: qua mollibus undis
Littoris incurui bibulam pauit æquor arenam.
Quare etiam atq; etiam simili ratione necesse est,
Natura quoniam constant: neq; facta manu sunt,
Vnius ad certam formam primordia rerum:
Dissimili inter se quædam uolitare figura:
Perfacile est animi ratione exoluere nobis.
Quare fulmineus multo penetralius ignis,
Quàm noster fluat è tedis terrestribus ortus:

D icere enim poſſis cœleſtem fulminis ignem
S ubtilem magis è paruis conſtare figuris:
A tq; ideo tranſire foramina, quæ nequit ignis
N oſter de lignis ortus, tedáq; creatus.
P ræterea, lumen per cornu tranſit: at imber
R eſpuitur: quare? niſi luminis illa minora
C orpora ſunt: quàm de qbus ē liquor almus aquarū.
E t quamuis ſubito per colum uina uidemus
P erfluere: at contra tardum cunctatur oliuum,
A ut quia nimirum maioribus eſt elementis:
A ut magis hamatis inter ſe, perq; plicatis.
A tq; ideo fit, uti non tam diducta repente
I nter ſe poſſint primordia ſingula quæq;
S ingula per cuiuſq; foramina permanare.
H uc accedit, uti mellis, lactiſq; liquores
I ucundo ſenſu linguæ tractentur in ore.
A t contra tetra abſynthi natura, feriq;
C entauri, fœdo pertorquent ora ſapore.
V t facile agnoſcas è leuibus, atq; rotundis
E ſſe ea: quæ ſenſus iucunde tangere poſſunt.
A t contra quæ amara, atq; aſpera cunq; uidentur:
H æc magis hamatis inter ſe nexa teneri:
P roptereáq; ſolere uias reſtringere noſtris
S enſibus: introituq; ſuo perrumpere corpus.
O mnia poſtremo bona ſenſibus, & mala tactu,
D iſſimili inter ſe pugnant perfecta figura.
N e tu forte putes ſerræ ſtridentis acerbum
H orrorem conſtare elementis leuibus æque:
A c muſæa mele per chordas, organici quæ
M obilibus digitis expergefacta figurant.

Neu simili penetrare putes primordia forma
In nares hominum: cum tetra cadauera torrent:
Et cum scena croco cilici perfusa recens est:
Araq; panchæos exalat propter odores.
Neue bonos rerum simili constare colores
Semine constituas, oculos qui pascere possunt:
Et qui compungunt aciem: lachrymareq; cogunt:
Aut fœda specie tetri, turpesq; uidentur.
Omnis enim, sensus quæ mulcet causa, iuuatq;:
Aut sine principiali aliquo leuiore creata est:
Aut contra. quæcunq; molesta, atq; aspera constat,
Non aliquo sine materiæ squalore reperta est.
At quæ lenis, & est iucundo prædita sensu:
Hæc aliquo sine seminio grauiore creata est.
Sunt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
Esse: neq; omnino flexis mucronibus unca:
Sed magis angellis paulum prostantibus: & quæ
Titillare magis sensus, quàm lædere possunt.
Fæcula iam quo de genere est, uiniq; sapores.
Deniq; iam calidos igneis, gelidamq; pruinam,
Dissimili tentata modo compungere sensus
Corporis: indicio nobis est tactus uterq;.
Tactus enim tactus, pro diuûm numina sancta,
Corporis est sensus: uel cum res extera sese
Insinuat: uel cum lædit, quæ in corpore nata est:
Aut iuuat egrediens genitaleis per ueneris res:
Aut ex offensa cum turbant corpore in ipso
Semina: confunduntq; inter se concita sensum.
Vt si forte manu quamuis iam corporis ipse
Tu te tibi partem ferias, æq; experiare.

Quapropter longe formas distare necesse est
Principijs: uarios quæ possint edere sensus.
Deniq; quæ nobis durata, ac spissa uidentur:
Hæc magis hamatis inter sese esse necesse est:
Et quasi per ramos alte compacta teneri.
In quo iam genere in primis adamantina saxa
Prima acie constant, ictus contemnere sueta,
Et ualidi silices, ac duri robora ferri,
Aeráq;, quæ claustris restantia uociferantur.
Illa quidem debent ex leuibus, atq; rotundis
Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
Nanq; papaueris haustus, item est facilis ꝙ aquarum,
Nec retinentur enim inter se glomeramina quæq;:
Et procursus item in procliue uolubilis extat.
Omnia postremo quæ puncto temporis cernis
Diffugere, ut fumum, nebulas, flammasq́;, necesse est,
Si minus omnia sunt è leuibus, atq; rotundis:
At, non esse tamen perplexis indupedita:
Pungere uti possint corpus, penetrareq́; saxa:
Nec tamen hærere inter se: quod quisq; uidemus
Sensibus esse datum: facile ut cognoscere possis
Non è perplexis, sed acutis esse elementis.
Sed ꝙ amara uides, eadem quæ fluuida constant:
Sudor uti maris, est minime mirabile habendum.
Nam quod fluuidum est, è leuibus, atq; rotundis
Est: at leuibus, atq; rotundis mista doloris
Corpora: nec tamen hæc retinere hamata necessum:
Scilicet esse globosa tamen, cum squalida constent:
Prouolui simul ut possint, & lædere sensus.
Et quo mista putes magis aspera leuibus esse

Principijs:unde eſt neptuni corpus acerbum:
Eſt ratio ſecernundi,ſeorſumq́; uidendi.
Humor dulcis ubi per terras crebrius idem
Percolatur:ut in foueam fluat:ac manſueſcat.
Linquit enim ſupra tetri primordia uiri
Aſpera:q̄ magis in terris hæreſcere poſſunt.
Quod quoniam docui:pergam connectere rem,quæ
Ex hoc apta fidem ducat:primordia rerum
Finitas uariare figurarum rationes.
Quod ſi non ita ſit:rurſum iam ſemina quædam
Eſſe infinito debebunt corporis auctu.
Nanq; eadem una cuiuſuis in breuitate,
Corporis inter ſe multum uariare figuræ
Non poſſunt:face enim minimis é partibus eſſe
Corpora prima tribus:uel paulo pluribus auge.
Nempe ubi eas parteis unius corporis omnes
Summa,atq; ima locans,tranſmutans dextera leuis,
Omnimode expertus fueris,quam quiſq; det ordo
Formarum ſpeciem totius corporis eius:
Quod ſupereſt,ſi forte uoles uariare figuras:
Addendum parteis alias erit:inde ſequetur
Aſimili ratione,alias ut poſtulet ordo:
Si tu forte uoles etiam uariare figuras.
Ergo formarum nouitatem corporis augmen
Subſequitur:quare non eſt ut credere poſſis:
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis.
Ne quædam cogas immani maximitate
Eſſe:ſupra quod iam docui:non poſſe probari.
Iam tibi barbaricæ ueſtes,melibœaq́; fulgens
Purpura theſſalico concharum tincta colore,

Aurea pauonum rident imbuta lepore.
Sedulo quæ rerum superata colore iacerent.
Et contemptus odor myrrhæ, mellis'q; sapores,
Et cycnea mele, phœbea'q; dædala chordis
Carmina, consimili ratione oppressa silerent.
Nanq; alijs aliud præstantius exoreretur.
Cedere item retro possent in deteriores
Omnia sic partes, ut diximus, in meliores:
Nanq; alijs aliud retro quoq; tetrius esset
Naribus, auribus, atq; oculis, oris'q; sapori.
Quæ quoniam non sunt in rebus reddita: certa
Finis utrinq; tenet summam: fateare necesse est
Materiem quoq; finitis differre figuris.
Deniq; ab ignibus ad gelidas hyemis'q; pruinas
Finitum est: retro'q; pari ratione remensum.
Finis enim calor, ac frigus: medij'q; tepores
Inter utrunq; iacent explentes ordine summam.
Ergo finita distant ratione creata:
Ancipiti quoniam mucrone utrinq; notantur:
Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis.
Quod quoniam docui: pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducat: primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura:
Infinita cluere: & enim distantia cum sit
Formarum finita: necesse est, quæ similes sint,
Esse infinitas: aut summam materiai
Finitam constare: id quod non esse probaui.
Quod quoniam docui: nunc suauiloquis age paucis
Versibus ostendam, corpuscula materiai
Ex infinito summam rerum usq; tenere,

V ndiq; protelo plagarum continuato.
N am quod rara uides magis esse animalia quædam:
F œcundam'q; magis naturam cernis in illis.
A t regione,locoq; alio,terris'q; remotis,
M ulta licet genere esse in eo:numerum'q; repleri.
S icuti quadrupedum cum primis esse uidemus
I n genere anguimanos elephantos:india quorum
M illibus è multis uallo munitur eburno:
V t penitus nequeat penetrari:tanta ferarum
V is est:quarum nos perpauca exempla uidemus.
S ed tamen id quoq; uti concedam:quamlubet esto
V nica res quædam natiuo corpore sola:
C ui similis toto terrarum non sit in orbe.
I nfinita tamen nisi erit uis materiai:
V nde ea progigni possit concepta:creari
N on poterit:neq; quod superest,procrescere,aliq;.
Q uippe & enim sumant oculi finita per omne
C orpora iactari unius genitalia rei.
V nde ubi,qua ui,& quo pacto congressa coibunt
M ateriæ tanto in pelago,turba'q; aliena?
N on(ut opinor)habent rationem conciliandi:
S ed quasi naufragijs magnis,uentis'q; coortis,
D isiectare solet magnum mare,transtra,catinas,
A ntemnas,proram,malos,tonsas'q; natanteis:
P er terrarum omneis oras fluitantia aplustra
V t uideantur:& indicium mortalibus edant:
I nfidi maris insidias,uireis'q;,dolumq;
V t uitare uelint:ne'ue ullo tempore credant:
S ubdola cum ridet placidi pellacia ponti.
S ic tibi si finita semel primordia quædam

Constitues: æuum debebunt sparsa per omne
Disiectare æstus diuersi materiai:
Nunquam in concilium ut possint compulsa coire:
Nec remorari in concilio: nec crescere adaucta.
Quorum utrunq; palàm fieri manifesta docet res:
Et res progigni, & genitas procrescere posse.
Esse igitur genere in quouis primordia rerum
Infinita palàm est: unde omnia suppeditantur.
Nec superare queunt motus utiq; exitiales
Perpetuo: neq; in æternum sepelire salutem.
Nec porro rerum genitales, auctificiq;
Motus perpetuo possunt seruare creata.
Sic æquo geritur certamine principiorum,
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hic, nunc illic superant uitalia rerum:
Et superantur item: miscetur funere uagor:
Quem pueri tollunt uisentes luminis oras.
Nec nox ulla diem, neq; noctem aurora secuta est:
Quæ non audierit mistos uagitibus ægris
Ploratus, mortis comites, & funeris atri.
Illud in his obsignatum quoq; rebus habere
Conuenit: & memori mandatum mente tenere:
Nil esse, in promptu quorum natura uidetur:
Quod genere ex uno consistat principiorum
Nec quicquam, quod non permisto semine constet.
Et quo quicq; magis uis multas possidet in se,
Atq; potestates: ita plurima principiorum
In sese genera, ac uarias docet esse figuras.
Principio tellus habet in se corpora prima:
Vnde mare immensum, uoluentes flumina fontes

Assidue renouent: habet ignes unde oriantur:
Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
Ex imis uero furit ignibus impetus ætnæ.
Tum porro nitidas fruges, arbustaq; læta
Gentibus humanis habet unde extollere possit.
Vnde etiam fluidas frondes, & pabula læta
Montiuago generi possit præbere ferarum.
Quare magna deûm mater, materq; ferarum,
Et nostri genitrix, hæc dicta est corporis una.
Hanc ueteres graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru bijugos agitare leones:
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem: neq; posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quod quamuis effera proles:
Officijs debet molliri uicta parentum.
Muraliq; caput summum cinxere corona:
Eximijs munita locis quod sustinet urbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrifice fertur diuinæ matris imago.
Hanc uariæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam uocitant matrem: phrygiasq; cateruas
Dant comites: quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt: quia numen qui uiolarint
Matris: & ingrati genitoribus inuenti sunt:
Significare uolunt indignos esse putandos:
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua: raucisonoq; minantur cornua cantu:
Et phrygio stimulat numero caua tibia mentes:

Telaq; præportant uiolenti signa furoris:
Ingratos animos, atq; impia pectora uulgi
Conterrere metu quæ possint numine diuæ.
Ergo cum primum magnas inuecta per urbeis
Munificat tacita mortaleis muta salute:
Aere atq; argento sternunt iter, omnia circum
Largifica stipe ditantes: ninguntq; rosarum
Floribus, umbrantes matrem, comitumq; cateruas.
Hic armata manus (curetas nomine graij
Quos memorant phrygios) inter se forte cateruæ
Ludunt, in numerumq; exultant sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt curetas: qui Iouis illum
Vagitum in creta quondam occultasse feruntur:
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum starent: pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra:
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus:
Aeternumq; daret matri sub pectore uulnus.
Propterea magnam armati matrem comitantur.
Aut quia significant diuam prædicere: ut armis
Ac uirtute uelint patriam defendere terram:
Præsidioq; parent, decoriq; parentibus esse.
Quæ bene, & eximie quamuis disposta ferantur:
Longe sunt tamen à uera ratione repulsa.
Omnis enim per se diuûm natura necesse est
Immortali æuo summa cum pace fruatur,
Semota à nostris rebus, seiunctaq; longe.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,

Nec bene pro meritis capitur: nec tangitur ira.
Terra quidem uero caret omni tempore sensu:
Et quia multarum potitur primordia rerum:
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic siquis mare neptunum, cereremq; uocare
Constituet fruges: & bacchi nomine abuti
Mauult: quàm laticis proprium proferre uocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictitet orbem
Esse deûm matrem: dum uera re tamen haud sit.
Saepe itaq; ex uno tendentes gramina campo
Lanigerae pecudes, & equorum duellica proles,
Bucerieq; greges, eodem sub tegmine caeli,
Ex unoq; sitim sedantes flumine aquai,
Dissimili uiuunt specie: retinentq; parentum
Naturam: & mores generatim quaeq; imitantur:
Tanta est in quouis genere herbae materiai
Dissimilis ratio: tanta est in flumine quoq;.
Hinc porro quemuis animantem ex omnibus unum
Ossa, cruor, uenae, calor, humor, uiscera, nerui
Constituunt: quae sunt porro distantia longe
Dissimili perfecta figura principiorum.
Tum porro quaecunq; igni flammata cremantur:
Si nil praeterea, tamen haec in corpore tradunt:
Vnde ignem iacere, & lumen submittere possint:
Scintillasq; agere, ac late differre fauillam.
Caetera consimili mentis ratione peragrans
Inuenies: igitur multarum semina rerum
Corpora caelare: & uarias cohibere figuras.
Deniq; multa uides, quibus est odor, & sapor unà:
Et tantum cupido contingere dente parato

Reddita sunt, cum adolent in primis pleraq; dona.
Hæc igitur uarijs debent constare figuris:
Nidor enim penetrat, qua succus non it in artus.
Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur
Sensibus: ut noscas primis differre figuris.
Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum
Conueniunt: & res permisto semine constant.
Quin etiam passim nostris in uersibus ipsis
Multa elementa uides multis communia uerbis:
Cum tamen inter se uersus, ac uerba necesse est
Confiteare alia ex alijs constare elementis.
Non quo multa parum communis littera currat:
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus eadem:
Sed quia non uulgo paria omnibus omnia constant.
Sic alijs in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum sint primordia: longe
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut merito ex alijs constare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbustaq; læta.
Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est
Omnia: nam uulgo fieri portenta uideres:
Semiferas hominum species existere: & altos
Interdum ramos eggigni corpore uiuo:
Multaq; connecti terrestria membra marinis.
Tum flammam tetro spirantes ore chimæras
Pascere naturam per terras omniparentes.
Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
Seminibus certis, certa genitrice creata
Conseruare genus crescentia posse uidemus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse est.

Nam sua cuiq; cibis ex omnibus intus in artus
Corpora descendunt: connexa'q; conuenienteis
Efficiunt motus. at contra aliena uidemus
Reijcere in terras naturam: multa'q; cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis:
Quæ neq; connecti cuiquam potuère: neq; intra
Vitaleis motus consentire: atq; imitari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus his: quædam ratio discriminat omnia.
Nam ueluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæq;: ita quanq; necesse est
Dissimili constare figura principiorum.
Non quo multa parum simili sint prædita forma:
Sed quod non uulgo paria omnibus omnia constent,
Semina cum porro distent: differre necesse est
Interualla, uias, connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus: quæ non animalia solum
Corpora seiungunt: sed terras, ac mare totum
Secernunt: cœlum'q; à terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæsita labore
Percipe: ne forte hæc ex albis alba rearis
Principijs esse, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
Ne'ue alium quemuis quæ sunt imbuta colorem,
Propterea gerere hunc credas: quod materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neq; par rebus, neq; deniq; dispar:
In quæ corpora si nullus tibi forte uidetur
Posse animi iniectus fieri, procul auius erras.

Nam cum cæcigeni solis qui lumina nunquam
Aspexere, tamen cognoscunt corpora tactu,
Ex ineunte æuo nullo contincta colore:
Scire licet menti quoq; nostræ corpora posse
Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Deniq; nos ipsi cæcis quæcunq; tenebris
Tangimus: haud ullo sentimus tincta colore.
Quod quoniam uinco fieri: nunc esse docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omnis:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est:
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Proinde colore caue contingas semina rerum:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Præterea, si nulla coloris principijs est
Reddita natura: at uarijs sunt prædita formis,
E' quibus omnigenos gignunt, uariantq; colores:
Propterea magni quod refert, semina quæq;
Cum quibus, & quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantq;:
Perfacile exemplo rationem ut reddre possis,
Cur ea, quæ nigro fuerint paulo ante colore:
Marmoreo fieri possunt candore repente.
Vt mare, cum magni commorunt æquora uenti:
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis, nigrum, quod sæpe uidemus:
Materies ubi permista est illius: & ordo
Principijs mutatus: & addita, demptaq; quædam:

Continuo id fieri ut candens uideatur, & album.
Quod si cæruleis constarent æquora ponti
Seminibus: nullo possent albescere pacto.
Nam quocunq; modo perturbes: cærula quæ sint,
Nunquam in marmoreum possunt migrare colorem.
Sin alio, atq; alio sunt semina tincta colore:
Quæ maris efficiunt unum, purumq; nitorem:
Vt sæpe ex alijs formis, uarijsq; figuris
Efficitur quiddam quadratum, unaq; figura est:
Conueniebat, uti in quadrato cernimus esse
Dissimileis formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quouis uno, puroq; nitore
Dissimileis longe inter se, uariosq; colores.
Præterea, nihil officiunt, obstantq; figuræ
Dissimiles: quo quadratum minus esset in illis.
At uarij rerum impediunt, prohibentq; colores:
Quo minus esse uno possit res tota nitore.
Tum porro quæ ducit, et ut illicitum hoc tribuamus
Principijs rerum, nonnunquam caussa coloris
Occidit: ex albis quoniam non alba creantur:
Nec quæ nigra cluent, de nigris: sed uariantur.
Quippe & enim multo procliuius exorientur
Candida de nullo, quàm nigro nata colore:
Aut alio quouis, qui contra pugnet, & obstet.
Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
Esse: neq; in luce existunt primordia rerum:
Scire licet quàm sint nullo uelata colore.
Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris?
Lumine qui mutatur in ipso: propterea quod
Recta, aut obliqua percussus luce refulget:

Pluma

Pluma columbarum quo pacto in ſole uidetur:
Quæ ſita ceruices circùm, collumq; coronat.
Nanq; aliâs fit, uti claro ſit rubra pyropo:
Interdum quodam ſenſu fit, uti uideatur
Inter cœruleum uirideis miſcere ſmaragdos.
Caudaq; pauonis, larga cum luce repleta eſt:
Conſimili mutat ratione obuerſa colores.
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu:
Scire licet, ſine eo fieri non poſſe putandum.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in ſe
Pupula: cum ſentire colorem dicitur album:
Atq; aliud porro, nigrum cum, & cætera ſentit:
Nec refert ea quæ tangis, quo forte colore
Prædita ſint: uerum quali magis apta figura.
Scire licet, nil principijs opus eſſe colore:
Sed uarijs formis uarianteis edere tactus.
Præterea, quoniam niſi certis certa figuris
Eſt natura coloris: & omnia principiorum
Formamenta queunt in quouis eſſe nitore:
Cur ea, quæ conſtant ex illis non pariter ſunt
Omnigenis perfuſa coloribus in genere omni?
Conueniebat enim coruos quoq; ſæpe uolanteis
Ex albis album pennis iactare colorem:
Et nigros fieri nigro de ſemine cycnos:
Aut alio quouis uno, uarioq; colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæq; minutas
Diſtrahitur magis: hoc magis eſt, ut cernere poſſis
Euaneſcere paulatim, ſtinguiq; colorem:
Vt fit, ubi in paruas parteis diſcerpitur aurum:
Purpura, phœniceuſq; color clariſſimus multo,

Filatim cum distractus, disperditur omnis:
Noscere ut hinc possis, prius omnem efflare colorem
Particulas: quàm discedant ad semina rerum.
Postremo, quoniam non omnia corpora uocem
Mittere concedis, neq; odorem: propterea fit,
Vt non omnibus attribuas sonitus, & odores.
Sic oculis, quoniam non omnia cernere quimus:
Scire licet, quædam tam constare orba colore:
Quàm sine odore ullo quædam, sonitúq; remota.
Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem:
Quàm quæ sunt alijs rebus priuata, notaq;.
Sed ne forte putes solo spoliata colore
Corpora prima manere: etiam secreta teporis
Sunt, ac frigoris omnino, calidiq; uaporis:
Et sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur:
Nec iaciunt ullum proprio de corpore odorem,
Sicut amaracini blandum, stactæq; liquorem,
Et nardi florum, nectar qui naribus halant,
Cum facere instituas: cumprimis quærere par est.
Quod licet, ac possis reperire inolentis oliui
Naturam: nullam quæ mittat naribus auram:
Quamminime ut possit mistos in corpore odores,
Concoctosq; suo contactos perdere uiro.
Propterea tandem debent primordia rerum
Non adhibere suum gignendis rebus odorem,
Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt.
Nec simili ratione saporem deniq; quenquam,
Nec frigus, neq; item calidum, tepidumq; uaporem.
Cæteraq; cum ita sunt, tamen ut mortalia constent,
Mollia, lenta, fragosa, putricaua, corpore raro,

Omnia sint a' principijs seiuncta necesse est.
Immortalia si uolumus subiungere rebus
Fundamenta: quibus nitatur summa salutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Nunc ea, quæ sentire uidemus cunq;, necesse est
Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Principijs constare: neq; id manifesta refutant,
Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt:
Sed magis ipsa manu ducunt: & credere cogunt:
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.
Quippe uidere licet, uiuos existere uermeis
Stercore de tetro: putrorem cum sibi nacta est
Intempestiuis ex imbribus humida tellus.
Præterea, cunctas itidem res uertere sese.
Vertunt se fluuij in frondeis: & pabula læta
In pecudes: uertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt uires, & corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora uiua
Vertit: & hinc sensus animantum procreat omnis:
Non alia longe ratione, atq; arida ligna
Explicat in flammas: & in igneis omnia uersat.
Iam'ne uides igitur magni primordia rerum
Referre, in quali sint ordine quæq; locata?
Et commista quibus dent motus, accipiant'q;?
Tum porro quid id est, animũ quod percutit ipsum?
Quod mouet? & uarios sensus expromere cogit?
Ex insensilibus nisi credas sensile gigni.
Nimirum lapides, & ligna, & terra, quod unà
Mista, tamen nequeunt uitalem reddere sensum.

Illud in his igitur rebus meminisse decebit:
Non ex omnibus omnino quæcunq; creant res,
Sensile, & extemplo me gigni dicere sensus:
Sed magni referre, ea primum quantula constent,
Sensile quæ faciunt: & qua sint prædita forma,
Motibus, ordinibus, posituris: deniq; quæ sint.
Quarum nil rerum in lignis, glebisq́; uidemus.
Et tamen hæc cum sunt quasi putrefacta ꝑ imbreis:
Vermiculos pariunt: quia corpora materiai
Antiquis ex ordinibus permota noua re
Conciliantur ita: ut debent animalia gigni.
Deinde ex sensilibus qui sensile posse creari
Constituunt: porro ex aliis sentire sueti:
Mollia quæ faciunt: nam sensus iungitur omnis
Visceribus, neruis, uenis, quæcunq; uidemus
Mollia mortali consistere corpore creta.
Sed tamen esto iam posse hæc æterna manere:
Nempe tamen debent, aut sensum partis habere:
Aut similia totis animalibus esse putari.
At nequeant per se parteis sentire necesse est:
Nanq; alios sensus membrorum respuit omneis.
Nec manus à nobis potis est secreta, neq; ulla
Corporis omnino sensum pars sola tenere.
Linquitur ut totis animalibus assimilentur:
Vitali ut possint consentire undiq; sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici?
Et leti uitare uias? animalia cum sint?
Atq; animalibus sint mortalibus una, eademq́;?
Quod tamen ut possint, ab cœtu, concilioq́;,
Nil facient præter uulgum, turbamq́; animantum.

Scilicet ut nequeant homines, armenta, feræq;,
Inter sese ullam rem gignere conueniendo:
Sic itidem quæ sunt minimis sentire necesse est.
Quod si forte suum demittunt corpore sensum:
Atq; alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? tum præterea quod fugimus ante.
Quatenus in pullos animaleis uertier oua
Cernimus alituum: uermisq; effeiruere terram:
Intempestiuos cum putror cœpit ob imbreis:
Scire licet gigni posse ex non sensile sensus.
Quod si forte aliquis dicet, duntaxat oriri
Posse ea non sensu: sed sensus mobilitate
Ante aliqua tangi partum, quàm proditur extra:
Huic satis illud erit planum facere, atq; probare:
Non fieri partum, nisi concilio ante coacto:
Nec quicquam commutari sine conciliatu.
Principio nequeunt ullius corporis esse
Sensus ante ipsam genitam naturam animantis.
Nimirum quia materies disiecta tenetur
Aere, fluminibus, terris, flammáq; creatis:
Nec congressa modo uitaleis conuenientes,
Contulit inter se motus: quibus omne tuentes
Accensi sensus animantem quanq; tuentur.
Præterea, quamuis animantem, grandior ictus
Quàm patitur natura, repente affligit: & omnes
Corporis, atq; animi pergit confundere sensus:
Dissoluuntur enim positure principiorum:
Et penitus motus uitales impediuntur:
Donec materies omnis concussa per artus
Vitaleis animæ nodos à corpore soluit:

Dispersamq́; foras per caulas eiicit omneis.
Nam, quid præterea facere ictum posse reamur
Oblatum, nisi discutere, ac dissoluere quæq;?
Fit quoq;, uti soleant minus oblato acriter ictu,
Relliquiæ motus uitalis uincere sæpe:
Vincere: & ingenteis plagæ sedare tumultus:
Inq; suos quicquid rursus reuocare meatus:
Et quasi iam leti dominantem in corpore motum
Discutere: ac pene amissos accendere sensus.
Nam, quare potius leti iam limine ab ipso
Ad uitam possint conniecta mente reuerti:
Quàm quo decursum prope iam siet ire, & abire?
Præterea, quoniam dolor est, ubi materiai
Corpora ui quadam per uiscera uiua, per artus
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus:
Inq; locum quando remigrant, fit blanda uoluptas:
Scire licet, nullo primordia posse dolore
Tentari: nullamq́; uoluptatem capere ex se.
Quandoquidem non sunt ex ullis principiorum
Corporibus: quorum motus nouitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.
Deniq;, uti possint sentire animalia quæq;,
Principijs si iam est sensus tribuendus eorum:
Quid genus humanum propritim de qbus auctũ est:
Salicet & risu tremulo concussa cachinnant?
Et lachrymis spargunt rorantibus ora, genasq;?
Multaq́; de rerum mistura dicere callent?
Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt?
Quandoquidem totis mortalibus assimilata

I psa quoq; ex aliјs debent constare elementis:
I nde alia ex aliјs: nusquam consistere ut ausis.
Q uippe sequar, quodcunq; loqui, riderèq; dices,
E t sapere, ex aliјs eadem hæc facientibus, ut sit.
Q uod si delira hæc, furiosáq; cernimus esse:
E t ridere potest non ex ridentibus auctus,
E t sapere, & doctis rationem reddere dictis:
N on ex seminibus sapientibus, atq; disertis:
Q ui minus esse queant ea, quæ sentire uidemus
S eminibus permista carentibus undiq; sensu?
D eniq;, cœlesti sumus omnes semine oriundi:
O mnibus ille idem pater est: unde alma liquentes
H umorum guttas mater cum terra recepit:
F œta parit nitidas fruges, arbustáq; læta,
E t genus humanum: parit omnia secla ferarum:
P abula cum præbet, quibus omnes corpora pascût:
E t dulcem ducunt uitam: prolemq; propagant.
Q uapropter merito maternum nomen adepta est.
C edit item retro, de terra quod fuit ante,
I n terras: & quod missum est ex ætheris oris,
I d rursum cœli rellatum templa receptant:
N ec sic interimit mors res: ut materiai
C orpora conficiat: sed cœtum dissipat ollis.
I nde aliјs aliud coniungit: & efficit omneis
R es, ut conuertant formas: mutentq; colores:
E t capiant sensus: & puncto temporis reddant.
V t noscas referre earum primordia rerum,
C um quibus, & quali positura contineantur:
E t quos inter se dent motus, accipiántq;.
N e'ue putes æterna parum residere potesse

Corpora prima: quod in ſummis fluitare uidemus
Rebus: & interdum naſci, ſubitoq; perire.
Quin etiam refert noſtris in uerſibus ipſis,
Cum quibus, & quali ſint ordine quæq; locata.
Nanq; eadem cœlum, mare, terras, flumina, ſolem
Significant, eadem fruges, arbuſta, animanteis:
Si non omnia ſint, at multo maxima pars eſt
Conſimilis: uerum poſitura diſcrepitant res.
Sic ipſis in rebus item iam materiai
Interualla, uiæ, connexus, pondera, plagæ,
Concurſus, motus, ordo, poſitura, figuræ
Cum permutantur: mutari res quoq; debent.
Nunc animum nobis adhibe ueram ad rationem:
Nam tibi uehementer noua res molitur ad aureis
Accidere: & noua ſe ſpecies oſtendere rerum.
Sed neq; tam facilis res ulla eſt: quin ea primum
Difficilis magis ad credendum conſtet: itemq;
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam:
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.
Principio cœli clarum, purumq; colorem
Quemq; in ſe cohibent palantia ſydera paſſim,
Lunæq;, & ſolis præclara luce nitorem.
Omnia quæ nunc ſi primum mortalibus adſint,
Ex improuiſo ceu ſint obiecta repente:
Quid magis his rebus poterit mirabile dici?
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil (ut opinor) ita hæc ſpecies miranda fuiſſet:
Quam tibi iam nemo feſſus ſatiate uidendi
Suſpicere in cœli dignatur lucida templa.
Deſine quapropter nouitate exterritus ipſa

E xpuere ex animo rationem: sed magis acri
I udicio perpende: & si tibi uera uidetur,
D ede manus: aut si falsa est, accingere contra.
Q uærit enim ratione animus: cum summa loci sit
I nfinita foris hæc extra mœnia mundi:
Q uid sit ibi porro, quo' prospicere usq; uelit mens:
A tq; animi iniectus liber quoquo uolet ipse.
P rincipio nobis in cunctas undiq; parteis,
E t latere ex utroq;, infra, supraq;, per omne,
N ulla est finis: uti docui: res ipsaq; per se
V ociferatur: & elucet natura profundi.
N ullo iam pacto uerisimile esse putandum est:
V ndiq; cum uorsum spatium uacet infinitum:
S eminaq; innumero numero, summaq; profunda
M ultimodis uolitent æterno percita motu:
H unc unum terrarum orbem, cœlumq; creatum:
N il agere illa foris tot corpora materiai:
C um præsertim hic sit natura factus: & ipsa
S ponte sua forte offensando semina rerum
M ultimodis temere incassum, iactataq; frustra,
T andem coierunt ea: quæ coniecta repente
M agnarum rerum fierent exordia semper,
T errai, maris, & cœli, generisq; animantum.
Q uare etiam atq; etiam tales fateare necesse est
E sse alios alibi congressus materiai:
Q ualis hic est, auido complexu quem tenet æther.
P ræterea, cum materies est multa parata:
C um locus est præsto: nec res, nec causa moratur
V lla: geri debent nimirum, & confieri res.
N unc & seminibus si tanta est copia: quantam

E numerare ætas animantum non queat omnis:
V isq; eadem, & natura manet, quæ semina rerum
C onijcere in loca quæq; queat simili ratione,
A tq; huc sunt coniecta: necesse est confiteare
E sse alios alijs terrarum in partibus orbes,
E t uarias hominum gentes, & secla ferarum.
H uc accedit, ut in summa res nulla sit una:
V nica quæ gignatur: & unica, solaq; crescat.
Q uin alio quouis sit seclo: multaq; eodem
S int genere: in primis animalibus indice mente
I nuenies sic montiuagum genus esse ferarum,
S ic hominum genitam prolem, sic deniq; mutas
S quamigerum pecudes, & corpora cuncta uolantū.
Q uapropter, cœlum simili ratione fatendum est,
T erramq;, & solem, lunam, mare, cætera, quæ sunt,
N on esse unica: sed numero magis innumerali.
Q uandoquidem uitæ depactus terminus alte
T am manet hæc etiam: natiuo & corpore constant:
Q uàm genus omne, qđ his generatim rebus abūdat.
Q uæ bene cognita si teneas, natura uidetur
L ibera continuo dominis priuata superbis,
I psa sua per se sponte omnia Dis agere expers.
N am pro sancta deûm tranquilla pectora pace,
Q uæ placidum degunt æuum, uitamq; serenant
Q uis regere immensi summā? quis habere profundi
I ndumanu ualidas potis est moderanter habenas?
Q uis pariter cœlos omneis conuertere? & omneis
I gnibus ætherijs terras suffire feraceis?
O mnibus inq; locis esse omni tempore præsto?
N ubibus ut tenebras faciat: cœliq; serena

Concutiat ſonitu: tum fulmina mittat: & ædeis
Sæpe ſuas diſturbet: & in deſerta recedens
Sæuiat exercens telum: quod ſæpe nocentes
Præterit: exanimatq; indignos, inq; merenteis.
Multaq; poſt mundi tempus genitale, diemq;
Primigenum maris, & terræ, ſolisq; coortum,
Addita corpora ſunt extrinſecus: addita circum
Semina: quæ magnum iaculando contulit omne:
Vnde mare, & terræ poſſent augeſcere: & unde
Appareret ſpatium cœli domus: altaq; tecta
Tolleret à terris procul: & conſurgeret aer.
Nam ſua cuiq; locis ex omnibus omnia plagis
Corpora diſtribuuntur: & ad ſua ſecla recedunt:
Humor ad humorem: terreno corpore terra
Creſcit: & ignem ignes procudunt: ætheraq; æther.
Deniq;, ad extremum creſcendi (perſpice) finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix.
Vt fit, ubi nihilo iam plus eſt, quod datur intra
Vitaleis uenas, quàm quod fluit, atq; recedit:
Omnibus his ætas debet conſiſtere rebus.
Sic natura ſuis refrenat uiribus auctum.
Nam, quæcunq; uides hilarem grandeſcere ad auctũ:
Paulatimq; gradus ætatis ſcandere adultæ:
Plura ſibi aſſumunt, quàm de ſe corpora mittunt:
Dum facile in uenas cibus omnis diditur: & dum
Non ita ſunt late diſperſa, ut multa remittant:
Et plus diſpendi faciant, quàm ueſcitur ætas.
Nam certe fluere, atq; recedere corpora rebus
Multa, manus dãdum eſt: ſed plura accedere debent:
Donec aleſcendi ſummum tetigere cacumen.

I nde minutatim uireis, & robur adultum
F rangit: & in partem peiorem liquitur ætas.
Q uippe eteni quãto est res ãplior, augmine adẽpto,
E t quo latior est, in cunctas undiq; parteis
P lura modo dispergit: & a se corpora mittit:
N ec facile in uenas cibus omnis diditur ei:
N ec satis est, quæ per largos exæstuat æstus,
V nde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
Q uod satis est, & quantum opus est natura nouare.
I ure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
S unt: & cum externis succumbunt omnia plagis:
Q uandoquidem grandi cibus æuo deniq; defit.
N ec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
C orpora conficere: & plagis infesta domare.
S ic igitur magni quoq; circum mœnia mundi
E xpugnata dabunt labem, putreis'q; ruinas:
O mnia debet enim cibus integrare nouando:
E t fulcire cibus, ac omnia sustentare:
N equicquam, quoniam nec uenæ perpetiuntur
Q uod satis est: neq; quantũ opus est, natura ministrat.
I am'q; adeo effœta est ætas, effœta'q; tellus:
V ix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
S ecla: deditq; ferarum ingentia corpora partu.
H aud (ut opinor) enim mortalia secla superne
A urea de cœlo demisit funis in arua:
N ec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt:
S ed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
P ræterea nitidas fruges, uineta'q; læta
S ponte sua primum mortalibus ipsa creauit:
I psa dedit dulces fœtus, & pabula læta:

Quæ nunc uix nostro grandescunt aucta labore:
Conterimusq; boues & uiribus agricolarum
Conficimus ferrum uix aruis suppeditati.
Vsqueadeo pereunt fœtus: augentq; labores.
Iamq; caput quassans grandis suspirat arator
Crebrius, incassum magnum cecidisse laborem:
Et cum tempora temporibus præsentia confert
Præteritis: laudat fortunas sæpe parentum.
Tristis item uetulæ uitis sator æqua fatigat:
Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum
Perfacile angustis tolerarit finibus æuum:
Cum minor esset agri multo modus ante uiritim:
Nec tenet omnia paulatim tabescere: & ire
Ad scopulum spatio ætatis defessa uetusto.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER TERTIVS.

Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda uitæ:
Te sequor o graiæ gentis decus: inq; tuis nunc
Fixa pedum pono pressis uestigia signis,
Non ita certandi cupidus: quàm propter amorem:
Quod te imitari aueo: quid enim contendat hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi

Consimile in cursu possint, & fortis equi uis?
Tu pater es rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta: tuisq; ex inclyte chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant:
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta:
Aurea, perpetua semper dignissima uita.
Nam, simulac ratio tua cœpit uociferari:
Naturam rerum diuina mente coortam:
Diffugiunt animi terrores: mœnia mundi
Discedunt: totum uideo per inane geri res.
Apparet diuûm numen, sedes'q; quietæ:
Quas neq; concutiunt uenti: nec nubila nimbis
Aspergunt: neq; nix acri concreta pruina
Cana cadens uiolat: semper'q; innubilus æther
Integit: & large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura: neq; ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contra nusquam apparent acherusia templa:
Nec tellus obstat, quin omnia despiciantur:
Sub pedibus quæcunq; infra per inane geruntur.
His tibi me rebus quædam diuina uoluptas
Percipit, atq; horror: quod sit natura tua ui
Tam manifesta patens ex omni parte retecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm uarijs distantia formis,
Sponte sua uolitent alterno percita motu:
Quoq; modo possint rex ex his quæq; creari:
Hasce secundum res animi natura uidetur,
Atq; animæ claranda meis iam uersibus esse:
Et metus ille foras præceps acherontis agendus

F unditus:humanam qui uitam turbat ab imo,
O mnia ſuffundens mortis nigrore:neq; ullam
E ſſe uoluptatem liquidam,puramq́; relinquit.
N am,quod ſæpe homines morbos magis eſſe timēdos,
I nfamemq́; ferunt uitam,quàm tartara leti:
E t ſe ſcire animi naturam ſanguinis eſſe:
N ec prorſum quicquam noſtræ rationis egere:
H inc licet aduertas animum,magis omnia laudis,
A ut etiam uenti,ſi fert ita forte uoluntas:
I actari cauſa:quàm quod res ipſa probetur.
E xtorres iidem patria,longeq́; fugati
C onſpectu ex hominum,fœdati crimine turpi,
O mnibus ærumnis affecti deniq;,uiuunt:
E t quocunq; tamen miſeri uenere,parentant:
E t nigras mactant pecudes:quas manibus diuis
I nferias mittunt:multoq́; in rebus acerbis
A crius aduertunt animos ad relligionem.
Q uo magis in dubiis homines ſpectare periclis
C onuenit:aduerſiſq́; in rebus noſcere qui ſint.
N am ueræ uoces tum demum pectore ab imo
E liciuntur:& eripitur perſona:manet res.
D eniq; auarities,& honorum cæca cupido,
Q uæ miſeros homines cogunt tranſcendere fines
I uris:& interdum ſocios ſcelerum,atq; miniſtros
N octeis atq; dies niti præſtante labore
A d ſummas emergere opes:hæc uulnera uitæ
N on minimam partem mortis formidine aluntur.
T urpis enim famæ contemptus,& acris egeſtas
S emota ab dulci uita,ſtabiliq́; uidetur:
E t quaſi iam leti portas cunctarier ante:

Vnde homines, dum se falso terrore coacti
Effugisse uolunt longe, longeq́; remosse:
Sanguine ciuili rem conflant: diuitiasq́;
Conduplicant auidi, cædem cæde accumulantes.
Crudeles gaudent in tristi funere fratris:
Et consanguineûm mensas odere: timentq́;.
Consimili ratione ab eodem sæpe timore
Macerat inuidia ante oculos, illum esse potentem:
Illum aspectari, claro qui incedit honore:
Ipsi se in tenebris uolui, cœnoq́; queruntur.
Intereunt partim statuarum, & nominis ergô:
Et sæpe usqueadeo mortis formidine, uitæ
Percipit humanos odium, lucisq́; uidendæ:
Vt sibi consciscant mœrenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hunc esse timorem:
Hunc uexare pudorem: hunc uincula amicitiai
Rumpere: & in summa pietatem euertere suadet.
Nam iam sæpe homines patriam, carosq́; parentes
Prodiderunt, uitare acherusia templa petentes.
Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq́; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq́; necesse est,
Non radiis solis, neq; lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratioq́;.
Primum animum dico, mentem quam sæpe uocamus:
In quo consilium uitæ, regimenq́; locatum est:
Esse hominis partem, nihilo minus, ac manus, et pes
Atq; oculi, partes animantis totius extant.

Quamuis

Quamuis multa quidem ſapientum turba putarunt:
Senſum animi certa non eſſe in parte locatum:
Verum habitum quendam uitalem corporis eſſe:
Harmoniam graij quam dicunt: quod faciat nos
Viuere cum ſenſu: nulla cum in parte ſiet mens.
Vt bona ſæpe ualetudo cum dicitur eſſe:
Corporis & non eſt tamen hæc pars ulla ualentis:
Sic animi ſenſum non certa parte reponunt.
Magnopere in quo mi diuerſi errare uidentur.
Sæpe utiq; in promptu corpus, quod cernitur, ægrũ:
Cum tamen ex alia lætamur parte latenti.
Et retro fit, ubi contra ſit ſæpe uiciſſim:
Cum miſer ex animo lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quàm ſi pes cum dolet ægri:
In nullo caput interea ſit forte dolore.
Præterea, molli cum ſomno dedita membra:
Effuſumq; iacet ſine ſenſu corpus onuſtum:
Eſt aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitatur: & omneis accipit in ſe
Lætitiæ motus & curas cordis inanes.
Nunc animam quoq; ut in membris cognoſcere poſſis
Eſſe: neq; harmoniam corpus retinere ſolere:
Principio fit, uti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris uita moretur.
Atq; eadem rurſus cum corpora pauca caloris
Diffugere: forasq; per os eſt editus aer:
Deſerit extemplo uenas: atq; oſſa relinquit.
Noſcere ut hinc poſſis, non æquas omnia parteis
Corpora habere: neq; ex æquo fulcire ſalutem:
Sed magis hæc, uenti quæ ſunt, calidiq; uaporis

Semina, curare in membris ut uita moretur.
Est igitur calor, ac uentus uitalis in ipso
Corpore: qui nobis moribundos deserit artus.
Quapropter, quoniam est animi natura reperta,
Atq; animæ, quasi pars hominis: redde harmoniai
Nomen, ab organico saltu delatum heliconis,
Siue aliunde ipsi porro traxere: & in illam
Transtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat:
Quicquid id est, habeant: tu cætera percipe dicta.
Nunc animum, atq; animam dico coniuncta teneri
Inter se: atq; unam naturam conficere ex se.
Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
Consilium: quod nos animum, mentem'q; uocamus:
Id'q; situm media regione in pectoris hæret.
Hic exultat enim pauor, ac metus: hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo mens, animus'q; est.
Cætera pars animæ per totum dissita corpus
Paret: & ad numen mentis, momen'q; mouetur:
Id'q; sibi solum per se sapit: & sibi gaudet:
Cum neq; res animam, neq; corpus commouet ulla.
Et quasi cum caput, aut oculus tentante dolore
Læditur in nobis: non omni concruciamur
Corpore: sic animus nonnunquam læditur ipse:
Lætitia'q; uiget: cum cætera pars animai
Per membra, atq; artus nulla nouitate cietur.
Verum, ubi uehementi magis est commota metu mēs:
Consentire animam totam per membra uidemus:
Sudores'q; ita, pallorem'q; existere toto
Corpore: & infringi linguam: uocem'q; aboriri:
Caligare oculos: sonere aureis: succidere artus.

Deniq; concidere ex animi terrore uidemus
Saepe homines: facile ut quiuis hinc noscere possit,
Esse animā cum animo coniūctam: quae cum animi ui
Percussa est: extra corpus propellit, & icit.
Haec eadem ratio naturam animi, atq; animai
Corpoream docet esse: ubi enim propellere membra:
Corripere ex somno corpus: mutaréq; uultum:
Atq; hominem totum regere, ac uersare uidetur:
Quorum nil fieri sine tactu posse uidemus:
Nec tactum porro sine corpore: non'ne fatendum est
Corporea natura animum constare, animam'q;?
Praeterea, pariter fungi cum corpore: & una
Consentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit uitam uis horrida leti
Ossibus ac neruis disclusis intus adacta:
Attamen insequitur langor, terraeq; petitus
Suauis, & in terra mentis qui gignitur aestus,
Interdum'q; quasi exurgendi incerta uoluntas.
Ergo corpoream naturam animi esse necesse est:
Corporeis quoniam telis, ictu'q; laborat.
Is tibi nunc animus quali sit corpore: & unde
Constiterit: pergam rationem reddere dictis.
Principio, esse aio persubtilem: atq; minutis
Perquam corporibus factum constare: id ita esse
Hinc licet aduertas animum, ut pernoscere possis.
Nil adeo fieri celeri ratione uidetur,
Quàm si mens fieri proponit, & inchoat ipsa.
Ocyus ergo animus, quàm res se perciet ulla:
Ante oculos quorum in promptu natura uidetur.
At quod mobile tantopere est, constare rotundis

Perquam seminibus debet, perquam'q; minutis:
Momine uti paruo possint impulsa moueri.
Nanq; mouetur aqua: & tantillo momine fluctat:
Quippe uolubilibus, paruis'q; creata figuris.
At contra mellis constantior est natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus:
Hæret enim inter se magis omnis materiai
Copia: nimirum quia non tam leuibus extat
Corporibus, neq; tam subtilibus, atq; rotundis.
Nanq; papauerum, aura potest suspensa, leuis q;
Cogere, ut ab summo tibi diffluat altus aceruus:
At contra lapidum coniectum, spiculorum'q;
Nulla potest: igitur paruissima corpora quanto,
Et leuissima sunt: ita mobilitate fruuntur.
At contra quæcunq; magis cum pondere magno,
Aspera'q; inueniuntur: eo stabilita magis sunt.
Nunc igitur, quoniam est animi natura reperta
Mobilis egregie: perquam constare necesse est
Corporibus paruis, & leuibus, atq; rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis o' bone rebus
Vtilis inuenietur: & opportuna cluebit.
Hæc quoq; res etiam naturam dedicat eius,
Quam tenui constet textura: quam'q; loco se
Contineat paruo: si possit conglomerari.
Quod simulatq; hominem leti secura quies est
Indepta: atq; animi natura, animæ'q; recessit:
Nil ibi libatum de toto corpore cernas
Ad speciem: nihil ad pondus: mors omnia præstat,
Vitalem præter sensum, calidum'q; uaporem.
Ergo animam totam perparuis esse necesse est

Seminibus nexam per uenas, uiscera, neruos.
Quatenus omnis ubi è toto iam corpore cessit:
Extima membrorum circum cæsura tamen se
Incolumem præstat: nec defit ponderis hilum.
Quod genus est bacchi cum flos euanuit: aut cum
Spiritus unguenti suauis diffugit in auras:
Aut aliquo cum iam succus de corpore cessit:
Nil oculis tamen esse minor res ipsa uidetur
Propterea, neq; detractum de pondere quicquam.
Nimirum, quia multa, minutaq; semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.
Quare, etiam atq; etiam mentis naturam, animæq;
Scire licet, perquam pauxillis esse creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenuis enim quædam moribundos deserit aura
Mista uapore: uapor porro trahit aera secum:
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aer.
Rara quod eius enim constat natura necesse est
Aeris inter eum primordia multa moueri.
Iam triplex animi est igitur natura reperta.
Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandũ:
Nil horum quoniam recipit mens: posse creare
Sensiferos motus, quædam, quæ mente uolutat.
Quarta quoq; his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur: ea est omnino nominis expers:
Qua neq; mobilius quicquam, neq; tenuius extat,
Nec magis è paruis, aut leuibus ex elementis:
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:

I nde calor motus,& uenti cæca potestas
A ccipit: inde aer: inde omnia mobilitantur.
C oncutitur tum sanguis: uiscera persentiscunt
O mnia: postremis datur ossibus, atq; medullis
S iue uoluptas est, siue est contrarius ardor.
N ec temere huc dolor usq; potest penetrare: neq; acre
P ermanare malum: quin omnia perturbentur.
V sque adeo uitæ desit locus: atq; animai
D iffugiunt partes per caulas corporis omnes.
S ed plerunq; quasi in summo fit corpore finis
M otibus: hanc ob rem uitam retinere ualemus.
N unc ea quo pacto inter sese mista, quibusq;
C ompta modis uigeant, rationem reddere auentem
A bstrahit inuitum patrij sermonis egestas.
S ed tamen, ut potero summatim attingere, tangam.
I nter enim cursant primordia principiorum
M otibus inter se: nihil ut secernier unum
P ossit: nec spatio fieri diuisa potestas:
S ed quasi multæ eius unius corporis extant.
Q uod genus in quo uis animantum uiscere uulgo
E st odor & quidam calor, & sapor: & tamen ex his
O mnibus est unum perfectum corporis augmen.
S ic calor, atq; aer, & uenti cæca potestas
M ista creant unam naturam, & mobilis illa
V is, initum motus ab se quæ diuidit ollis:
S ensifer unde oritur primum per uiscera motus.
N am penitus prorsum latet hæc natura, subestq;:
N ec magis hac infra quicquam est in corpore nostro:
A tq; anima est animi proporro totius ipsa.
Q uod genus in nostris membris, & corpore toto

Mista latens animi uis est, animæq; potestas:
Corporibus quia de paruis, paucisq; creata est.
Sic tibi nominis hæc expers uis, facta minutis
Corporibus latet: atq; animus quasi totius ipsa
Proporro est anima: & dominatur corpore toto.
Consimili ratione necesse est uentus, & aer,
Et calor inter se uigeant commista per artus:
Atq; alijs aliud subsit magis, emineatq;:
Vt quiddam fieri uideatur ab omnibus unum:
Ne calor, ac uentus seorsum, seorsumq; potestas
Aeris interimant sensum, diductaq; soluant.
Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira:
Cum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ ciet horrorem membris, & concitat artus.
Est etiam quoq; pacati status aeris ille:
Pectore tranquillo qui fit, uultuq; sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facile efferuescit in ira.
Quo genere in primis uis est uiolenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerunq; gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At uentosa magis ceruorum frigida mens est:
Et gelidas citius per uiscera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura boum placido magis aere uiuit:
Nec nimis irai fax unquam subdita percit
Fumida suffundens cæcæ caliginis umbras:
Nec gelidis torpet telis perfixa pauoris:
Inter utrosq; sita est ceruos, sæuosq; leones.

Sic hominum genus eſt: quamuis doctrina politos
Conſtituat pariter quoſdam: tamen illa relinquit
Naturæ cuiuſq; animæ ueſtigia prima:
Nec radicitus euelli mala poſſe putandum eſt:
Quin procliuius hic iras decurrat ad acreis:
Ille metu citius paulo tentetur: at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inq; alijs rebus multis differre neceſſe eſt
Naturas hominum uarias, moresq; ſequaces.
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere cauſas:
Nec reperire figurarum tot nomina: quot ſunt
Principijs: unde hæc oritur uariantia rerum.
Illud in his rebus uideo firmare poteſſe:
Vſqueadeo naturarum ueſtigia linqui
Paruula: quæ nequeat ratio depellere dictis:
Vt nihil impediat dignam Dis degere uitam.
Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni:
Ipſaq; corporis eſt cuſtos, & cauſa ſalutis.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent:
Nec ſine pernicie diuelli poſſe uidentur.
Quod genus è thuris glebis euellere odorem
Haud facile eſt: quin intereat natura quoq; eius.
Sic animi, atq; animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile eſt: quin omnia diſſoluantur.
Implexis ita principijs ab origine prima
Inter ſe fiunt conſorti prædita uita:
Nec ſine ui quicquam alterius ſibi poſſe uidetur
Corporis, atq; animi ſeorſum ſentire poteſtas:
Sed communibus inter eos conflatur utrinq;
Motibus accenſus nobis per uiſcera ſenſus.

Præterea, corpus per se nec gignitur unquam:
Nec crescit. nec post mortem durare uidetur.
Non enim ut humor aquæ dimittit sæpe saporem,
Qui datus est: neq; ab hac causa conuellitur ipse:
Sed manet incolumis: non inquam sic animai
Dissidium possunt artus perferre relicti:
Sed penitus pereunt conuulsi, cunq; putrescunt.
Ex ineunte æuo, sic corporis, atq; animai
Mutua uitalis discunt contagia motus
Maternis etiam membris, aluoq; repostis:
Dissidium ut nequeat fieri sine peste, maloq;.
Vt uideas, quoniam coniuncta est causa salutis:
Coniunctam quoq; naturam consistere eorum.
Quod superest, siquis corpus sentire refutat:
Atq; animam credit permistam corpore toto
Suscipere hunc motum, quem sensum nominitamus:
Vel manifestas res contra, uerasq; repugnat.
Quid sit enim corpus sentire quis afferet unquam?
Si non ipsa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
At dimissa anima corpus caret undiq; sensu:
Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
Multaq; præterea perdit cum expellitur æuo.
Dicere porro oculos nullam rem cernere posse:
Sed per eos animum, ut foribus spectare reclusis:
Difficile est. contra cum sensus ducat eorum.
Sensus enim trahit, atq; acies detrudit ad ipsas:
Fulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus:
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
Quod foribus non fit. neq; enim qua cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt ullum reclusa laborem.

Præterea, si pro foribus sunt lumina nostra:
Iam magis exemptis oculis debere uidetur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam sumere possis:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit:
Corporis, atq; animi primordia singula primis
Apposita alternis uariare, ac nectere membra.
Nam cum multo sint animai elementa minora:
Quàm quibus & corpus nobis, & uiscera constant:
Tum numero quoq; concedunt: & rara per artus
Dissita sunt: duntaxat ut hoc promittere possis:
Quantula prima queant nobis iniecta ciere
Corpora sensiferos motus in corpore: tanta
Interualla tenere exordia prima animai.
Nam neq; pulueris interdum sentimus adhæsum
Corpore: nec membris incussam sidere cretam:
Nec nebulam noctu, neq; aranei tenuia fila
Obuia sentimus: quando obretimur euntes:
Nec supra caput eiusdem cecidisse uietam
Vestem, nec plumas auium, papposq; uolanteis:
Qui nimia leuitate cadunt plerunq; grauatim.
Nec repentis itum cuiuscunq; animantis
Sentimus: nec priua pedum uestigia quæq;
Corpore quæ in nostro culices, & cætera ponunt.
Vsque adeo prius in nobis sunt multa cienda
Semina, corporibus nostris immista per artus:
Quàm primordia sentiscant concussa animai:
Et quàm interuallis tantis tuditantia possint
Concursare, coire, & dissultare uicissim.
Et magis est animus uitai claustra coercens,

Et dominantior ad uitam, quamuis animai.
Nam sine mente, animoq; nequit residere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla animai:
Sed comes insequitur: facile et discedit in auras:
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in uita cui mens, animusq; remansit:
Quamuis est circum cæsis lacer undiq; membris:
Truncus, adempta anima circùm, membrisq; remotis
Viuit: & ætherias uitales suspicit auras:
Si non omnimodis, at magna parte animai
Priuatus, tamen in uita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis: stat cernendi uiuata potestas:
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem:
Sed circuncidas aciem, solamq; relinquas:
Id quoq; enim sine pernicie non fiet eorum.
At si tantula pars oculi media illa peresa est:
Incolumis quamuis alioqui splendidus orbis:
Occidit extemplo lumen: tenebræq; sequuntur.
Hoc anima, atq; animus iuncti sunt fœdere semper.
Nunc age natiuos animantibus, & mortaleis
Esse animos, animasq; leueis ut noscere possis:
Conquisita diu, dulciq; reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina uita.
Tu fac utrunq; uno subiungas nomen eorum:
Atq; animam, uerbi causa, cum dicere pergam
Mortalem esse docens: animum quoq; dicere credas:
Quatenus est unum inter se: coniunctaq; res est.
Principio, quoniam tenuem constare minutis
Corporibus docui: multoq; minoribus esse

Principijs factam: quàm liquidus humor aquai,
Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
Præstat: & à tenui caussa magis icta mouetur:
Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæq; mouetur,
Quod genus in somnis sopiti ubi cernimus alta
Exhalare uapore altaria: ferreq; fumum:
Nam procul hæc dubio nobis simulachra geruntur.
Nunc igitur quoniam quassatis undiq; uasis
Diffluere humorem, et laticem discedere cernis:
Et nebula, ac fumus quoniam discedit in auras:
Crede animam quoq; diffundi: multoq; perire
Ocyus, & citius dissolui corpora prima:
Cum semel omnibus ex membris ablata recessit.
Quippe etenim corpus, quod uas quasi constitit eius:
Quàm cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
Ac rarefactum, detracto sanguine uenis:
Aere qui credas posse hanc cohibericr ullo?
Corpore qui nostro rarus magis incohibescit?
Præterea, gigni pariter cum corpore: & unà
Crescere sentimus: pariterq; senescere mentem.
Nam uelut infirmo pueri, teneroq; uagantur
Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
Inde ubi robustis adoleuit uiribus ætas:
Consilium quoq; maius, & auctior est animi uis.
Post ubi iam ualidis quassatum est uiribus æui
Corpus: & obtusis ceciderunt uiribus artus:
Claudicat ingenium: delirat linguaq;, mensq;:
Omnia deficiunt: atq; uno tempore desunt.
Ergo dissolui quoq; conuenit omnem animai
Naturam: ceu fumus in altas aeris auras,

Quandoquidem gigni pariter, pariterq́; uidemus
Crescere, & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit.
Huc accedit, uti uideamus, corpus ut ipsum
Suscipere immaneis morbos, durumq́; laborem:
Sic animum curas acreis, luctumq́;, metumq;.
Quare participem leti quoq; conuenit esse.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
Sæpe animus: dementit enim: deliraq́; fatur:
Interdumq́; graui lethargo fertur in altum,
Aeternumq́; soporem, oculis, nutuq́; cadenti.
Vnde neq; exaudit uoces: nec noscere uultus
Illorum potis est: ad uitam qui reuocantes
Circunstant lachrymis rorantes ora, genasq;.
Quare animum quoq; dissolui fateare necesse est:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus, leti fabricator uterq; est:
Multorum exitio perdocti quod sumus ante.
Denique, cur hominem, cum uini uis penetrauit
Acris: & in uenas discessit diditus ardor:
Consequitur grauitas membrorum? præpediuntur
Crura uacillanti? tardescit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, singultus, iurgia, gliscunt?
Etiam cætera de genere hoc quæcunq; sequuntur,
Cur ea sunt? nisi quod uehemens uiolentia uini
Conturbare animam consueuit corpore in ipso?
At quæcunq; queunt conturbari, inq; pediri:
Significant, paulo si durior insinuarit
Causa: fore ut pereant æuo priuata futuro.
Quinetiam subita ui morbi sæpe coactus

Ante oculos aliquis noſtros, ut fulminis ictu
Concidit: & ſpumas agit: ingemit: & tremit artus:
Deſipit: extentat neruos: torquetur: anhelat:
Inconſtanter & in iactando membra fatigat.
Nimirum, quia uis morbi diſtracta per artus
Turbat agens animam: ſpumantes æquore ſalſo
Ventorum ut ualidis ferueſcunt uiribus undæ.
Exprimitur porro gemitus: quia membra dolore
Afficiuntur: & omnino quod ſemina uocis
Eiiciuntur: & ore foras glomerata feruntur,
Qua quaſi conſuerunt, & ſunt munita uiai.
Deſipientia fit: quia uis animi, atq; animai
Conturbatur: & (ut docui) diuiſa ſeorſum
Diſiectatur eodem illo diſtracta ueneno.
Inde, ubi iam morbi reflexit cauſa: reditq;
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quaſi uacillans primum conſurgit: et omneis
Paulatim redit in ſenſus: animamq; receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipſo
Iactentur: miſeriſq; modis diſtracta laborent:
Cur eadem credis ſine corpore in aere aperto
Cum ualidis uentis ætatem degere poſſe?
Et quoniam mentem ſanari, corpus ut ægrum
Cernimus: & flecti medicina poſſe uidemus:
Id quoq; præſagit mortalem uiuere mentem.
Addere enim parteis, aut ordine traiicere æquū eſt:
Aut aliquid prorſum de ſumma detrahere illum,
Commutare animum quicunq; adoritur: & ipſum,
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.

At neq; transferri sibi parteis,nec tribui uult,
Immortale quod est quicquam,neq; diffluere hilũ.
Nam quodcunq; suis mutatum finibus exit:
Continuo hoc mors est illius,quod fuit ante.
Ergo animus siue ægrescit:mortalia signa
Mittit(uti docui)seu flectitur a medicina:
Usqueadeo falsæ rationi uera uidetur
Res occurrere:& effugium præcludere eunti:
Ancipitiq; refutatu conuincere falsum.
Deniq;,sæpe hominem paulatim cernis obire:
Et membratim uitalem deperdere sensum:
In pedibus primum digitos liuescere,& ungueis:
Inde pedes & crura mori:post inde per artus
Ire alios tractim gelidi uestigia leti.
Scinditur atqui animi hæc quoniam natura:nec uno
Tempore syncera existit:mortalis habenda est.
Quod,si forte putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere:& parteis conducere in unum:
Atq; ideo cunctis sensum deducere membris:
At locus ille tamen,quo copia tanta animai
Cogitur:in sensu debet maiore uideri.
Qui quoniã nusquam est:nimirũ(ut diximus ante)
Dilaniata foras dispergitur:interit ergo.
Quin etiam,si iam libeat concedere falsum:
Et dare,posse animam glomerari in corpore eorũ,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.
Nec refert,utrum pereat dispersa per auras:
An contracta suis e partibus obbrutescat.
Quãdo hominem totũ magis,ac magis undiq; sensus

Deficit: & uitæ minus, & minus undiq; restat.
Et quoniam mens est hominis pars una, locoq;
Fixa manet certo: uelut aures, atq; oculi sunt,
Atq; alij sensus, qui uitam cunq; gubernant:
Et ueluti manus, atq; oculus, nares'ue seorsum
Secreta à nobis nequeunt sentire: neq; esse:
Sed tamen in paruo linquuntur tempore tali:
Sic animus per se non quit sine corpore, & ipso
Esse homine: illius quasi quod uas esse uidetur:
Siue aliud quid uis potius coniunctius ei
Fingere: quandoquidem connexu corpus adhæret.
Deniq; corporis, atq; animi uiuata potestas
Inter se coniuncta ualent: uitaq; fruuntur:
Nec sine corpore enim uitalis edere motus
Sola potest animi per se natura: nec autem
Cassum anima corpus durare: & sensibus uti.
Scilicet auulsus radicibus, ut nequit ullam
Dispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:
Sic anima, atq; animus per se nil posse uidetur:
Nimirum, quia per uenas & uiscera mistim,
Per neruos, atq; ossa tenentur corpore ab omni:
Nec magnis interuallis primordia possunt
Libera dissultare: ideo conclusa mouebunt
Sensiferos motus: quos extra corpus in auras
Aeris, haud possunt post mortem eiecta mouere:
Propterea quia non simili ratione tenentur.
Corpus enim æq; animis erit aer: si cohibere
Sese anima: atq; in eos poterit concludere motus:
Quos ante in neruis, & in ipso corpore agebat.
Quare etiam atq; etiam resoluto corporis omni

Tegmine,

T egmine, & eiectis extra uitalibus auris,
D issolui sensus animi fateare necesse est,
A tq; animam: quoniam coniuncta est causa duobus.
D eniq;, cum corpus nequeat perferre animai
D issidium: quin in tetro tabescat odore:
Q uid dubitas, quin ex imo, penitusq; coorta
E manarit uti fumus diffusa animae uis?
A tq; ideo tanta mutatum putre ruina
C onciderit corpus penitus: quia mota loco sunt
F undamenta foras animae: manantq; per artus,
P erq; uiarum omneis flexus, in corpore qui sunt:
A tq; foramina: multimodis ut noscere possis
D ispertitam animae naturam exisse per artus:
E t prius esse sibi distractam corpore in ipso:
Q uàm prolapsa foras enaret in aeris auras.
Q uin etiam fineis dum uitae uertitur intra:
S aepe aliqua tamen è causa labefacta uidetur:
E t quasi supremo languescere tempore uultus:
M olliaq; exangui cadere omnia corpore membra.
Q uod genus est animo malefactum cum perhibetur:
A ut animam liquisse ubi iam trepidatur: & omnes
E xtremum cupiunt uires reprendere uinclum.
C onquassatur enim tum mens, animaeq; potestas
O mnis: & haec ipso cum corpore collabefiunt:
V t grauior paulo possit dissoluere causa.
Q uid dubitas tandem, quin extra prodita corpus
I mbecilla foras in aperto, tegmine dempto,
N on modo non omnem possit durare per aeuum:
S ed minimum quoduis nequeat consistere tempus?
N ec sibi enim quisquam moriens sentire uidetur

I re foras animam incolumem de corpore toto:
N ec prius ad iugulum, & superas accedere fauceis:
V erum deficere in certa regione locatam:
V t sensus alios in parti quenq; sua scit
D issolui. quod si immortalis nostra foret mens:
N on tam se moriens dissolui conquereretur:
S ed magis ire foras, uestemq; relinquere, ut anguis,
G auderet: prælonga senex aut cornua ceruus.
D eniq; cur animi nunquam mens, consiliumq;
G ignitur in capite, aut pedibus, manibus'ue? sed unis
S edibus, & certis regionibus omnibus hæret?
S i non certa loca ad nascendum reddita cuiq;
S unt: & ubi quicquam possit durare creatum:
A tq; ita multimodis pro totis artubus esse:
M embrorum ut nunquam existat præposterus ordo.
V sque adeo sequitur res rem: neq; flamma creari
F luminibus solita est: neq; in igni gignier algor.
P ræterea, si immortalis natura animai est:
E t sentire potest secreta à corpore nostro:
Q uinq; (ut opinor) eã faciundum est sensibus auctã:
N ec ratione alia nosmet proponere nobis
P ossumus infernas animas acheronte uocari.
P ictores itaq;, & scriptorum secla priora
S ic animas introduxerunt sensibus auctas.
A t neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa
E sse potest anima, neq; seorsum lingua, neq; aures
A uditum per se possunt sentire, neq; esse.
E t quoniam toto sentimus corpore inesse
V italem sensum: & totum esse animale uidemus:
S i subito medium celeri præciderit ictu

V is aliqua: ut seorsum partem secernat utranq;:
D ispertita procuIdubio quoq; uis animai,
E t discissa simul cum corpore dissicietur.
A t quod scinditur: & parteis discedit in ullas:
S cilicet æternam sibi naturam abnuit esse.
F alciferos memorant currus abscindere membra
S æpe ita de subito permista cæde calenteis:
V t tremere in terra uideatur ab artubus id, quod
D ecidit abscissum: cum mens tamen, atq; hominis uis
M obilitate mali non quit sentire dolorem:
E t simul in pugnæ studio quod dedita mens est,
C orpore cum reliquo pugnam, cædesq; petessit:
N ec tenet amissam leuam cum tegmine sæpe
I nter equos abstraxe rotas, falceisq; rapaces:
N ec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat.
I nde alius conatur adempto surgere crure:
C um digitos agitat propter moribundus humi pes:
E t caput abscissum calido, uiuenteq; trunco,
S eruat humi uultum uitalem, oculosq; patenteis:
D onec relliquias animai reddidit omnes.
Q uin etiam tibi si lingua uibrante minacem,
S erpentem, & caudæ procero corpore, utrinq;
S it libitum in multas parteis discindere ferro:
O mnia iam seorsum cernes ancisa recenti
V ulnere tortari: & terram conspargere tabo.
I psam seq; retro partem petere ore priorem,
V ulneris ardenti ut morsu premat icta dolore.
O mnibus esse igitur totas dicemus in illis
P articulis animas: at ea ratione sequetur
V nã animantem animas habuisse in corpore multas.

Ergo diuisa est ea, quae fuit una simul cum
Corpore: quapropter mortale utrunq; putandum est:
In multas quoniam parteis discinditur aeque.
Praeterea, si immortalis natura animai
Constat: & in corpus nascentibus insinuatur:
Cur super anteactam aetatem meminisse nequimus
Interijsse? & quae nunc est, nunc esse creatam?
Nec uestigia gestarum rerum ulla tenemus?
Nam si tantopere est animi mutata potestas:
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab leto iam longius errat.
Quapropter fateare necesse est, quae fuit ante,
Interijsse: et quae nunc est, nunc esse creatam.
Praeterea, si iam perfecto corpore nobis
Inferri solita est animi uiuata potestas:
Tum cum gignimur: & uitae cum limen inimus:
Haud ita conueniebat, uti cum corpore, & unà
Cum membris uideatur in ipso sanguine cresse:
Sed uelut in cauea per se sibi uiuere solam
Conuenit: ut sensu corpus tamen affluat omne.
Quare etiam atq; etiam neq; originis esse putandũ est
Experteis animas: nec leti lege solutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuisse putandum est
Corporibus nostris extrinsecus insinuatas.
Quod fieri totum contra manifesta docet res.
Namq; ita connexa est per uenas, uiscera, neruos,
Ossaq;: uti dentes quoq; sensu participentur:
Morbus ut indicat, & gelidai stringor aquai,
Et lapis oppressus subitis è frugibus asper:
Nec tam contextae cum sint, exire uidentur

I ncolumes posse: & saluas exoluere sese
O mnibus e' neruis, atq; ossibus, articulisq;.
Q uod si forte putas extrinsecus insinuatam
P ermanare animam nobis per membra solere:
T anto quæq; magis cum corpore fusa peribit.
Q uod permanat enim, dissoluitur: interit ergo:
D ispertitur enim per caulas corporis omnes.
V t cibus in membra, atq; artus cum diditur omnes:
D isperit: atq; aliam naturam suffiat ex se:
S ic anima, atq; animus, quamuis integra recens in
C orpus eunt: tamen in manando dissoluuntur:
D um quasi per caulas omnes diduntur in artus
P articulæ: quibus hæc animi natura creatur:
Q uæ nunc in nostro dominatur corpore nata
E x illa: quæ tunc periit partita per artus.
Q uapropter neq; natali priuata uidetur
E sse die natura animæ, nec funeris expers.
S emina præterea linquuntur nec'ne animai
C orpore in exanimo? quod si linquuntur, & insunt:
H aud erit, ut merito immortalis possit haberi:
P artibus amissis quoniam libata recessit.
S in ita synceris membris ablata profugit:
V t nullas parteis in corpore liquerit ex se:
V nde cadauera rancenti iam uiscere uermes
E xpirant? atq; unde animantum copia tanta
E xos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?
Q uod si forte animas extrinsecus insinuari
V ermibus: & priuas in corpora posse uenire
C redis: nec reputas cur millia multa animarum
C onueniant, unde una recesserit: hoc tamen est, ut

Quærendum uideatur, & in discrimen agendum:
Vtrum tandem animæ uenentur semina quæq;
Vermiculorum? ipsæq; sibi fabricentur ubi sint?
An quasi corporibus perfectis insinuentur?
At neq;, cur faciant ipsæ, quare'ue laborent
Dicere suppeditat: neq; enim sine corpore cum sunt
Sollicitæ uolitant morbis, algóq;, fameq;.
Corpus enim magis his uitijs, & fine laborat:
Et mala multa animus contagia fungitur eius.
Sed tamen his esto quamuis facere utile corpus
Cum subeant: at qua possint, uia nulla uidetur.
Haud igitur faciunt animæ sibi corpora & artus.
Nec tamen est, quasi cur perfectis insinuentur
Corporibus neq; enim poterunt subtiliter esse
Connexæ: ne cum sensu contagia fiant.
Deniq; cur acris uiolentia triste leonum
Seminium sequitur? uulpes dolus? & fuga ceruis
A patribus datur? & patrius pauor incitat artus?
Etiam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte æuo generascunt, ingenióq;?
Si non certa suo quia semine, seminióq;
Vis animi pariter crescit cum corpore quoq;.
Quod si immortalis foret, & mutare soleret
Corpora: permistis animantes moribus essent.
Effugeret canis hircano de semine sæpe
Corniger incursum cerui: tremeret'q; per auras
Aeris accipiter fugiens ueniente columba:
Desiperent homines: saperent fera secla ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti:

Quod mutatur enim, dissoluitur: interit ergo:
Traijciuntur enim partes. atq; ordine migrant:
Quare dissolui quoq; debent posse per artus:
Deniq; ut intereant unà cum corpore cunctæ.
Si in animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana: tamen quæres cur è sapienti
Stulta queat fieri? nec prudens sit puer ullus?
Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi uis?
Si non certa suo quia semine, seminioq;
Vis animi pariter crescit cum corpore quoq;.
Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem
Confugient: quod si iam fit: fateare necesse est,
Mortalem esse animam: quoniam mutata per artus
Tantopere amittit uitam, sensumq; priorem.
Quo'ue modo poterit pariter cum corpore quoq;
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi? nisi erit consors in origine prima?
Quid'ue foras sibi uult membris exire senectis?
An metuit conclusa manere in corpore putri?
Et domus ætatis spatio'ne fessa uetusto
Obruat? at non sunt immortali ulla pericla.
Deniq; connubia ad ueneris, partusq; ferarum
Esse animas præsto, deridiculum esse uidetur:
Et spectare immortaleis mortalia membra
Innumero numero: certareq; præproperanter
Inter se quæ prima, potissimaq; insinuetur.
Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta:
Vt quæ prima uolans aduenerit: insinuetur
Prima: neq; inter se contendant uiribus hilum.
Deniq; in æthere non arbor, non æquore in alto

Nubes esse queunt: nec pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse:
Certum, ac dispositum est, ubi quicq̃ crescat & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neq; a neruis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim: multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset: & innasci quauis in parte soleret:
Tandem in eodẽ homine, atq; in eodẽ uase maneret.
Quod quoniam nostro quoq; constat corpore certum:
Dispositumq; uidetur, ubi esse, et crescere possit
Seorsum anima, atq; animus: tanto magis inficiãdum
Totum posse extra corpus durare, geniq;.
Quare, corpus ubi interijt, perijsse necesse est
Confiteare animam distractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale æterno iungere: et unà
Consentire, putare: & fungi mutua posse:
Desipere est. quid enim diuersius esse putandũ est?
Aut magis inter se disiunctum, discrepitansq;?
Quàm mortale quod est, immortali, atq; perenni
Iunctum, in concilio sæuas tolerare procellas?
Præterea, quæcunq; manent æterna, necesse est,
Aut, quia sunt solido cum corpore: respuere ictus:
Nec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
Dissociare intus partes: aut materiai
Corpora sunt: quorum naturam ostendimus ante,
Aut ideo durare ætatem posse per omnem:
Plagarum quia sunt expertia: sicut inane est:
Quod manet intactum: neq; ab ictu frangitur hilũ.
Aut ideo, quia nulla loci sit copia circũm:

Quo quasi res possint discedere, dissoluiq;:
Sicut summarum summa est æterna: neq; extra
Quis locus est, quò diffugiant: neq; corpora sunt, quæ
Possint incidere: & ualida dissoluere plaga.
At neq; (uti docui) solido cum corpore mentis
Natura est: quoniam admistum est in rebus inane.
Nec tamen est ut inane: neq; autem corpora desunt:
Ex infinito quæ possint forte coorta
Corruere hanc mentis uiolento turbine molem:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatiumq; profundi
Deficit: expargi quò possit uis animai:
Aut alia quauis possit ui pulsa perire.
Haud igitur leti præclusa est ianua menti.
Quod si forte ideo magis immortalis habenda est:
Quod uitalibus ab rebus munita tenetur:
Scilicet à uera longe ratione remotum est.
Aut quia non ueniunt omnino plena salutis:
Aut quia quæ ueniunt aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quàm quid noceat sentire queamus.
Præter enim quàm qđ morbi est, cũ corpus ægrotat:
Aduenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
Macerat: inq; metu male habet: curisq; fatigat:
Præteritisq; admissa malis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium, atq; obliuia rerum:
Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.
Nil igitur mors est: ad nos neq; pertinet hilum:
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et ueluti anteacto nil tempore sensimus ægri,
Ad confligendum uenientibus undiq; Pœnis:

O mnia cum belli trepido concussa tumultu
H orrida contremuere sub altis ætheris auris:
I n dubioq; fuere utrorum ad regna cadendum
O mnibus humanis esset, terraq;,mariq;:
S ic ubi non erimus: cum corporis,atq; animai
D issidium fuerit: quibus hæsimus uniter apti:
S alicet haud nobis quicquam, cum non erimus, tum
A cadere omnino poterit: sensumq; mouere:
N on si terra mari miscebitur, & mare cœlo.
E t si iam nostro sentit de corpore, postquam
D istracta est animi natura, animæq; potestas:
N il tamen hoc ad nos: qui coitu, coniugioq;
C orporis, atq; animæ consistimus uniter apti.
N ec si materiam nostram collegerit ætas
P ost obitum: rursumq; redegerit, ut sita nunc est:
A tq; iterum nobis fuerint data lumina uitæ:
P ertineat quicquam tamen ad nos id quoq; factum:
I nterrupta semel cum sit repentia nostra.
E t nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Q ui fuimus: nec iam de illis nos afficit angor,
Q uos de materia nostra noua proferet ætas.
N am cum respicias immensi temporis omne
P ræteritum spatium: tum motus materiai
M ultimodi quàm sint: facile hoc accredere possis:
S emina sæpe in eodem, ut nunc sunt ordine posta:
N ec memori tamen id quimus deprendere mente:
I nter enim iecta est uitai pausa, uageq;
D eerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
D ebet enim, misere cum forte ægreq; futurum est,
I pse quoq; esse in eo tum tempore, cui male possit

A ccidere: at quoniam mors eximit id: prohibet'q;
I llum cui possint incommoda conciliari
H æc eadem, quibus ægri nunc sumus, ante fuisse:
S cire licet nobis nihil esse in morte timendum:
N ec miserum fieri, qui non est, posse: neq; hilum
D ifferre, an nullo fuerit iam tempore natus:
M ortalem uitam mors cum immortalis ademit.
P roinde, ubi se uideas hominem indignarier ipsum
P ost mortem fore, ut aut putrescat corpore posto:
A ut flammis interfiat, malis'ue ferarum:
S cire licet, non syncerum sonere: atq; subesse
C æcum aliquem cordi stimulum: quamuis neget ipse
C redere se quenq̃ sibi sensum in morte futurum.
N on (ut opinor) enim dat, quod promittit abunde:
N ec radicitus è uita se tollit, et iacit:
S ed facit esse sui quiddam super, inscius ipse.
V iuus enim sibi cum proponit quisq;, futurum,
C orpus uti uolucres lacerent in morte, feræq;:
I pse sui miseret: neq; enim se diuidit hilum,
N ec remouet satis à proiecto corpore: & illum
S e fingit: sensu'q; suo contaminat astans.
H inc indignatur se mortalem esse creatum:
N ec uidet in uera nullum fore morte alium se:
Q ui possit uiuus sibi se lugere peremptum,
S tans'q; iacentem: nec lacerari, uri ue dolore.
N am si in morte malum est, malis, morsu'q; ferarum
T ractari: non inuenio qui non sit acerbum
I gnibus impositum calidis torrescere flammis:
A ut in melle situm suffocari: atq; rigere
F rigore cum summo gelidi cubat æquore saxi.

Vrgeriue superne obtritum pondere terræ.
At iam non domus accipiet te læta, neq; uxor
Optima: nec dulces occurrent oscula nati
Præripere: & tacita pectus dulcedine tangent.
Non poteris factis florentibus esse, tuisq;
Præsidium, misero misere aiunt: omnia ademit
Vna dies infesta tibi tot præmia uitæ.
Illud in his rebus non addunt: nec tibi earum
Iam desyderium rerum super insidet unà.
Quod bene si uideant animo: dictisq; sequantur:
Dissoluant animi magno se angore, metuq;.
Tu quidem ut es lecto sopitus, sic eris æui
Quod superest, cunctis priuatus doloribus ægris:
At nos horrifico cinefactum te propè busto
Insatiabiliter deflebimus: æternumq;
Nulla dies nobis mœrorem è pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum est: quid sit amari
Tantopere, ad somnum si res redit, atq; quietem?
Cur quisquam æterno possit tabescere luctu?
Hoc etiam faciunt, ubi discubuêre: tenentq;
Pocula sæpe homines: & inumbrant ora coronis:
Ex animo, ut dicant, breuis hic est fructus homullis:
Iam fuerit: neq; post unquam reuocare licebit.
Tanquam in morte mali cum primis hoc sit eorum
Quod sitis exurat miseros, atq; arida torrat,
Aut alia, cuius desyderium insideat, res.
Nec sibi enim quisquam tum se, uitamq; requirit:
Cum pariter mens, & corpus sopita quiescunt:
Nam licet æternum per nos sic esse soporem.
Nec desyderium nostri nos attigit ullum,

E t tamen haud quaquam nostros tunc illa per artus
L onge ab sensiferis primordia motibus errant:
Q uin correptus homo ex somno se colligit ipse.
M ulto igitur mortem minus ad nos esse putandum:
S i minus esse potest, quàm quod nihil esse uidemus.
M aior enim turbæ disiectus materiai
C onsequitur leto: nec quisquam expergitus extat,
F rigida quem semel est uitai pausa secuta.
D eniq;, si uocem rerum natura repente
M ittat: & hoc alicui nostrum sic increpet ipsa.
Q uid tibi tantopere est mortalis, quod nimis ægris
L uctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
N am si grata fuit tibi uita anteacta, priorq;:
E t non omnia pertusum congesta quasi in uas
C ommoda perfluxère, atq; ingrata interière:
C ur non ut plenus uitæ conuiua recedis?
A equo animoq; capis securam stulte quietem?
S in ea quæ functus cunq; es, perière profusa:
V itaq; in offenso est: cur amplius addere quæris?
R ursum quod pereat male, et ingratum occidat omne?
N on potius uitæ finem iacis, atq; laboris?
N am tibi præterea quod machiner, inueniamq;,
Q uod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
S i tibi non annis corpus iam marcet: & artus
C onfecti languent: eadem tamen omnia restant:
O mnia si perges uiuendo uincere secla:
A tq; etiam potius, si nunquam sis moriturus.
Q uid respondemus? nisi iustam intendere litem
N aturam? & ueram uerbis exponere causam?
A t qui obitum lamentetur miser amplius æquo:

Non merito inclamet magis, & uoce increpet acri?
Aufer ab hic lachrymas baratro, et cōpesce querelas.
Grandior hic uero si iam, seniorq; queratur.
Omnia perfunctus uitai præmia marces:
Sed quia semper aues, quod abest: præsentia temnis:
Imperfecta tibi elapsa est, ingrataq; uita:
Et nec opinanti mors ad caput astitit, ante,
Quàm satur, ac plenus possis discedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
Aequo animoq; agedum iam alijs concede: necesse est.
Iure (ut opinor) agat, iure increpet, inciletq;.
Cedit enim rerum nouitate extrusa uetustas
Semper: & ex alijs aliud reparare necesse est:
Nec quisquā in barathrū, nec tartara deditur atra:
Materies opus est, ut crescant postera secla:
Quæ tamen omnia te uita perfuncta sequentur.
Nec minus ergo ante hæc, quàm tu: cecidère, cadentq;.
Sic alid ex alio nunquā desistit oriri:
Vitaq; mancipio nulli datur, omnibus usu.
Respice item quàm nil ad nos anteacta uetustas
Temporis æterni fuerit, quàm nascimur ante.
Hoc igitur speculum nobis natura futuri
Temporis exponit post mortem deniq; nostram.
Num quid ibi horribile apparet? num triste uidetur
Quicquam? non'ne omni somno securius extat?
Atqui animarū etiā quæcunq; acheronte profundo
Prodita sunt esse: in uita sunt omnia nobis.
Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (ut fama est) cassā formidine torpens:
Sed magis in uita diuūm metus urget inanis

Mortales: casumq; timent, quem cuiq; ferat sors.
Nec Tityon uolucres ineunt acheronte iacentem:
Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto:
Quanlibet immani proiectu corporis extet:
Qui non sola nouem dispersis iugera membris
Obtineat: sed qui terrai totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
Nec præbere cibum proprio de corpore semper.
Sed Tityus nobis hic est: in amore iacentem,
Quem uolucres lacerant: atq; exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt turpedine curæ.
Sisyphus in uita quoq; nobis ante oculos est:
Qui petere à populo fasces, sæuasq; secures
Imbibit: & semper uictus, tristisq; recedit.
Nam petere imperium, qđ inane est, nec datur unq̃:
Atq; in eo semper durum sufferre laborem:
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum: quod tamen à summo iam uertice rursum
Voluitur: & plani raptim petit æquora campi.
Deinde animi ingratam naturam pascere semper:
Atq; explere bonis rebus, satiareq; nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt: fœtusq; ferunt, uariosq; lepores:
Nec tamen explemur uitai fructibus unquam.
Hoc (ut opinor) id est æuo florente puellas:
Quod memorant, laticem pertusum congerere in uas:
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus & furiæ iam uero, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,

Hæc neq; sunt usquam, neq; possunt esse profecto.
Sed metus in uita, pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisq; luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ,
Quæ tamen & si absunt: at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos: torretq; flagellis:
Nec uidet interea, qui terminus esse malorum
Possit: nec quæ sit pœnarum deniq; finis:
Atq; eadē metuit magis hæc ne in morte grauescāt:
Hinc acherusia fit stultorum deniq; uita.
Hoc etiam tibi tu te interdum dicere possis.
Lumina sic etiam solis bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis, quàm tu, fuit improbe, rebus.
Inde alij multi reges, rerumq; potentes
Ociderunt: magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipse, uiam qui quondam per mare magnū
Strauit: iterq; dedit legionibus ire per altum:
Ac pedibus salsas docuit superare lacunas:
Et contempsit equis insultans murmura ponti:
Lumine adempto animā moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ: proinde ac famul infimus esset.
Adde repertores doctrinarum, atq; leporum:
Adde heliconiadum comites: quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem alijs sopitus quiete est.
Deniq; Democritum postquam matura uetustas
Admonuit memores motus languescere mentis:
Sponte sua leto caput obuius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obijt decurso lumine uitæ:

Qui

Qui genus humanum ingenio superauit: & omnes
Restrinxit stellas exortus uti ætherius sol.
Tu uero dubitabis, & indignabere obire?
Mortua cui uita est propè iam uiuo, atq; uidenti:
Qui somno partem maiorem conteris æui:
Et uigilans stertis: nec somnia cernere cessas:
Sollicitamq; geris cassa formidine mentem:
Nec reperire potes, quod sit tibi sæpe mali, cum
Ebrius urgeris multis miser undiq; curis:
Atq; animo incerto fluitans errore uagaris.
Si possent homines, proinde ac sentire uidentur,
Pondus, inesse animo, quod se grauitate fatiget:
E quibus id fiat causis quoq; noscere: & unde
Tanta mali tanquam moles in pectore constet:
Haud ita uitam agerent: ut nunc plerunq; uidemus,
Quod sibi quisq; uelit, nescire: & quærere semper:
Commutare locum: quasi onus deponere possit.
Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille:
Esse domi quem pertesum est: subitoq; reuertit:
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
Oscitat extemplo tetigit cum limina uillæ:
Aut abit in somnum grauis, atq; obliuia quærit:
Aut etiam properans urbem petit, atq; reuisit.
Hoc se quisq; modo fugit: at, quod scilicet, ut fit,
Effugere haud potis est, ingratius hæret: & angit,
Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
Quam bene si uideat: iam rebus quisq; relictis
Naturam primum studeat cognoscere rerum:

Temporis æterni quoniam non unius horæ
Ambigitur ſtatus: in quo ſit mortalibus omnis
Aetas poſt mortem, quæ reſtat cunq; manendo.
Deniq; tantopere in dubijs trepidare periclis,
Quæ mala nos ſubigit uitai tanta cupido?
Certe equidem finis uitæ mortalibus aſtat:
Nec deuitari letum pote, quin obeamus.
Præterea uerſamur ibidem: atq; inſumus uſq;:
Nec noua uiuendo proceditur ulla uoluptas.
Sed dum abeſt, quod auemus: id exuperare uidetur
Cætera: poſt aliud, cum contigit illud: auemus:
Et ſitis æqua tenet uitai ſemper hianteis.
Poſteráq; in dubio eſt, fortunam quam uehat ætas:
Quid'ue ferat nobis caſus: qui'ue exitus inſtet.
Nec prorſum uitam ducendo, deminus hilum
Tempore de mortis: nec delibare ualemus,
Quo minus eſſe diu poſſimus ſorte perempti.
Proinde licet quotuis uiuendo condere ſecla:
Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
Nec minus ille diu iam non erit ex hodierno
Lumine, qui finem uitai fecit: & ille
Menſibus, atq; annis qui multis occidit ante.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER IIII

a

Via pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: iuuat integros accedere fonteis:
Atq; haurire: iuuatq; nouos decerpere flores:
Insignemq; meo capiti petere inde coronam:
Vnde prius nulli uelarint tempora musæ.
Primum, quod magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animum nodis exoluere pergo:
Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore:
Id quoq; enim non ab nulla ratione uidetur.
Nam ueluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur: prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoq; liquore:
Vt puerorum ætas improuida ludificetur,
Labrorumtenus: interea perpotet amarum
Absynthi laticem: deceptaq; non capiatur:
Sed potius tali à tactu recreata ualescat.
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerunq; uidetur
Tristior esse, quibus non est tractata: retroq;
Vulgus abhorret ab hac: uolui tibi suauiloquenti
Carmine pierio rationem exponere nostram:
Et quasi musæo dulci contingere melle.
Si tibi forte animum tali ratione tenere

Versibus in nostris possem: dum percipis omnem
Naturam rerum: ac persentis utilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm uarijs distantia formis
Sponte sua uolitent æterno percita motu:
Quoq; modo possint res ex his quæq; creari.
Atq; animi quoniam docui natura quid esset:
Et quibus è rebus cum corpore compta uigeret:
Quo'ue modo distracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipiá tibi, quod uehementer ad has res
Attinet: esse ea, quæ rerum simulachra uocamus:
Quæ quasi membranæ summo de corpore rerum
Direptæ uolitant ultro, citro'q; per auras.
Atq; eadem nobis uigilantibus obuia menteis
Terrificant, atq; in somnis, cum sæpe figuras
Contuimur miras, simulachra'q; luce carentum:
Quæ nos horrifice languenteis sæpe sopore
Excierunt: ne forte animas acheronte reamur
Effugere: aut umbras inter uiuos uolitare:
Né'ue aliquid nostri post mortem posse relinqui:
Cum corpus simul atq; animi natura perempta
In sua discessum dederint primordia quæq;.
Dico igitur rerum effigies, tenueis'q; figuras
Mittier ab rebus summo de corticæ earum:
Quæ quasi membranæ, uel cortex nominitanda est:
Quod speciem, ac formam similem gerit eius imago:
Cuiuscunq; cluet de corpore fusa uagari.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis,
Corpora res multæ, partim diffusa solute:

Robora ceu fumum mittunt, ignesq; uaporem:
Et partim contexta magis, condensaq;: ut olim
Cum ueteres ponunt tunicas æstate cicadæ:
Et uituli cum membranas de corpore summo
Nascentes mittunt: & item cum lubrica serpens
Exuit in spinis uestem: nam sæpe uidemus
Illorum spolijs uepres uolitantibus auctas.
Quæ quoniam fiunt, tenuis quoq; debet imago
Ab rebus mitti summo de corpore rerum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant:
Quàm quæ tenuia sunt: ostendi est nulla potestas.
Præsertim, cum sint in summis corpora rebus
Multa minuta: iaci quæ possint ordine eodem,
Quo fuerint: solitam & formæ seruare figuram:
Et multo citius, quanto minus indupediri
Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.
Nam certe iacere, ac iaculari multa uidemus,
Non solum ex alto, penitusq; ut diximus ante:
Verum de summis ipsum quoq; sæpe colorem:
Et uulgo faciunt id lutea, rufaq; uela,
Et ferrugina: cum magnis intenta theatris
Per malos uulgata, trabesq; trementia pendent:
Nanq; ibi consessum caueai subter, & omnem
Scenalem speciem patrum, matrumq;, deorumq;
Inficiunt: coguntq; suo fluitare colore.
Et quanto circum mage sunt inclusa theatri
Mœnia: tam magis hæc intus perfusa lepore
Omnia corrident concepta luce diei.
Ergo lintea, de summo ceu corpore fucum
Mittunt: effigies quoq; debent mittere tenueis,

Res quæq;:ex summo quoniam iaculantur utræq;.
Sunt igitur iam formarum uestigia certa:
Quæ uulgo uolitant subtili prædita filo:
Nec singillatim possunt secreta uideri.
Præterea,omnis odor,fumus,uapor,atq; aliæ res
Consimiles,ideo diffusæ rebus abundant:
Ex alto quia dum ueniunt extrinsecus ortæ:
Scinduntur per iter flexum:nec recta uiarum
Ostia sunt,qua contendunt exire coortæ.
At contra,tenuis summi membrana coloris
Cum iacitur:nihil est quod eam discerpere possit
In promptu:quoniam est in prima fronte locata.
Postremo in speculis,in aqua,splendoreq; in omni
Quæcunq; apparent nobis simulachra:necesse est,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum:
Esse in imaginibus missis consistere eorum.
Nam cur illa cadant magis,ab rebusq; recedant
Corpora:res multæ,quæ mittunt corpore aperto:
Quàm quæ tenuia sunt:ostendi est nulla potestas.
Sunt igitur tenues formarum,dissimilesq;
Effigies:singillatim quas cernere nemo
Cum possit:tamen assiduo,crebroq; repulsu
Reiectæ reddunt speculorum ex æquore uisum:
Nec ratione alia seruari posse uidentur
Tantopere,ut similes reddantur cuiq; figuræ.
Nunc age,quàm tenui natura constet imago
Percipe:& in primis,quoniam primordia tantum
Sunt infra nostros sensus,tantoq; minora:
Quàm quæ primum oculi cœptant non posse tueri.
Nunc tamen id quoq;,uti confirmem:exordia rerum

Cunctarum quàm sint subtilia, peràpe paucis.
Primum, animalia sunt iam partim tantula, ut horũ
Tertia pars nulla possit ratione uideri.
Horum intestinum quoduis quale esse putãdum est?
Quid cordis globus, aut oculi? qd membra? qd artus?
Quantula sunt? quid præterea primordia quæq;?
Vnde anima, atq; animi constet natura, necessum est.
Non'ne uides, quàm sint subtilia, quam'q; minuta?
Præterea, quæcunq; suo de corpore odorem
Expirant acrem, panaces, absynthia tetra,
Abrotani'q; graues, & tristia centaurea,
Horum unumquoduis leuiter si forte mouebis:
Quamprimum noscas rerum simulachra uagari
Multa modis multis, nulla ui, cassa'q; sensu.
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Sed ne forte putes ea demum sola uagari:
Quæcunq; ab rebus rerum simulachra recedunt:
Sunt etiam quæ sponte sua gignuntur: & ipsa
Constituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aer:
Vt nubes facile interdum concrescere in alto
Cernimus: & mundi speciem uiolare serenam.
Quæ multis formata modis sublime feruntur
Aera mulcentes: magnorum sæpe gigantum
Ora uolare uidentur: & umbram ducere late:
Interdum magni montes, auulsa'q; saxa
Montibus anteire: & solem succedere præter.
Inde alios trahere, atq; inducere bellua nimbos.
Nec speciem mutare suam liquentia cessant:
Et cuiuscemodi formarum uertere in ora.

Nunc ea quàm facili, & celeri ratione gerantur:
Perpetuoq́; fluant ab rebus: lapsáq; cedant.
Semper enim summum quicquid de rebus abūdat,
Quod iaculentur: & hoc alias cum peruenit in res,
Transit: ut in primis uestem: sed ubi aspera saxa,
Aut in materiem ligni peruenit: ibi iam
Scinditur: ut nullum simulachrum reddere possit.
At cum splendida quæ constant, opposta fuerunt,
Densáq;: ut in primis speculū est: nihil accidit horū.
Nam neq; uti uestem possunt transire: neq; ante
Scindi, quàm meminit leuor præstare salutem.
Quapropter fit, ut hinc nobis simulachra redūdent.
Et quamuis subito quouis in tempore, quanq;
Rem contra speculum ponas, apparet imago:
Perpetuo fluere ut noscas è corpore summo
Texturas rerum tenueis, tenueisq́; figuras.
Ergo multa breui spatio simulachra geruntur:
Vt merito celer his rebus dicatur origo.
Et ceu multa breui spatio submittere debet
Lumina sol: ut perpetuo sint omnia plena:
Sic ab rebus item simili ratione necesse est
Temporis in puncto rerum simulachra ferantur
Multa modis multis, in cunctas undiq; parteis.
Quandoquidem speculum quocūq; obuertimus illud,
Res ibi respondent simili forma, atq; colore.
Præterea, modo cum fuerit liquidissima cœli
Tempestas: perquam subito fit turbida fœde
Vndiq;: uti tenebras omneis acheronta reamur
Liquisse: & magnas cœli complesse cauernas:
Vsqueadeo tetra nimborum nocte coorta,

Impendent atræ formidinis ora superne,
Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est,
Qui possit: neq; eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu simulachra ferantur:
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit: longo spatio ut breuis hora teratur,
In quem quæq; locum diuerso momine tendit:
Suauidicis potius, quàm multis uersibus edam:
Paruus ut est cycni melior canor ille, gruum quàm
Clamor in ætherijs dispersus nubibus austri.
Principio persæpe leueis res, atq; minutis
Corporibus factas, celeres licet esse uidere:
In quo iam genere est solis lux, & uapor eius:
Propterea quia sunt è primis facta minutis:
Quæ quasi cuduntur: per'q; aeris interuallum
Non dubitant transire sequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confestim lumine lumen:
Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.
Quapropter simulachra pari ratione necesse est
Immemorabile per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto: primum quod paruula causa
Est satis à tergo quæ prouehat, atq; propellat.
Deinde, quod usqueadeo textura prædita rara
Mittuntur: facile ut quasuis penetrare queant res:
Et quasi permanare per aeris interuallum.
Præterea, si quæ penitus corpuscula rerum
Ex alto in terras mittuntur: solis uti lux,
Ac uapor: hæc puncto cernuntur lapsa diei
Per totum cœli spatium diffundere sese:
Per'q; uolare mare: ac terras, cœlum'q; rigare:

Quod superest, ubi tam uolucri hæc leuitate ferũtur:
Quid quæ sunt igitur, iam prima fronte parata,
Cum iaciuntur, & emissum res nulla moratur?
Non'ne uides, citius debere, & longius ire?
Multiplex'q; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo solis peruulgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primis specimen uerum esse uidetur:
Quàm celeri motu rerum simulachra ferantur:
Quod simulac primum sub diuo splendor aquai
Ponitur: extemplo cœlo stellante, serena
Sydera respondent in aqua radiantia mundi.
Iam'ne uides igitur, quàm puncto temporis imago
Aetheris ex oris in terrarum incidat oras?
Quare etiam atq; etiam minima hæc fateare necesse est
Corpora: quæ feriant oculos: uisum'q; lacessant:
Perpetuo'q; fluant certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluuijs, calor à sole, æstus ab undis
Aequoris exesor murorum littora circum.
Nec uariæ cessant uoces uolitare per auras.
Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
Cum mare uersamur propter: diluta'q; contra
Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
Usque adeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
Cernere, odorari, licet: & sentire sonorem.
Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoscitur esse eadẽ, quæ
Cernitur in luce, & claro candore: necesse est

Consimili causa tactum, uisum'q; moueri.
Nunc igitur, si quadratum tentamus: & id nos
Commouet in tenebris: in luci quæ poterit res
Accidere ad speciem, quadrata nisi eius imago?
Esse in imaginibus quapropter causa uidetur
Cernendi: neq; posse sine his res ulla uideri.
Nunc ea quæ dico rerum simulachra feruntur
Vndiq;: et in cunctas iaciuntur didita parteis.
Verum nos oculis quia solis cernere quimus:
Propterea fit, uti speciem quo uertimus: omnes
Res ibi eam contra feriant forma, atq; colore.
Et quantum quæq; à nobis res absit, imago
Efficit, ut uideamus: & internoscere curat.
Nam cum mittitur, extemplo procudit: agitq;
Aera: qui inter se cunq; est, oculos'q; locatus.
Is'q; ita per nostras acies perlabitur omneis:
Et quasi perterget pupillas: atq; ita transit.
Propterea fit, uti uideamus quàm procul absit
Res quæq;: & quanto plus aeris ante agitatur:
Et nostros oculos perterget longior aura:
Tam procul esse magis res quæq; remota uidetur.
Scilicet hæc summe celeri ratione geruntur:
Quale sit, ut uideamus: & unà quàm procul absit.
Illud in his rebus minime mirabile habendum est:
Cur ea, quæ feriant oculos simulachra, uideri
Singula cum nequeant: res ipsæ perspiciantur.
Ventus enim quoq; paulatim cum uerberat: & cum
Acre ferit frigus: non primam quanq; solemus
Particulam uenti sentire, & frigoris eius:
Sed magis uniuersum: fieri'q; perinde uidemus

Corpore tum plagas in nostro: tanq̃ aliqua res
Verberet: atq; sui det sensum corporis extra.
Praeterea, lapidem digito cum tundimus: ipsum
Tangimus extremum saxi, summum'q; colorem:
Nec sentimus eum tactu: uerum magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.
Nunc age, cur ultra speculum uideatur imago,
Percipe: nam certe penitus semota uidetur:
Quod genus illa foris, quae uere transpiciuntur:
Ianua cum per se transpectum praebet apertum:
Multa, facitq; foris ex aedibus ut uideantur.
Is quoq; enim duplici, gemino'q; fit aere uisus.
Primus enim, citra postes qui cernitur aer:
Inde fores ipsae dextra, leua'q; sequuntur:
Post, extraria lux oculos pertinget, & aer
Alter, & illa foris quae uere transpiciuntur.
Sic ubi se primum speculi proiecit imago:
Dum uenit ad nostras acies: procudit: agitq;
Aera: qui inter se cunq; est, oculos'q; locatus:
Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus:
Quàm speculũ: sed ubi speculũ quoq; sensimus ipsum:
Continuo à nobis in eum quae fertur imago,
Peruenit: & nostros oculos reiecta reuisit:
Atq; alium prae se propellens aera uoluit:
Et facit ut prius hunc, quàm se uideamus: eoq;
Distare à speculo tantum semota uidetur.
Quare etiam atq; etiam minime mirari par est
Illis, quae reddunt speculorum ex aequore uisum,
Aeribus binis: quoniam res confit utroq;.
Nunc ea quae nobis membrorum dextera pars est:

In speculis fit ut in leua uideatur: eo quod
Planitiem ad speculi ueniens cum offendit imago:
Non conuertitur incolumis: sed recta retrorsum
Sic eliditur: ut siquis prius, arida quàm sit
Cerea persona, allidat pilæ'ue, trabi ue:
Atq; ea continuo rectam si fronte figuram
Seruet: & elisam retro sese exprimat ipsa:
Fiet, ut ante oculus fuerit qui dexter: hic idem
Nunc sit leuus: & è leuo sit mutua dexter.
Splendida porro oculi fugitant, uitantq; tueri:
Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas:
Propterea, quia uis magna est ipsius: & alte
Aera per purum grauiter simulachra feruntur:
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea splendor, quicunq; est acer, adurit
Sæpe oculos: ideo quod semina possidet ignis
Multa: dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
Lurida præterea fiunt, quæcunq; tuentur
Arquati: quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulachris obuia rerum:
Multaq; sunt oculis in eorum deniq; mista:
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem quæ sunt in luce tuemur:
Propterea, quia cum propior caliginis aer
Ater init oculos prior, & possedit apertos:
Insequitur candens confestim lucidus aer:
Qui quasi purgat eos: ac nigras discutit umbras
Aeris illius: nam multis partibus hic est
Mobilior, multisq; minutior, & mage pollens.
Qui simulatq; uias oculorum luce repleuit:

Atq; patefecit: quas ante obsederat ater:
Continuo rerum simulachra adaperta sequuntur:
Quæ sita sunt in luce: lacessuntq; ut uideamus.
Quod contra facere in tenebris a luce nequimus,
Propterea: quia posterior caliginis aer
Crassior insequitur: qui cuncta foramina complet:
Obsiditq; uias oculorum: ne simulachra
Possint ullarum rerum coniecta moueri.
Fit quoq; de speculo in speculum ut tradatur imago:
Quinq; etiam, sex'ue ut fieri simulachra suerint:
Nam quæcunq; retro parte interiore latebunt:
Inde tamen, quamuis torte, penitusq; remota
Omnia: per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc speculis uideantur in ædibus esse.
Vsqueadeo è speculo in speculum translucet imago:
Et cum leua data est, fit rursum, ut dextera fiat:
Indeq; retrorsum redit, et conuertit eodem.
Quinetiam, quæcunq; latuscula sunt speculorum
Assimili lateris flexura prædita nostri:
Dextera ea propter nobis simulachra remittunt:
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago:
Inde ad nos elisa bis aduolat: aut etiam quod
Circumagitur, cum uenit imago: propterea quod
Flexa figura docet speculi conuertier ad nos.
Quadratasq; procul turres cum cernimus urbis:
Propterea fit, uti uideantur sæpe rotundæ:
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis:
Siue etiam potius non cernitur: ac perit eius
Plaga: nec ad nostras acies illabitur ictus:
Aera per multum quia dum simulachra feruntur:

Cogit hebescere eum crebris offensibus aer:
Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis:
Fit quasi ut ad tornum saxorum structa tuantur:
Non tamen ut coram quæ sunt, uereq; rotunda,
Sed quasi adumbratim paulum simulata uidentur.
Indugredi pariter porro simulachra, pedemq;
Ponere nobiscum credas, gestumq; imitari,
Propterea: quia de speculi qua parte recedas,
Continuo nequeant illinc simulachra reuerti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri:
Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Vmbra uidetur item nobis in sole moueri:
Et uestigia nostra sequi: gestumq; imitari:
Aera si credas priuatum lumine posse
Indugredi, motus hominum, gestumq; sequentem.
Nam nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus
Aer: id quod nos umbram perhibere suemus.
Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
Lumine priuatur solis quacunq; meantes
Officimus: repletur item, quod liquimus eius.
Propterea fit, uti uideatur quæ fuit umbra
Corporis, e regione eadem nos usq; secuta.
Semper enim noua se radiorum lumina fundunt:
Primaq; dispereunt, quasi margine lana trahatur.
Propterea, facile & spoliatur lumine terra:
Et repletur item: nigrasq; sibi abluit umbras.
Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
Nam quocunq; loco sit lux, atq; umbra, tueri
Illorum est: eadem uero sint lumina nec'ne:
Vmbraq;, quæ fuit hic, eadem num transeat illuc:

An potius fiat, paulo quod diximus ante:
Hoc animi demum ratio discernere debet:
Nec possunt oculi naturam noscere rerum.
Proinde animi uitium hoc oculis affingere noli.
Qua uehimur naui, fertur, cum stare uidetur:
Quæ manet in statione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campiq; uidentur:
Quos agimus præter nauim, uelisq; uolamus.
Sydera cessare, ætherijs affixa cauernis
Cuncta uidentur: & assiduo sunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reuisunt:
Cum permensa suo sunt cœlum corpore claro.
Solq; pari ratione manere, & luna uidetur
In statione: ea quæ ferri res indicat ipsa.
Extantesq;, procul medio de gurgite, montes,
Classibus inter quos liber patet exitus: ijdem
Apparent: & longe diuulsi licet, ingens
Insula coniunctis tamen ex his una uidetur.
Atria uersari, & circumcursare columnæ
Vsqueadeo fit uti pueris uideantur: ubi ipsi
Desierunt uerti: uix ut iam credere possint,
Non supra sese ruere omnia tecta minari.
Iamq; rubrum tremulis iubar ignibus erigere alte
Cum cœptat natura: supraq; extollere monteis:
Quos tibi tum supra sol monteis esse uidetur,
Cominus ipse suo contingens feruidus igni:
Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ:
Vix etiam cursus quingentos sæpe ueruti.
Inter eos solemq; iacent immania ponti
Aequora, substrata ætherijs ingentibus oris:

Interiectaq;

Interiectáq; sunt terrarum millia multa:
Quæ uariæ retinent gentes, & secla ferarum.
At coniectus aquæ digitum non altior unum
Qui lapides intersistit per strata uiarum:
Despectum præbet sub terras impete tanto:
A' terris quantum cœli patet altus hiatus:
Nubila despicere, & cœlum uideare uidere,
Corpora mirando sub terras abdita cœlo.
Deniq;, ubi medio nobis equus acer adhæsit
Flumine: & in rapidas amnis despeximus undas:
Stantis equi corpus transuersum ferre uidetur
Vis: & in aduersum flumen contrudere raptim.
Et quocunq; oculos traiecimus: omnia ferri,
Et fluere assimili nobis ratione uidentur.
Porticus æquali quamuis est deniq; ductu:
Stansq; in perpetuum paribus suffulta columnis:
Longa tamen parte ab summa cum tota uidetur:
Paulatim trahit angusti fastigia coni
Tecta solo iungens, atq; omnia dextera leuis:
Donec in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus, in undis
Sol fit uti uideatur obire: & condere lumen:
Quippe ubi nil aliud nisi aquam, cœlumq; tuentur.
Ne leuiter credas labefactari undiq; sensus.
At maris ignaris, in portu clauda uidentur
Nauigia aplustris fractis, obniti er undis.
Nam quæcunq; supra rorem salis, edita pars est
Remorum, recta est: & recta superne gubernacla
Quæ demersa liquore obeunt, refracta uidentur
Omnia conuerti: sursumq; supina reuerti:

Et reflexa propè in summo fluitare liquore.
Raraq; per cœlum cum uenti nubila portant
Tempore nocturno: tum splendida signa uidentur
Labier aduersum nimbos: atq; ire superne
Longe aliam in partem, quàm quò ratione feruntur.
At si forte oculo manus uni subdita subter
Pressit eum: quodam sensu fit, uti uideantur,
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo:
Bina lucernarum flagrantia lumina flammis:
Binaq; per totas ædeis geminare supellex:
Et duplices hominum facies, & corpora bina.
Deniq; cum suaui deuinxit membra sopore
Somnus: & in summa corpus iacet omne quiete:
Tum uigilare tamen nobis, & membra mouere
Nostra uidemur: & in noctis caligine cæca
Cernere censemus solem, lumenq; diurnum:
Conclusoq; loco, cœlum, mare, flumina, monteis
Mutare: & campos pedibus transire uidemur:
Et sonitus audire: seuera silentia noctis
Vndiq; cum constent: & reddere dicta tacentes.
Cætera de genere hoc mirando multa uidemus:
Quæ uiolare fidem quasi sensibus omnia quærunt
Nequicquam: quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipsi:
Pro uisis ut sint, quæ non sunt sensibus uisa.
Nam nihil egregius, quàm res secernere apertas
A' dubijs: animus quas ab se protinus addit.
Deniq; nil sciri siquis putat, id quoq; nescit,
An sciri possit, quo se nil scire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere causam,

Qui capite ipse suo instituit uestigia retro.
Et tamen hoc quoq; uti concedam scire: ad id ipsum
Quæram, cum in rebus ueri nil uiderit ante:
Vnde sciat, quid sit scire, & nescire uicissim:
Notitiam ueri quæ res, falsiq; crearit:
Et dubium certo quæ res differre probarit.
Inuenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam ueri: neq; sensus posse refelli.
Nam maiore fide debet reperirier illud,
Sponte sua ueris quod possit uincere falsa.
Quid maiore fide porro, quàm sensus haberi
Debet? an ab sensu falso ratio orta ualebit
Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sint ueri, ratio quoq; falsa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprendere? an aures
Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?
An confutabunt nares? oculi ue reuincent?
Non (ut opinor) ita est: nam seorsum cuiq; potestas
Diuisa est: sua uis cuiq; est: ideoq; necesse est:
Id, quod molle sit, et gelidum, feruens ue uideri.
Et seorsum uarios rerum sentire colores,
Et quæcunq; coloribus sint coniuncta necesse est.
Seorsus item sapor oris habet uim: seorsus odores
Nascuntur: seorsum sonitus: ideoq; necesse est
Non possint alios alij conuincere sensus.
Nec porro poterunt ipsi reprendere sese:
Aequa fides quoniam debebit semper haberi:
Proinde quod in quoq; est his uisum tpe, uerum est.
Et si non poterit ratio dissoluere causam:
Cur ea quæ fuerint iuxtim quadrata, procul sint

Visa rotunda: tamen præstat rationis egentem
Reddere mendose causas utriusq; figuræ:
Quàm manibus manifesta suis emittere quoquam:
Et uiolare fidem primam: & conuellere tota
Fundamenta: quibus nixatur uita, salusq;.
Non modo enim ratio ruat omnis: uita quoq; ipsa
Concidat extemplo: nisi credere sensibus ausis:
Præcipitesq; locos uitare: & cætera quæ sint
In genere hoc fugienda: sequi contraria quæ sint.
Illa tibi est igitur uerborum copia cassa
Omnis: quæ contra sensus instructa parata est.
Deniq; ut in fabrica, si praua est regula prima:
Normaq; si fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
Omnia mendose fieri, atq; obstipa necessum est,
Praua, cubantia, prona, supina, atq; absona tecta:
Iam ruere ut quædam uideantur uelle, ruantq;,
Prodita iudicijs fallacibus omnia primis.
Sic igitur ratio tibi rerum praua necesse est,
Falsaq; sit, falsis quæcunq; ab sensibus orta est.
Nunc alij sensus quo pacto quisq; suam rem
Sentiat: haud quaquam ratio scruposa relicta est.
Principio auditur sonus, & uox omnis: in aureis
Insinuata suo pepulêre ubi corpore sensum.
Corpoream quoq; enim uocem constare fatendum est,
Et sonitum: quoniam possint impellere sensus.
Præterradit enim uox fauceis sæpe: facitq;
Asperiora foras gradiens arteria clamor.
Quippe per angustum turba maiore coorta,
Ire foras ubi cœperunt primordia uocum:

S cilicet expletis quoq; ianua redditur oris
R aucat uijs: & iter lædit, qua uox it in auras.
H aud igitur dubium est, quin uoces, uerbaq́; constent
C orporeis è principijs: ut lædere possint.
N ec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
D etrahat ex hominum neruis, ac uiribus ipsis
P erpetuus sermo, nigrai noctis ad umbram,
A uroræ perductus ab exoriente nitore:
P ræsertim si cum summo est clamore profusus.
E rgo corpoream uocem constare necesse est:
M ulta loquens quoniam amittit de corpore partem.
N ec simili penetrant aureis primordia forma:
C um tuba depresso grauiter sub murmure mugit:
E t reuocat raucum retro cita barbara bombum:
E t gelida cycni nece tertiex antro heliconis,
C um liquidam tollunt lugubri uoce querelam.
H asce igitur penitus uoces cum corpore nostro
E xprimimus: rectoq́; foras emittimus ore:
M obilis articulat neruorum dædala lingua:
F ormaturaq́; labrorum pro parte figurat.
A speritas autem uocis fit ab asperitate
P rincipiorum: & item leuis leuore creatur.
A c, ubi non longum spatium est, unde illa profecta
P eruenıat uox quæq;: necesse est uerba quoq; ipsa
P lane exaudiri: discerniq; articulatim:
S eruat enim formaturam, seruatq; figuram.
A t si interpositum spatium sit longius æquo:
A era per multum confundi uerba necesse est:
E t conturbari uocem, dum transuolat auras.
E rgo fit, sonitum ut possis sentire: neq; illam

Internoscere, uerborum sententia quæ sit:
Vsque adeo confusa uenit uox, inq; pedita.
Præterea, edictum sæpe unum perciet aureis
Omnibus in populo, missum præconis ab ore.
In multas igitur uoces uox una repente
Diffugit: in priuas quoniam se diuidit aureis,
Obsignans formam uerbis, clarumq; sonorem.
At, quæ pars uocum non aureis incidit ipsas:
Præterlata perit, frustra diffusa per auras.
Pars solidis allisa locis reiecta sonorem
Reddit: & interdum frustratur imagine uerbi.
Quæ bene cum uideas, rationem reddere possis
Tu te tibi, atq; aliis: quo pacto per loca sola
Saxa pareis formas uerborum ex ordine reddant:
Palanteis comites cum monteis inter opacos
Quærimus: & magna dispersos uoce ciemus.
Sex etiam, aut septem loca uidi reddere uoces:
Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.
Hæc loca capripedes satyros, nymphasq; tenere
Finitimi fingunt: & faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu, ludoq; iocanti
Affirmant uulgo taciturna silentia rumpi:
Chordarumq; sonos fieri, dulceisq; querelas:
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum.
Et genus agricolûm late sentiscere: cum Pan
Pinea semiferi capitis uelamina quassans,
Vnco sæpe labro calamos percurrit hianteis:
Fistula syluestrem ne cesset fundere musam.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta loquũtur:

Ne loca deserta ab diuis quoq; forte putentur
Sola:tenere ideo iactant miracula dictis:
Aut aliqua ratione alia ducuntur:ut omne
Humanum genus est auidum nimis auricularum.
Quod superest,non est mirandum,qua ratione
Per loca quæ nequeunt oculi res cernere apertas:
Hæc loca per uoces ueniant:aureis'q; lacessant:
Cum loquimur clausis foribus:quod sæpe uidemus.
Nimirum,quia uox per flexa foramina rerum
Incolumis transire potest:simulachra renutant.
Perscinduntur enim,nisi recta foramina tranant:
Qualia sunt uitri:species quæ transuolat omnis.
Præterea parteis in cunctas diuiditur uox;
Ex alijs aliæ quoniam gignuntur:ubi iam
Dissiluit semel in multas exorta:quasi ignis
Sæpe solet scintilla suos se spargere in igneis.
Ergo replentur loca uocibus,abdita retro
Omnia quæ circùm fuerint:sonituq; cientur.
At simulachra uijs directis omnia tendunt:
Vt sunt missa semel:quapropter cernere nemo
Se supra potis est:at uoces accipere extra.
Et tamen,ipsa quoq; hæc dum transit claustra uiarũ
Vox:obtunditur,atq; aureis confusa penetrat:
Et sonitum potius,quàm uerba audire uidemur.
Nec,quis sentimus succum,lingua atq; palatum
Plusculum habent in se rationis,plus operai.
Principio succum sentimus in ore:cibum cum
Mandendo exprimimus;ceu plenam spongiá aquai
Siquis forte manu premere,ac siccare recœpit.
Inde,quod exprimimus,per caulas omne palati

Diditur, & raræ perplexa foramina linguæ:
Hæc ubi leuia sunt manantis corpora succi:
Suauiter attingunt, & suauiter omnia tractant
Humida linguai circùm sudantia templa.
At contra pungunt sensum, lacerantq; coorta,
Quanto quæq; magis sunt asperitate repleta.
Deinde uoluptas est è succo fine palati.
Cum uero deorsum per fauces præcipitauit:
Nulla uoluptas est: dum diditur omnis in artus.
Nec refert quicquam, quo uictu corpus alatur:
Dummodo quod capias concoctum didere possis
Artubus: & stomachi humectum seruare tenorem.
Nunc, alijs alius cur sit cibus ut uideamus,
Expediam: quare'ue alijs quod triste, & amarũ est:
Hoc tamen esse alijs possit prædulce uideri.
Tantaq; in his rebus distantia, differitasq; est:
Vt quod alis cibus est, alijs fuat acre uenenum.
Est utiq; ut serpens hominis quæ tacta saliuis
Disperit: ac sese mandendo conficit ipsa.
Præterea, nobis ueratrum est acre uenenum:
At capris adipes, & coturnicibus auget.
Id quibus ut fiat rebus cognoscere possis:
Principio meminisse decet, quæ diximus ante:
Semina multimodis in rebus mista teneri.
Porro omnes, quæcunq; cibum capiunt animantes:
Vt sunt dissimiles extrinsecus: & generatim
Extima membrorum circùm cæsura coercet:
Proinde ex seminibus constant: uariantq; figura.
Semina cum porro distent: differre necesse est
Interualla, uiasq;, foramina quæ perhibemus:

Omnibus in membris, & in ore, ipſo'q; palato.
Eſſe minora igitur quædam, maiora'q; debent:
Eſſe triquetra alijs, alijs quadrata neceſſe eſt:
Multa rotunda: modis multis multangula quædam:
Nanq; figurarum ut ratio, motus'q; repoſcunt:
Proinde foraminibus debent differre figuræ:
Et uariare uiæ proinde ac textura coercet.
Hoc ubi quod ſuaue eſt alijs, alijs fit amarum:
Illi, cui ſuaue eſt, leuiſſima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati:
At contra, quibus eſt eadem res intus acerba:
Aſpera nimirum penetrant, hamata'q; fauces.
Nunc facile ex his eſt rebus cognoſcere quæq;.
Quippe, ubi cui febris bili ſuperante coorta eſt:
Aut alia ratione aliqua eſt uis excita morbi:
Perturbatur ibi totum iam corpus: & omnes
Commutantur ubi poſituræ principiorum:
Fit, prius ad ſenſum ut quæ corpora conueniebant:
Nunc non conueniant: & cætera ſint magis apta:
Quæ penetrata queunt ſenſum progignere acerbum:
Vtraq; enim ſunt in mellis commiſta ſapore:
Id quod iam ſupra tibi ſæpe oſtendimus ante.
Nunc age, quo pacto nareis adiectus odoris
Tangit, agam: primum res multas eſſe neceſſe eſt:
Vnde fluens uoluat uarius ſe fluctus odorum.
Nam fluere, & mitti uulgo, ſpargi'q; putandum eſt.
Verum alijs alius magis eſt animantibus aptus
Diſſimileis propter formas: ideo'q; per auras
Mellis apes quamuis longe ducuntur odore:
Vulturij'q; cadaueribus: tum fiſſa ferarum

Vngula quò tulerit greſſum, promiſſa canum uis
Ducit: & humanum longe præſentit odorem
Romulidarum arcis ſeruator candidus anſer.
Sic alijs alius nidor datus, ad ſua quenq;
Pabula ducit: & à tetro reſilire ueneno
Cogit. eoq; modo ſeruantur ſecla ferarum.
Hic odor ipſe igitur, nareis quicunq; laceſſit:
Eſt alio ut poſſit permitti longius alter.
Sed tamen haud quiſquam tam longe fertur eorum:
Quàm ſonitus, quàm uox: mitto iá dicere, quàm res,
Quæ feriunt oculorum acies: uiſumq́; laceſſunt.
Errabundus enim tarde uenit: ac perit ante
Paulatim facilis diſtractus in aeris auras:
Ex alto primum, quia uix emittitur ex re:
Nam penitus fluere, ac procedere rebus odores
Significat: quod fracta magis redolere uidentur
Omnia, quod contrita, quod igni collabefacta.
Deinde uidere licet maioribus eſſe creatum
Principijs, quàm uox: quoniam per ſaxea ſepta
Non penetrat: qua uox uulgo, ſonitusq; feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile eſſe uidebis
Inueſtigare in qua ſit regione locatum.
Refrigeſcit enim, cunctando plaga per auras:
Nec calida ad ſenſum decurrunt nuntia rerum.
Errant ſæpe canes itaq; & ueſtigia quærunt.
Nec tamen hoc ſolis in odoribus, atq; ſaporum
In genere eſt: ſed item ſpecies rerum, atq; colores
Non ita conueniunt ad ſenſus omnibus omnes:
Vt non ſint alijs quædam magis acria uiſu.
Quin etiam gallum nocte explaudentibus alis

Auroram clara consuetum uoce uocare,
Hunc nequeunt rapidi contra constare leones
Inq; tueri: ita continuo meminere fugai:
Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quaedam
Semina: quae cum sunt oculis immissa leonum:
Pupillas interfodiunt: acremq; dolorem
Praebent: ut nequeant contra durare feroces.
Cum tamen haec nostras acies nil laedere possint:
Aut quia non penetrant: aut quod penetrantibus illis,
Exitus ex oculis liber datur: in remeando
Laedere ne possint ex ulla lumina parte.
Nunc age, quae moueant animum res accipe: & unde,
Quae ueniunt, ueniant in mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum simulachra uagari
Multa modis multis in cunctas undiq; parteis:
Tenuia quae facile inter se iunguntur in auris:
Obuia cum ueniunt: ut aranea, bracteaq; auri;
Quippe etenim multo magis haec sunt tenuia textu:
Quam quae percipiunt oculos: uisumq; lacessunt,
Corporis haec quoniam penetrant per rara: cientq;
Tenuem animi naturam intus: sensumq; lacessunt.
Centauros itaq;, & scyllarum membra uidemus,
Cerbereasq; canum facies, simulachraq; eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
Omnigenum quoniam passim simulachra feruntur:
Partim sponte sua quae fiunt aere in ipso:
Partim quae uarijs ab rebus cunq; recedunt:
Et quae conficiunt ex horum facta figuris:
Nam certe ex uiuo centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Verum ubi equi, atq; hominis casu conuenit imago:
Hæreſcit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter ſubtilem naturam, & tenuia texta.
Cætera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter ſumma leuitate feruntur:
Vt prius oſtendi: facile uno commouet ictu
Quælibet una animum nobis ſubtilis imago.
Tenuis enim mens eſt, & mire mobilis ipſa.
Hæc fieri (ut memoro) facile hinc cognoſcere poſſis:
Quatenus hoc ſimile eſt illi: quod mente uidemus,
Atq; oculis, ſimilis fieri ratione neceſſe eſt.
Nunc igitur docui quoniam me forte leones
Cernere per ſimulachra, oculos quæcunq; laceſſunt:
Scire licet mentem ſimili ratione moueri
Per ſimulachra leonum, & cætera, quæ uidet æque,
Nec minus atq; oculi. niſi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum ſomnus membra profudit:
Mens animi uigilat: niſi quod ſimulachra laceſſunt
Hæc eadem noſtros animos, quæ, cum uigilamus,
Vſqueadeo certe: ut uideamur cernere eum, quem
Reddita uitai iam mors, & terra potita eſt.
Hoc ideo fieri cogit natura: quod omnes
Corporis affecti ſenſus per membra quieſcunt:
Nec poſſunt falſum ueris conuincere rebus.
Præterea meminiſſe iacet: languetq; ſopore:
Nec diſſentit eum mortis, letiq; potitum
Iampridem: quem mens uiuum ſe cernere credit.
Quod ſupereſt, non eſt mirum ſimulachra moueri:
Brachiaq; in numerum iactare, & cætera membra.
Nam fit, ut in ſomnis facere hoc uideatur imago.

Quippe ubi prima perit: alioq́; est altera nata
Inde statu: prior hic gestum mutasse uidetur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum est:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta:
Tantaq́; sensibili quouis est tempore in uno
Copia particularum: ut possit suppeditare.
Multaq́; in his rebus quæruntur: multaq́; nobis
Clarandum est: plane si res exponere auemus.
Quæritur in primis, quare quod cuiq; libido
Venerit, extemplo mens cogitet eius id ipsum.
An ne uoluntatem nostram simulachra tuentur?
Et simulac uolumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si deniq; cœlum,
Conuentus hominum, pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia sub uerbo ne creat natura, paratq;?
Cum præsertim aliis eadem in regione, locoq;
Longe dissimileis animus res cogitet omnes.
Quid porro, in numerum procedere cum simulachra
Cernimus in somnis? & mollia membra mouere?
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis gestum, pede conuenienti?
Scilicet arte ualent simulachra? & docta uagantur?
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit uerum? quia tempore in uno
Cum sentimus id: ut cum uox emittitur una:
Tempora multa latent: ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, uti quouis in tempore quæq;
Præsto sint simulachra locis in quosq; parata:
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta.
Hoc, ubi prima perit, alioq́; est altera nata

Inde statu: prior hic gestum mutasse uidetur:
Et quia tenuia sunt, nisi quae contendit, acute
Cernere nõ potis est animus: proinde omnia quae sunt
Praeterea, pereunt, nisi quae ex sese ipse parauit:
Ipse parat sese porro, speratq; futuram,
Vt uideat, quod consequitur, rem quanq; fit ergo.
Non'ne uides oculos etiam, cum tenuia quae sunt,
Cernere coeperunt: contendere se, atq; parare,
Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acute?
Et tamen in rebus quoq; apertis noscere possis:
Si non aduertas animum, proinde esse: quasi omni
Tempore semotum fuerit, longeq; remotum.
Cur igitur mirum est, animus si caetera perdit
Praeterea, quàm quis est rebus deditus ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima paruis:
Ac nos in fraudem induimus frustra nimis ipsi.
Fit quoq;, ut interdum non suppeditetur imago
Eiusdem generis: sed foemina quae fuit ante,
In manibus uir tum factus uideatur adesse:
Aut alia ex alia facies, aetasq; sequatur:
Quod ne miremur, sopor, atq; obliuia curant.
Illud in his rebus uitium uehementer inesse
Effugere errorem illorum: qui haec praemeditantur.
Lumina ne facias oculorum clara creata:
Prospicere ut possimus. & ut proferre uiai
Proceros passus: ideo fastigia posse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari.
Brachia tum porro ualidis exapta lacertis
Esse: manusq; datas utraq; à parte ministras:
Vt facere ad uitam possimus, quae foret usus.

C ætera de genere hoc, inter quæcunq; pretantur:
O mnia peruersa præpostera sunt ratione.
N il ideo quoniam natum est in corpore: ut uti
P ossemus: sed quod natum est, id procreat usum.
N ec fuit ante uidere oculorum lumina nata:
N ec dictis orare prius, quàm lingua creata est:
S ed potius longe linguæ præcessit origo
S ermonem: multóq; creatæ sunt prius aures,
Q uàm sonus est auditus: & omnia deniq; membra
A nte fuere (ut opinor) eorum quàm foret usus.
H aud igitur potuere utendi crescere causa.
A t contra conferre manu certamina pugnæ,
E t lacerare artus, fœdaréq; membra cruore,
A nte fuit multo quàm lucida tela uolarent.
E t uulnus uitare prius natura coegit:
Q uàm daret obiectum parmai leua per artem.
S cilicet & fessum corpus mandare quieti,
M ulto antiquius est, quàm lecti mollia strata.
E t sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.
H æc igitur possunt utendi cognita causa
C redier: ex usu quæ sunt, uitáq; reperta.
I lla quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
N ata, dedere suæ post notitiam utilitatis.
Q uo genere in primis sensus, & membra uidemus:
Q uare etiam atq; etiam procul est, ut credere possis
V tilitatis ob officium potuisse creari.
I llud item non est mirandum: corporis ipsa
Q uod natura cibum quærit cuiusq; animantis.
Q uippe etenim fluere, atq; recedere corpora rebus
M ulta modis multis docui: sed plurima debent

E x animalibus his, quæ ſunt exercita motu:
M ultaq; per ſudorem ex alto preſſa feruntur:
M ulta per os exhalantur: cum languida anhelant.
H is igitur rebus rareſcit corpus: & omnis
S ubruitur natura: dolor quam conſequitur rem.
P ropterea capitur cibus: ut ſuffulciat artus:
E t recreet uireis interdatus: atq; patentem
P er membra ac uenas, ut amorem obduret edendi.
H umor item diſcedit in omnia, quæ loca cunq;
P oſcunt humorem: glomerataq; multa uaporis
C orpora, quæ ſtomacho præbent incendia noſtro:
D iſſipat aduenıens liquor: ac reſtinguit, ut ignem:
V rere ne poſſit calor amplius aridus artus.
S ic igitur tibi anhela ſitis de corpore noſtro
A bluitur: ſic expletur ieiuna cupido.
N unc qui fiat, uti paſſus proferre queamus,
C um uolumus: uarieq; datum ſit membra mouere:
E t quæ res tantum hoc oneris protrudere noſtri
C orporis inſuerit: dicam: tu percipe dicta.
D ico animo noſtro primum ſimulachra meandi
A ccidere: atq; animum pulſare, ut diximus ante:
I nde uoluntas fit: neq; enim facere incipit ullam
R em quiſquam, quàm mens prouidit, quid uelit, ante,
I d, quod prouidet, illius rei conſtat imago.
E rgo animus cum ſeſe ita commouet, ut uelit ire:
I nq; gredi: ferit extemplo quæ in corpore toto
P er membra, atq; artus animai diſſita uis eſt:
E t facile eſt factu, quoniam coniuncta tenetur.
I nde ea proporro corpus ferit: atq; ita tota
P aulatim moles protruditur: atq; mouetur.

Prætterea

P ræterea tum rarescit quoq; corpus: & aer
S alicet ut debet, qui semper mobilis extat:
P er patefacta uenit: penetratq́; foramina largus:
E t dispergitur ad parteis ita quasq; minutas
C orporis. hinc igitur rebus fit utrinq; duabus,
C orpus ut, ac nauis uelis, uentoq́;, feratur.
N ec tamen illud in his rebus mirabile constat:
T antula quod tantum corpus corpuscula possunt
C ontorquere: & onus totum conuertere nostrum.
Q uippe etenim uentus subtili corpore tenuis
T rudit agens magnam magno molimine nauim:
E t manus una regit quantouis impete euntem:
A tq; gubernaclum contorquet quolibet unum.
M ultaq́; per trocleas, & tympana pondere magno
C ommouet, atq; leui sustollit machina nisu.
N unc quibus ille modis somnus per membra quietem
I rriget: atq; animi curas e pectore soluat:
S uauidicis potius, quàm multis uersibus edam,
P aruus ut est cycni melior canor ille, gruum quàm
C lamor in ætherijs dispersus nubibus austri.
T u mihi da tenues aureis, animumq́; sagacem:
N e fieri negites, quæ dicam, posse: retroq;
V era repulsanti discedant pectore dicta:
T u te met in culpa cum sis, ne cernere possis.
P rincipio somnus fit, ubi est distracta per artus
V is animæ: partimq; foras eiecta recessit:
E t partim contrusa magis concessit in altum:
D issoluuntur enim tum demum membra: fluuntq;.
N am dubium non est, animai quin opera sit
S ensus hic in nobis: quem cum sopor impedit esse:

Tum nobis animá perturbatam esse putandum est:
Eiectamq́; foras non omnem. nanq; iaceret
Aeterno corpus perfusum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris: cinere ut multa latet obrutus ignis:
Vnde reconflari sensus per membra repente
Possit, ut ex igni tecto consurgere flamma?
Sed quibus hæc rebus nouitas conflatur: & unde
Perturbari anima, & corpus languescere possit:
Expediam: tu fac ne uentis uerba profundam.
Principio externa corpus de parte necessum est,
Aeriis quoniam uicinum tangitur auris:
Tundier: atq; eius crebro pulsarier ictu.
Proptereáq; ferè res omnes, aut corio sunt,
Aut cute conclusæ: aut callo, aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem spirantibus aer
Verberat: hic idem cum ducitur: atq; reflatur.
Quare utrinq; secus cum corpus uapulet: & cum
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementáq; prima:
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim positurae principiorum
Corporis, atq; animi sic: ut pars inde animai
Eliciatur: & introrsum pars abdita cedat:
Pars etiam distracta per artus, non queat esse
Coniuncta inter se: nec motu mutua fungi:
Inter enim sepit septus natura, uiasq;.
Ergo sensus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus:
Debile fit corpus: languescunt omnia membra:

Brachia, palpebræq; cadunt: poplitesq; cubanti
Sæpe etiam summittuntur: uiresq; resoluunt.
Deinde cibum sequitur somnus: quia quæ facit aer,
Hæc eadem cibus, in uenas dum diditur omnis:
Efficit: & multo sopor ille grauissimus extat,
Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore.
Fit ratione eadem coniectus porro animai
Altior, atq; foras eiectus largior eius,
Et diuisior inter se, ac distractior intus.
Et quo quisq; ferè studio defunctus adhæret:
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati:
Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens:
In somnis eadem plerunq; uidemur obire.
Causidici causas agere: & componere leges:
Induperatores pugnare: ac prælia obire:
Nautæ contractum cum uentis degere bellum:
Nos agere hoc autem: & naturam quærere rerum
Semper: & inuentam patrijs exponere chartis.
Cætera sic studia, atq; artes plerunq; uidentur
In somnis animos hominum frustrata tenere.
Et quicunq; dies multos ex ordine, ludis
Assiduas dederint operas: plerunq; uidemus,
Cum iam destiterint ea sensibus usurpare:
At reliquas tamen esse uias in mente patenteis:
Qua possint eadem rerum simulachra uenire.
Per multos itaq; illa dies eadem obuersantur
Ante oculos: etiam uigilantes ut uideantur
Cernere saltanteis, & mollia membra mouenteis:
Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquenteis

k

Auribus accipere: & consessum cernere eundem:
Scenaiq; simul uarios splendere decores.
Vsqueadeo magni refert studium, atq; uoluntas:
Et quibus in rebus consuerint esse operati,
Non homines solum, sed uero animalia cuncta.
Quippe uidebis equos forteis, cum membra iacebunt:
In somnis spirare tamen: sudareq; sæpe:
Et quasi de palmis summas contendere uireis,
Tunc quasi carceribus patefactis, sæpe quiete.
Venantumq; canes in molli sæpe quiete
Iactant crura tamen subito: uocesq; repente
Mittunt: & crebras reducunt naribus auras:
Vt uestigia si teneant inuenta ferarum.
Expergefactiq; sequuntur inania sæpe
Ceruorum simulachra: fugæ quasi dedita cernant:
Donec discussis redeant terroribus ad se.
At consueta domi catulorum blanda propago,
Discutere, & corpus de terra corripere instant:
Proinde quasi ignotas facies, atq; ora tuantur.
Et quo quæq; magis sunt aspera semina eorum:
Tam magis in somnis eadem sæuire necessum est.
At uariæ fugiunt uolucres: pennisq; repente
Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos:
Accipitres somno in leui si prælia, pugnasq;
Edere sunt persectantes, uisæq; uolantes.
Porro hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
Magna etenim sæpe in somnis, faciuntq;, geruntq;.
Reges expugnant: capiuntur: prælia miscent:
Tollunt clamores: quasi si iugulentur ibidem.
Multi depugnant: gemitusq; doloribus edunt:

Et quasi pantheræ morsu, sæui ue leonis
Mandantur: magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per somnum rebus loquuntur:
Indicioq; sui facti persæpe fuère.
Multi mortem obeunt: multi de montibus altis
Se quasi præcipitent ad terram corpore toto:
Exterrentur: & ex somno quasi mentibus capti,
Vix ad se redeunt permoti corporis æstu.
Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
Assidet: & totum prope faucibus occupat amnem.
Pueri sæpe lacum propter se, ac dolia curta
Somno deuincti credunt extollere uestem:
Totius humorem saccatum ut corporis fundant:
Cum babylonica magnifico splendore rigantur.
Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur:
Semen ubi ipsa dies membris matura creauit:
Conueniunt simulachra foris è corpore quæq;
Nuntia præclari uultus, pulchriq; coloris:
Quæ ciet irritans loca turgida semine multo:
Vt quasi transactis sæpe omnibus rebus profundant
Fluminis ingentes fluctus: uestemq; cruentent.
Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante:
Semen: adulta ætas cum primum roborat artus:
Nanq; alias aliud res commouet: atq; lacessit:
Ex homine humanum semen ciet una hominis uis.
Quod simulatq; suis eiectum sedibus exit:
Per membra, atq; artus decedit corpore toto
In loca conueniens neruorum certa: cietq;
Continuo parteis genitales corporis ipsas.
Irritata tument loca semine: fitq; uoluntas

E iicere id, quò se contendit dira libido.
I dq; petit corpus mens, unde est saucia amore.
N anq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam
E micat in partem sanguis, unde icimur ictu:
E t si comminus est, os tum ruber occupat humor.
S ic igitur ueneris qui telis accipit ictum,
S iue puer membris muliebribus hunc iaculatur:
S eu mulier toto iactans è corpore amorem:
V nde feritur, eò tendit: gestitq; coire:
E t iacere humorem in corpus de corpore ductum.
N anq; uoluptatem præsagit multa cupido.
H æc uenus est nobis: hinc autem est nomen amoris:
De Amore. H inc illæ primum ueneris dulcedinis in cor
S tillauit gutta: & succeßit frigida cura.
N am si abest qđ ames: præstò simulachra tamē sunt
I llius: & nomen dulce obuersatur ad aureis.
S ed fugitare decet simulachra: & pabula amoris
A bsterrere sibi: atq; aliò conuertere mentem.
E t iacere humorem coniectum in corpora quæq;.
N ec retinere semel conuersum unius amore:
E t seruare sibi curam, certumq; dolorem.
V lcus enim uiuescit, & inueterascit alendo:
I nq; dies gliscit furor: atq; erumna grauescit:
S i non prima nouis conturbes uulnera plagis:
V lgiuagaq; uagus uenere ante recentia cures:
A ut aliò poßis animi traducere motus.
N ec ueneris fructu caret is, qui uitat amorem:
S ed potius, quæ sunt sine pœna, commoda sumit:
N am certa, et pura est sanis magis inde uoluptas,

Quàm miseris: etenim potiundi tempore in ipso
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum:
Nec constat quid primũ oculis, manibusq; fruantur:
Quod petiêre, premunt arcte: faciuntq; dolorem
Corporis: & dentes illidunt sæpe labellis:
Osculaq; affigunt: quia non est pura uoluptas:
Et stimuli subsunt: qui instigant lædere id ipsum,
Quodcunq; est, rabies unde illa hæc germinat urgens.
Sed leuiter pœnas frangit uenus inter amorem:
Blandaq; refrenat morsus admista uoluptas.
Nanq; in eo spes est, unde est ardoris origo,
Restingui quoq; posse ab eodem corpore flammam:
Quod fieri contra corâm natura repugnat:
Vnaq; res hæc est: cuius quamplurima habemus:
Tam magis ardescit dira cupedine pectus.
Nam cibus, atq; humor membris assumitur intus:
Quæ quoniam certas possunt obsidere parteis:
Hoc facile expletur laticum, frugumq; cupido.
Ex hominis uero facie, pulchroq; colore,
Nil datur in corpus, præter simulachra fruendum
Tenuia: quæ uento spes raptat sæpe misella.
Vt bibere in somnis sitiens cum quærit: & humor
Non datur: ardorem qui membris stinguere possit:
Sed laticum simulachra petit: frustraq; laborat:
In medioq; sitit torrenti flumine potans:
Sic in amore uenus simulachris ludit amantes:
Nec satiare queunt spectando corpora corâm:
Nec manibus quicquam teneris abradere membris
Possunt, errantes incerti corpore toto.
Denique cum membris collatis flore fruuntur

Aetatis:iam dum præſagit gaudia corpus:
Atq; in eo eſt uenus,ut muliebria conſerat arua:
Affigunt auide corpus:iunguntq; ſaliuas
Oris:& inſpirant preſſantes dentibus ora,
Nequicquam:quoniam nihil inde abradere poſſunt:
Nec penetrare:& abire in corpus corpore toto:
Nam facere interdum uelle,& certare uidentur:
Vſqueadeo cupide ueneris compagibus hærent:
Membra uoluptatis dum ui labefacta liqueſcunt.
Tandem ubi ſe erupit neruis coniecta cupido:
Parua fit ardoris uiolenti pauſa parumper:
Inde redit rabies eadem:& furor ille reuiſit:
Cum ſibi,quod cupiant ipſi contingere,quærunt:
Nec reperire malum id poſſunt quæ machina uincat:
Vſqueadeo incerti tabeſcunt uulnere cæco.
Adde quod abſumunt uires:pereuntq; labore.
Adde quod alterius ſub nutu degitur ætas.
Labitur interea res:& uadimonia fiunt:
Languent officia:atq; ægrotat fama uacillans:
Vnguenta,& pulchra in pedibus ſicyonia rident:
Scilicet & grandes uiridi cum luce ſmaragdi
Auro includuntur:teriturq; thalaſſina ueſtis
Aſſidue:& ueneris ſudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ:
Interdum in pallam,& qualos,& iachia uertunt.
Eximia ueſte,& uictu,conuiuia,ludi,
Pocula crebra,unguenta,coronæ,ſerta parantur:
Nequicquam:quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid:quod in ipſis floribus angat:
Aut cum conſcius ipſe animus ſe forte remordet:

D eſidioſe agere ætatem: luſtriſq; perire.
A ut quod in ambiguo uerbum iaculata reliquit:
Q uod cupido affixum cordi uiueſcit, ut ignis.
A ut nimium iactare oculos, aliumue tueri
Q uod putat: in uultuq; uidet ueſtigia riſus.
A tq; in amore mala hæc proprio, ſummeq; ſecundo
I nueniuntur: in aduerſo uero, atq; inopi ſunt,
P rendere quæ poſſis oculorum lumine aperto:
I nnumerabilia: ut melius uigilare ſit ante,
Q ua docui ratione: caueréq;, ne illiciaris.
N am uitare, plagas in amoris ne iaciamur:
N on ita difficile eſt: quàm captum retibus ipſis
E xire: & ualidos ueneris perrumpere nodos.
E t tamen implicitus quoq; poſſis, inq; peditus
E ffugere: infeſtum niſi tu te tibi obuius obſtes:
V t prætermittas animi uitia omnia primum:
T um quæ corporis ſunt eius, quam præpetis, ac uis.
N am faciunt homines plerunq; cupidine cæca,
E t tribuunt ea, quæ non ſunt his commoda uere.
M ultimodis igitur prauas, turpeſq; uidemus
E ſſe in delitijs: ſummoq; in honore uigere.
A tq; alios alij irrident: uenerémq; ſuadent,
V t placent: quoniam fœdo affluctentur amore:
N ec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
N igra μελίχροος eſt: immũda, et fœtida ἄκοσμος:
C æſia, παλλάδιον: neruoſa, & lignea, δορκάς:
P aruula, pumilio, charitonia, tota merum ſal:
M agna, atq; immanis, κατάπληξις, plenáq; honoris:
B alba loqui non quit, τραυλίζει: muta, pudens eſt:
A t flagrans, odioſa, loquacula, λαμπάδιον fit:
I σχνὸς, ἐρωμάνιον tum fit, cum uiuere non quit

Præ macie: ῥαδινὴ uero est, iam mortua tussi.
At λάβρα, immanis: acris'q; est icta ab iaccho:
Simula, σιληνὴ: ac satyra est labrosa φίλημα.
Cætera de genere hoc, longum est, si dicere coner.
Sed tamen esto iam quantouis oris honore:
Cui ueneris membris uis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoq; sunt: nēpe hac sine uiximus ante:
Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi:
Et miseram tetris se suffit odoribus ipsa:
Quam famulæ longe fugitant: furtim'q; cachinnant.
At lachrymans exclusus amator limina sæpe
Floribus, & sertis operit: posteis'q; superbos
Vnguit amaracino: & foribus miser oscula figit.
Quem si iam immissum ueniens offenderit aura
Vna modo: causas abeundi quærat honestas:
Et meditata diu cadet alte sumpta querela:
Stultitiæ'q; ibi se damnet: tribuisse quod illi
Plus uideat, quàm mortali concedere par est.
Nec ueneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summopere hos uitæ proscænia cælant:
Quos retinere uolunt: astrictos'q; esse in amore:
Nequicquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem: atq; omneis inquirere in usus.
Et si bello animo est, & non odiosa uicissim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
Nec mulier semper ficto suspirat amore:
Quæ complexa uiri corpus cum corpore iungit:
Et tenet assuetis humectans oscula labris:
Nam facit ex animo sæpe: & communia quærens
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia uolucres, armenta, feræq;

Et pecudes, et equæ maribus subsidere possent:
Si non ipsa quod illorum subito ardet abundans
Natura: & uenerem salientum læta retractant.
Non'ne uides, subito quos mutua sæpe uoluptas
Vinxit, ut in uinclis communibus excrucientur?
In triuijs quin sæpe canes discedere auenteis,
Diuersi cupide summis ex uiribus tendunt:
Cum interea ualidis ueneris compagibus hærent:
Quod facerent nunquam: nisi mutua gaudia nossent:
Quæ iacere in fraudem possent: uinctos'q; tenere.
Quare etiã atq; etiam (ut dico) est communis uoluptas.
Et commiscendo cum semen forte uirile
Fœmineum mulsit subita ui: corripuit'q;:
Tum similes matrum materno semine fiunt:
Vt patribus patrio: sed quos utriusq; figuræ
Esse uides misśim, miscentes uulta parentum:
Corpore de patrio, & materno sanguine crescunt:
Semina cum ueneris stimulis excita per artus
Obuia conflixit conspirans mutuus ardor:
Et neq; utrum superauit eorum, nec superatum est.
Fit quoq;, ut interdum similes existere auorum
Possint: & referant proauorum sæpe figuras
Propterea: quia multimodis primordia multis
Mista suo cælant in corpore sæpe parentes:
Quæ patribus patres tradunt à stirpe profecta.
Inde uenus uarie producit sorte figuras:
Maiorum'q; refert uultus, uoces'q;, comas q;.
Quandoquidem nihilo magis hæc de semine certo
Fiunt, quàm facies, & corpora, membra'q; nobis.
Et muliebre oritur patrio de semine seclum:

Maternoq́; mares existunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atq; utri simile est magis id, quodcunq; creatur,
Eius habet plus parte æqua, quod cernere possis:
Siue uirûm suboles, siue est muliebris origo.
Nec diuina satum genitalem numina cuiquam
Absterrent: pater à gnatis ne dulcibus unquam
Appelletur: & ut sterili uenere exigat æuum:
Quod pleriq; putant: & multo sanguine mœsti
Conspergunt aras: adolentq́; altaria donis:
Vt grauidas reddant uxores semine largo:
Nequicquam diuûm numen, sortesq́; fatigant.
Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
Et liquido præter iustum, tenuiq́; uicissim.
Tenue, locis quia non potis est affigere adhæsum:
Liquitur extemplo: & reuocatum cedit abortu.
Crassius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur: aut non tam prolixo prouolat ictu:
Aut penetrare locos æque nequit: aut penetratum
Aegre admiscetur muliebri semine semen.
Nam multum harmoniæ ueneris differre uidentur:
Atq; alias alij complent magis: ex alijsq́;
Suscipiunt aliæ pondus magis: inq́; grauescunt.
Et multæ steriles hymenæis ante fuerunt
Pluribus: & nactæ possunt tamen inde puellos
Suscipere: & partu possunt ditescere dulci.
Et quibus ante domi fœcundæ sæpe nequissent
Vxores parere: inuenta est illis quoq; compar
Natura: ut possent gnatis munire senectam:
Vsqueadeo magni refert, ut semina possint

Seminibus commiſceri genitaliter apta:
Craſſaq́; conueniant liquidis, & liquida craſſis.
Atq; in eo refert, quo uictu uita colatur:
Nanq; alijs rebus concreſcunt ſemina membris:
Atq; alijs extenuantur: tabentq́; uiciſſim.
Et quibus ipſa modis tractetur blanda uoluptas:
Id quoq; permagni refert: nam more ferarum,
Quadrupedumq́; magis ritu, plerunq; putantur
Concipere uxores: quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis ſemina lumbis.
Nec molles opus ſunt motus uxoribus hilum:
Nam mulier prohibet ſe concipere, atq; repugnat:
Clunibus ipſa uiri uenerem ſi læta retractet:
Atq; exoſſato ciet omni pectore fluctus:
Eijcit enim ſulcum recta regione, uiasq;
Vomeris: atq; locis auertit ſeminis ictum.
Idq; ſua cauſa conſuerunt ſcorta moueri:
Ne complerentur crebro: grauidæq́; iacerent:
Et ſimul ipſa uiris uenus ut concinnior eſſet:
Coniugibus quod nil noſtris opus eſſe uidetur.
Nec diuinitus interdum, uenerisq́; ſagittis
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis,
Morigerisq́; modis, & mundo corpore culta,
Vt facile inſueſcat ſecum uir degere uitam.
Quod ſupereſt, conſuetudo concinnat amorem.
Nam leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu:
Vincitur in longo ſpatio tamen: atq; labaſcit.
Non'ne uides etiam guttas in ſaxa cadentes
Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER QVINTVS.

Quis potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere, pro rerum maiestatis'q; repertis?
Quis'ue ualet uerbis tantum? qui fingere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsita'q; præmia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam si ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est: Deus ille fuit, deus inclyte Memmi:
Qui princeps uitæ rationem inuenit eam: quæ
Nunc appellatur sapientia: quiq; per artem
Fluctibus è tantis uitam, tantis'q; tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antiqua reperta.
Namq; Ceres fertur fruges, Liber'q; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse:
Cum tamen his posset sine rebus uita manere:
Vt fama est, aliquas etiam nunc uiuere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore uiui.
Quo magis hic merito nobis deus esse uidetur:
Ex quo nunc etiam per magnas dídita genteis
Dulcia permulcent animos solatia uitæ.
Herculis antistare autem si facta putabis:
Longius à uera multo ratione ferere.

Quid nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset? & horrens arcadius sus?
Deniq; quid cretæ taurus, lernæa'q; pestis
Hydra uenenatis posset uallata colubris?
Quid'ue tripectora tergemini uis Gerionai?
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, bistonias'q; plagas, atq; ismara propter,
Tantopere officerent nobis? uncis'q; timendæ
Vnguibus arcadiæ uolucres stymphâla colentes?
Aurea'q; hesperidum seruans fulgentia mala
Asper acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem, quid deniq; obesset,
Oceani propter littus, pelagi'q; sonora?
Quô neq; noster adit quisquam, nec barbarus audet.
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta perempta,
Si non uicta forent, quid tandem uiua nocerent?
Nil, ut opinor, ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatit: & trepido terrore repleta est
Per nemora, ac môteis magnos, syluas'q; profundas:
Quæ loca uitandi plerunq; est nostra potestas.
At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
Atq; pericula sunt ingratis insinuandum?
Quantæ conscindunt hominem cupedinis acres
Sollicitum curæ? quanti'q; perinde timores?
Quid'ue superbia, spurcitia, ac petulantia, quantas
Efficiunt clades? quid luxus, desidies'q;?
Hæc igitur qui cuncta subegerit: ex animo'q;
Expulerit dictis, non armis: non'ne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarier esse?
Cum bene præsertim multa, ac diuinitus ipsis

Immortalibus è diuis dare dicta fuerit:
Atq; omnem rerum naturam pandere dictis.
Cuius ego ingressus uestigia: dum rationes
Persequor: ac doceo dictis, quo quæq; creata
Fœdere sint, in eo quàm sit durare necessum:
Nec ualidas æui ualeant rescindere leges.
Quo genere in primis animi natura reperta est
Natiuo primum consistere corpore creta:
Nec posse incolumis magnum durare per æuum:
Sed simulachra solere in somnis fallere mentem:
Cernere cum uideamur eum, quem uita reliquit.
Quod superest, nunc huc rationis detulit ordo:
Vt mihi mortali consistere corpore mundum,
Natiuumq; simul ratio reddunda sit, esse:
Et quibus ille modis congressus materiai
Fundarit terram, cœlum, mare, sydera, solem,
Lunaiq; globum: tum quæ tellure animantes
Extiterint: & quæ nullo sint tempore natæ:
Quoue modo genus humanum uariante loquela
Cœperit inter se nosci per nomina rerum.
Et quibus ille modis diuûm metus insinuarit
Pectora: terrarum qui in orbi sancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, simulachraq; diuûm.
Præterea solis cursus, lunæq; meatus
Expediam, qua ui flectat natura gubernans.
Ne forte hic inter cœlum, terramq; reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perenneis
Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis:
Neue aliqua diuûm uolui ratione putemus.
Nam bene qui didicere deos securum agere æuum,

Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur relligiones:
Et dominos acreis asciscunt: omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse:
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Quâ'nam sit ratione, atq; alte terminus hærens.
Quod superest, ne te in promissis plura moremur,
Principio, maria ac terras, cœlum'q; tuere:
Quorum naturam triplicem, tria corpora Memmi,
Treis species tam dissimileis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio: multos'q; per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quàm res noua, mira'q; menti
Accidit, exitium cœli, terræ'q; futurum:
Et quàm difficile id mihi sit peruincere dictis:
Vt fit, ubi insolitam rem apportes auribus: ante
Nec tamen hanc possis oculorum subdere uisu:
Nec iacere indu manus: uia qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templa'q; mentis.
Sed tamen effabor dictis: dabit ipsa fidem res
Forsitan: & grauiter terrarum motibus ortis
Omnia conquassari in paruo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potius, quàm res persuadeat ipsa:
Succidere horrisono posse omnia uicta fragore.
Qua prius aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm
Pythia, quæ tripode à Phœbi, lauro'q; profatur:

Multa tibi expediam doctis solatia dictis:
Relligione refrenatus ne forte rearis
Terras, & solem, & cœlum, mare, sydera, lunam
Corpore diuino debere æterna manere:
Proptereáq; putes ritu par esse gigantum:
Pendere eos pœnas immani pro scælere omneis:
Qui ratione sua disturbent mœnia mundi:
Præclarumq; uelint cœli restinguere solem,
Immortalia mortali sermone notantes.
Quæ procul usqueadeo diuino ab numine distent:
Ińq; deûm numero quæ sint indigna uideri:
Notitiam potius præbere ut posse putentur:
Quid sit uitali motu, sensúq; remotum.
Quippe etenim non est cum quouis corpore, ut esse
Posse animi natura putetur, consiliumq;.
Sicut in æthere non arbor, non æquore salso
Nubes esse queunt: neq; pisces uiuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
Certum, ac dispositum est, ubi quicq̃ crescat, & insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola: neq; à neruis, & sanguine longius esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi uis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset: & innasci quauis in parte soleret:
Tandem in codẽ homine, atq; in eodẽ uase maneret.
Quod quoniam nostro quoq; constat corpore certum:
Dispositumq; uidetur, ubi esse & crescere possit
Seorsum anima, atq; animus: tanto magis inficiandũ
Totum posse extra corpus, formamq; animalem
Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,

Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur constant diuino prædita sensu:
Quandoquidem nequeunt uitaliter esse animata.
Illud item non est, ut possis credere: sedes
Esse deûm sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura deûm, longe'q; remota
Sensibus a' nostris, animi uix mente uidetur.
Quæ quoniam manuum tactum suffugit & ictum:
Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoq; nostris sedibus esse
Dissimiles debent tenues de corpore eorum:
Quæ tibi posterius largo sermone probabo.
Dicere porro hominum causa uoluisse parare
Præclaram mundi naturam: propterea'q;
Id laudabile opus diuûm laudare decere:
Aeternum'q; putare, atq; immortale futurum:
Nec fas esse deûm, quod sit ratione uetusta
Gentibus humanis fundatum perpetuo æuo:
Sollicitare suis ullum de sedibus unquam:
Nec uerbis uexare: & ab imo euertere summa:
Cætera de genere hoc affingere, & addere Memmi:
Desipere est. quid enim immortalibus, atq; beatis
Gratia nostra queat largirier emolumenti?
Vt nostra quicquam causa gerere aggrediantur?
Quid'ue noui potuit tanto post ante quietos
Illicere: ut cuperent uitam mutare priorem?
Nam gaudere nouis rebus debere uidetur,
Cui ueteres obsunt: sed cui nil accidit ægri
Tempore in anteacto: cum pulchre degeret æuum:

Quid potuit nouitatis amore accendere tali?
Quid'ue mali fuerat nobis non esse creatis?
An credo in tenebris uita, ac mœrore iacebat:
Donec diluxit rerum genitalis origo:
Natus enim debet quicunq; est, uelle manere
In uita: donec retinebit blanda uoluptas:
Qui nunquam uero uitæ gustauit amorem:
Nec fuit in numero: quid obest non esse creatum?
Exemplum porro gignundis rebus, & ipsa
Notities hominum, diuis unde insita primum?
Quid uellent facere ut scirent? animo'q; uiderent?
Quo'ue modo est inquam uis cognita principiorum?
Quid'q; inter sese permutato ordine possent?
Si non ipsa dedit speciem natura creandi?
Nanq; ita multimodis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibus'q; suis consuerunt concita ferri:
Omnimodis'q; coire: atq; omnia pertentare:
Quæcunq; inter se possint congressa creare:
Vt non sit mirum si in taleis dispositura s
Ccciderunt quoq; & in taleis uenêre meatus:
Qualibus hæc rerum geritur nunc summa nouando.
Quod si iam rerum ignorem primordia quæ sint:
Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
Confirmare: alijs'q; ex rebus reddere multis:
Nequaquam nobis diuinitus esse paratam
Naturam rerum: tanta stat prædita culpa.
Principio, quantum cœli tegit impetus ingens:
Inde auidam partem montes, syluæ'q; ferarum
Possedêre: tenent rupes, uastæ'q; paludes,

Et mare, quod late terrarum diſtinet oras.
Inde duas porro prope' parteis feruidus ardor,
Aſſiduusq; geli caſus mortalibus aufert.
Quod ſupereſt arui, tamen id natura ſua ui
Sentibus obducat: ni uis humana reſiſtat,
Vitai cauſa ualido conſueta bidenti
Ingemere: & terram preſſis proſcindere aratris.
Si non fœcundas uertentes uomere glebas,
Terraiq; ſolum ſubigentes cimus ad ortus:
Sponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras.
Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cum iam per terras frondent: atq; omnia florent:
Aut nimijs torret feruoribus ætherius ſol:
Aut ſubiti perimunt imbres, gelidæq; pruinæ:
Flabraq; uentorum uiolento turbine uexant.
Præterea genus horriferum natura ferarum,
Humanæ genti infeſtum, terraq;, mariq;
Cur alit? atq; auget? cur anni tempora morbos
Apportant? quare mors immatura uagatur?
Tum porro puer, ut ſæuis proiectus ab undis
Nauita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio: cum primum in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagituq; locum lugubri complet: ut æquum eſt,
Cui tantum in uita reſtet tranſire malorum.
At uariæ creſcunt pecudes, armenta, feræq;:
Nec crepitacillis opus eſt: nec cuiquam adhibenda eſt
Almæ nutricis blanda, atq; infracta loquela:
Nec uarias quærunt ueſtes pro tempore cœli.
Deniq; non armis opus eſt, non mœnibus altis:

Queis sua tutentur: quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit, naturáq; dædala rerum.
Principio quoniam terrai corpus, & humor,
Aurarumq; leues animæ, calidiq; uapores,
E quibus hæc rerum consistere summa uidetur:
Omnia natiuo, ac mortali corpore constant:
Debet eadem omnis mundi natura putari.
Quippe etenim quorum parteis, et membra uidemus
Corpore natiuo, mortalibus esse figuris:
Hæc eadem fermè mortalia cernimus esse,
Et natiua simul: quapropter maxima mundi
Cum uideam membra, ac parteis consumpta regigni:
Scire licet, cœli quoq; idem, terræq; fuisse
Principiale aliquod tempus: cladémq; futuram.
Illud in his rebus ne corripuisse rearis
Memmi. quod terram, atq; ignem mortalia sumpsi
Esse: neq; humorem dubitaui, aurasq; perire:
Atq; eadem gigni: rursusq; augescere dixi.
Principio, pars terrai nonnulla perusta
Solibus assiduis, multa pulsata pedum ui
Pulueris exhalat nebulam, nubesq; uolanteis:
Quas ualidi toto dispergunt aere uenti.
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus: & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte sua quodcunq; alit, auget,
Redditur: & quoniam dubio procul esse uidetur
Omniparens: eadem rerum commune sepulchrum:
Ergo terra tibi libatur, & aucta recrescit.
Quod superest, humore nouo mare, flumina, fonteis
Semper abundare: & latices manare perenneis:

N il opus est uerbis, magnus decursus aquarum
V ndiq; declarat: sed primum quicquid aquai
T ollitur: in summaq; fit, ut nil humor abundet:
P artim quod ualidi uerrentes æquora uenti
D iminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
P artim quod subter per terras diditur omneis:
P ercolatur enim uirus: retroq; remanat
M ateries humoris: & ad caput amnibus omnis
C onuenit: inde super terras fluit agmine dulci:
Q ua uia secta semel liquido pede detulit undas.
A era nunc igitur dicam: qui corpore toto
I nnumerabiliter priuas mutatur in oras.
S emper enim quodcunq; fluit de rebus: id omne
A eris in magnum fertur mare: qui nisi contra
C orpora retribuat rebus: recreetq; fluenteis:
O mnia iam resoluta forent, & in aera uersa.
H aud igitur cessat gigni de rebus: & in res
R ecidere assidue: quoniam fluere omnia constat.
L argus item liquidi fons luminis, ætherius sol
I rrigat assidue cœlum candore recenti:
S uppeditatq; nouo confestim lumine lumen.
N am primum quicquid fulgoris disperit ei
Q uocunq; accidit. id licet hinc cognoscere posses:
Q uod simulac primum nubes succedere soli
C œpere: & radios inter quasi rumpere lucis:
E xtemplo inferior pars horum disperit omnis:
T erraq; inumbratur, qua nimbi cunq; feruntur:
V t noscas splendore nouo res semper egere:
E t primum iactum fulgoris quenq; perire:
N ec ratione alia res posse in sole uideri:

Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt:
Lumina, pendentes lychni, claræq; coruscis
Fulguribus pingues multa caligine tedæ,
Consimili properant ratione ardore ministro
Suppeditare nouum lumẽ: tremere ignibus instant:
Instant: nec loca lux inter quasi rupta relinquit:
Vsqueadeo properanter ab omnibus ignibus eius
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, solem, lunam, stellasq; putandum
Ex alio, atq; alio lucem iactare subortu:
Et primum quicquid flammai perdere semper:
Inuiolabilia hæc ne credas forte uigere.
Deniq; non lapides quoq; uinci cernis ab æuo?
Non altas turreis ruere? & putrescere saxa?
Non delubra deûm, simulachraq; fessa fatisci?
Nec sanctum numen fati procellere fineis
Posse? neq; aduersus naturæ fœdera niti?
Deniq; non monimenta uirûm dilapsa uidemus,
Cedere proporro? subitoq; senescere casu?
Non ruere auulsos silices à montibus altis?
Nec ualidas æui uires perferre, patiq;
Finiti? neq; enim caderent auulsa repente,
Ex infinito quæ tempore pertolerassent
Omnia tormenta ætatis priuata fragore.
Deniq; iam tuere hoc circum, supraq;: quod omnem
Continet amplexu terram: quod procreat ex se
Omnia (quod quidam memorant) recipitq; perempta:
Totum natiuum mortali corpore constat.
Nam quodcunq; alias ex se res auget, alitq;:

Diminui debet, recreari cum recipit res.
Praeterea, si nulla fuit genitalis origo
Terrarum, & coeli: semper'q; aeterna fuere:
Cur supra bellum thebanum, & funera troiae,
Non alias alij quoq; res cecinere poetae?
Quo tot facta uirûm toties cecidere? nec usquam
Aeternis famae monimentis insita florent?
Verum (ut opinor) habet nouitatem summa: recensq;
Natura est mundi: neq; pridem exordia coepit.
Quare etiam quaedam nunc artes expoliuntur:
Nunc etiam augescunt: nunc addita nauigijs sunt
Multa: modo organici melicos pepercre sonores.
Deniq; natura haec rerum, ratio'q; reperta est
Nuper: & hanc primus cumprimis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim uertere uoces.
Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis:
Sed perijsse hominum torrenti secla uapore:
Aut cecidisse urbeis magno uexamine mundi:
Aut ex imbribus assiduis exisse rapaceis
Per terras amneis: atq; oppida cooperuisse:
Tanto quippe magis uictus fateare necesse est:
Exitium quoq; terrarum, coeli'q; futurum.
Nam cum res tantis morbis, tantis'q; periclis
Temptarentur: ibi si tristior incubuisset
Causa: darent late cladem, magnas'q; ruinas:
Nec ratione alia mortales esse uidemur
Inter nos: nisi quod morbis aegrescimus idem,
Atq; illi, quos a uita natura remouit.
Praeterea, quaecunq; manent aeterna, necesse est
Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus:

Nec penetrare pati sibi quicquam: quod queat arctas
Dissociare intus parteis: ut materiai
Corpora sunt: quorum naturam ostendimus ante.
Aut ideo durare ætatem posse per omnem:
Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est:
Quod manet intactum, neq; ab ictu frangitur hilum.
Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum:
Quo quasi res possint discedere, dissoluiq;:
Sicut summarum summa est æterna: neq; extra
Quis locus est, quo dissiliant: neq; corpora sunt, quæ
Possint incidere: & ualida dissoluere plaga.
At neq; (uti docui) solido cum corpore mundi
Natura est: quoniam admistum est in rebus inane.
Nec tamen est ut inane: neq; autem corpora desunt:
Ex infinito quæ possint forte coorta
Corruere hanc rerum uiolento turbine summam:
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci, spatiumq; profundi
Deficit: exspargi quo possint mœnia mundi:
Aut alia quauis possint ui pulsa perire.
Haud igitur leti præclusa est ianua cœlo,
Nec soli, terræq;, nec altis æquoris undis:
Sed patet immani, & uasto respectat hiatu.
Quare etiam natiua necessum est confiteare
Hæc eadem: neq; enim, mortali corpore quæ sunt,
Ex infinito iam tempore adhuc potuissent
Immensi ualidas æui contemnere uires.
Deniq;, tantopere inter se cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello:
Non'ne uides aliquam longi certaminis ollis

Posse dari finem? uel cum sol, & uapor omnis
Omnibus epotis humoribus exuperarint:
Quod facere intendunt, neq; adhuc conata patrantur
Tantum suppeditant amnes: ultroq; minantur
Omnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
Nequicquam: quoniam uerrentes æquora uenti
Diminuunt, radijsq; retexens ætherius sol:
Et siccare prius confidunt omnia posse:
Quàm liquor incepti possit contingere finem:
Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant:
Cum semel in terra fuerit superantior ignis:
Et semel (ut fama est) humor regnarit in aruis.
Ignis enim superauit: & ambiens multa perussit:
Auia cum Phaethonta rapax uis solis equorum
Aethere raptauit toto, terrasq; per omneis.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram: solq; cadenti
Obuius æternam suscepit lampada mundi:
Disiectosq; redegit equos: iunxitq; trementeis:
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans:
Scilicet ut ueteres graiûm cecinêre poetæ.
Quod procul à uera est animi ratione repulsum.
Ignis enim superare potest: ubi materiai
Ex infinito sunt corpora plura coorta:
Inde cadunt uires aliqua ratione reuictæ:
Aut pereunt res exustæ torrentibus auris.
Humor item quondam cœpit superare coortus:
Ut fama est: hominum multos quando obruit undis.

I nde ubi uis aliqua ratione auersa recessit,
E x infinito fuerat quæcunq; coorta:
C onstiterunt imbres: & flumina uim minuerunt.
S ed quibus ille modis coniectus materiai
F undarit cœlum, ac terram, pontiq; profunda,
S olis'q;, & lunæ cursus: ex ordine ponam.
N am certe neq; consilio primordia rerum
O rdine quæq; suo, atq; sagaci mente locarunt:
N ec quos quæq; darent motus pepigêre profecto.
S ed quia multa modis multis primordia rerum
E x infinito iam tempore percita plagis,
P onderibus'q; suis consuerunt concita ferri:
O mnimodis'q; coire: atq; omnia pertentare,
Q uæcunq; inter se possent congressa creare:
P ropterea fit, uti magnum uulgata per æuum
O mnigenos cœtus, & motus experiundo,
T andem conueniant ea: quæ conuenta repente
M agnarum rerum fiant exordia sæpe,
T errai, maris, & cœli, generis'q; animantum.
H ic neq; tum solis rota cerni lumine largo
A lte uolans poterat, nec magni sydera mundi,
N ec mare, nec cœlum, nec deniq; terra, neq; aer:
N ec similis nostris rebus res ulla uideri.
S ed noua tempestas quædam, moles'q; coorta.
D iffugere inde loci partes cœpêre: pares'q;
C um paribus iungi res: & discludere mundum:
M embra'q; diuidere: et magnas disponere parteis
O mnigenis è principijs: discordia quorum,
I nterualla, uias, connexus, pondera, plagas,
C oncursus, motus, turbabat, prælia miscens

Propter dissimileis formas, uariasq; figuras:
Quod non omnia sic poterant coniuncta manere:
Nec motus inter sese dare conuenienteis.
Hoc est à terris altum secernere cœlum:
Et seorsum mare uti secreto humore pateret:
Seorsus item puri, secretiq; ætheris ignes.
Quippe etenim primum terrai corpora quæq;,
Propterea q̃d erant grauia, & perplexa, coibant:
In medioq; imas capiebant omnia sedes.
Quæ quanto magis inter se perplexa coibant:
Tam magis expressêre ea: quæ mare, sydera, solem,
Lunamq; efficerent, & magni mœnia mundi.
Omnia enim magis hæc è leuibus, atq; rotundis
Seminibus, multoq; minoribus sunt elementis,
Quàm tellus: ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus se sustulit æther
Signifer: & multos secum leuis abstulit ignes:
Non alia longe ratione, ac sæpe uidemus,
Aurea cum primum gemmanteis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina solis:
Exhalantq; lacus nebulam, fluuijq; perennes.
Ipsaq; ut interdum tellus fumare uidetur:
Omnia quæ sursum, cum conciliantur in alto:
Corpore concreto subtexunt nubila cœlum.
Sic igitur tum se leuis, ac diffusilis æther
Corpore concreto circundatus undiq; sepsit:
Et late diffusus in omneis undiq; parteis,
Omnia sic auido complexu cætera sepsit.
Hunc exordia sunt solis, lunæq; secuta:
Inter utrasq; globi quorum uertuntur in auris:

Quæ neq; terra sibi asciuit, nec maximus æther:
Quod neq; tam fuerunt grauia, ut depressa sederent:
Nec leuia, ut possent per summas labier oras:
Et tamen inter utrasq; ita sunt, ut corpora uiua
Versent: & partes ut mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in statione
Mēbra manere tamen, cum sint ea, quæ moueant nos.
His igitur rebus retractis, terra repente,
Maxima qua nunc se ponti plaga cœrula tendit:
Succidit: et salso suffodit gurgite fossas.
Inq; dies quanto circum magis ætheris æstus,
Et radij solis cogebant undiq; terram
Verberibus crebris extrema ad limina partem,
In medio ut propulsa suo condensa coiret:
Tam magis expressus salsus de corpore sudor
Augebat mare manando, camposq; natanteis:
Et tanto magis illa foras elapsa uolabant
Corpora multa uaporis, et aeris: altaq; cœli
Densabant procul à terris fulgentia templa.
Sidebant campi: crescebant montibus altis
Ascensus: neq; enim poterant subsidere saxa:
Nec pariter tantundem omnes succumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit: atq; omnis mundi quasi limus in imum
Confluxit grauis: & subsedit funditus, ut fæx.
Inde mare, inde aer, inde æther ignifer ipse,
Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta,
Et leuiora alijs alia: et liquidissimus æther,
Atq; leuissimus aerias super influit auras:
Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris

Commiscet: finit hæc uiolentis omnia uerti
Turbinibus: finit incertis turbare procellis:
Ipse suos igneis certo fert impete labens.
Nam modicæ fluere, atq; uno posse æthera nisu,
Significat ponto mare: certo quod fluit æstu,
Vnum labendi conseruans usq; tenorem.
Motibus astrorum nunc quæ sit causa, canamus.
Principio, magnus cœli si uertitur orbis:
Ex utraq; polum parte premere aera nobis
Dicendum est: & utraq; tenere: & claudere utrinq;:
Inde alium supra fluere: atq; intendere eodem:
Quo uoluenda micant æterni sydera mundi:
Ast alium subter, contra qui subuehat orbem:
Vt fluuios uersare rotas, atq; austra uidemus.
Est etiam quoq;, uti possit cœlum omne manere
In statione, tamen cum lucida signa ferantur:
Siue quod inclusi rapidi sunt ætheris æstus:
Quærentesq; uiam circumuersantur: & ignes
Passim per cœli uoluunt se inania templa.
Siue aliunde fluens alicunde extrinsecus aer
Versat agens igneis: siue ipsi serpere possunt,
Quo cuiusq; cibus uocat: atq; inuitat euntes,
Flammea per cœlum pascentes corpora passim.
Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum,
Difficile est: sed quid possit, fiatq; per omne
In uarijs mundis uaria ratione creatis:
Id doceo: pluresq; sequor disponere causas
Motibus astrorum: quæ possint esse per omne.
E quibus una tamen sit et hæc quoq; causa necesse est:
Quæ uigeat motum signis: sed quæ sit earum

Præcipere, haud quaq̃ est pedetentim progredientes.
Terraq; ut in media mundi regione quiescat:
Euanescere paulatim, & decrescere pondus
Conuenit: atq; aliam naturam subter habere
Ex ineunte æuo coniunctam, atq; uniter aptam
Partibus aerijs mundi: quibus insita uiuit.
Propterea non est oneri: neq; deprimit auras:
Vt sua cuiq; homini nullo sunt pondere membra:
Nec caput est oneri collo: nec deniq; totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
At quæcunq; foris ueniunt, impostaq; nobis
Pondera sunt: lædunt, permulto sæpe minora:
Vsqueadeo magni refert, quid quæq; queat res.
Sic igitur tellus non est aliena repente
Allata: atq; auris aliunde obiecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
Certaq; pars eius: quasi nobis membra uidentur.
Præterea grandi tonitru concussa repente
Terra, supra quæ se sunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione: nisi esset
Partibus aerijs mundi, cæloq; reuincta.
Nam communibus inter se radicibus hærent
Ex ineunte æuo coniuncta, atq; uniter apta.
Non'ne uides etiam, quàm magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima uis animai?
Propterea quia tam coniuncta, atq; uniter apta est.
Deniq; iam saltu pernici tollere corpus
Quis potis est, nisi uis animæ, quæ membra gubernat?
Iam'ne uides quantum tenuis natura ualere
Possit: ubi est coniuncta graui cum corpore: ut aer

Coniunctus terris; & nobis est animi uis?
Nec nimio solis maior rota, nec minor ardor
Esse potest: nostris quàm sensibus esse uidetur.
Nam quibus è spatijs cunq; ignes lumina possunt
Allicere: & calidum membris afflare uaporem:
Nil ipsis ex interuallis de corpore libant
Flammarum: nihil ad speciem est contractior ignis.
Proinde calor quoniam solis, lumen'q; profusum
Perueniunt nostros ad sensus: & loca fulgent:
Forma quoq; hinc solis debet, lumen'q; uideri,
Nil adeo ut possis plus, aut minus addere uere.
Luna'q; siue notho fertur loca lumine lustrans:
Siue suam proprio iactat de corpore lucem:
Quicquid id est: nihilo fertur maiore figura:
Quàm nostris oculis, quàm cernimus, esse uidetur.
Nam prius, omnia quæ longe semota tuemur
Aera per multum: specie confusa uidentur
Quamminimum filum: quapropter luna necesse est,
Quandoquidem claram speciem, certam'q; figuram
Præbet, ut est oris extremis cunq; notata:
Quanta quoq; est, tanta hinc nobis uideatur in alto.
Postremo, quoscunq; uides hinc ætheris ignes,
Quandoquidem, quoscunq; in terris cernimus, ignes,
Dum tremor est clarus: dum cernitur ardor eorum:
Perparuum quiddam interdum mutare uidetur
Alterutram in partem filum: cum longius absit:
Scire licet, perquam pauxillo posse minores
Esse: uel exigua maiores parte, breui'q;.
Illud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen:

Quod maria, ac terras omneis, cœlum'q; rigando
Compleat: & calido perfundat cuncta uapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem scatere: atq; erumpere lumen
Ex omni mundo: qua sic elementa uapora
Vndiq; conueniunt: & sic coniectus eorum
Confluit: ex uno capite hic ut profluat ardor.
Non'ne uides etiam, quàm late paruus aquai
Prata riget fons interdum? campis'q; redundet?
Est etiam quoq; uti non magno solis ab igni
Aera percipiat calidis feruoribus ardor:
Opportunus ita est si forte, & idoneus aer:
Vt queat accendi paruis ardoribus ictus.
Quod genus interdum segetes, stipulam'q; uidemus:
Accendi ex una scintilla incendia passim.
Forsitan & rosea sol alte lampade lucens
Possideat multum cæcis feruoribus ignem
Circùm se: nullo qui sit fulgore notatus:
Aestiferum tantum radiorum exaudiat ictum.
Nec ratio solis simplex, ac recta patescit:
Quo pacto æstiuis è partibus, ægocerotis
Brumales adeat flexus: atq; inde reuertens
Canceris ut uertat metas ad solstitialeis:
Luna'q; mensibus id spatium uideatur obire:
Annua sol in quo consumit tempora cursu.
Non inquam simplex his rebus reddita causa est.
Nam fieri uel cumprimis id posse uidetur:
Democriti quod sancta uiri sententia ponit.
Quanto quæq; magis sint terram sydera propter:
Tanto posse minus cum cœli turbine ferri.

E uanescere enim rapidas illius, & acreis
I mminui subter uireis: ideóq; relinqui,
P aulatim solem cum posterioribus signis:
I nferior multum quod sit, quàm feruida signa:
E t magis hoc lunam. quanto demissior eius
C ursus abest procul à cœlo: terrisq; propinquat:
T anto posse minus cum signis tendere cursum.
F laccidiore etiam quanto iam turbine fertur
I nferior, quàm sol: tanto magis omnia signa
H anc adipiscuntur: circum, præterq; feruntur.
P ropterea fit, ut hæc ad signum quodq; reuerti
M obilius uideatur: ad hanc quia signa reuisunt.
F it quoq;, ut è mundi transuersis partibus aer
A lternis certo fluere alter tempore possit:
Q ui queat æstiuis solem detrudere signis
B rumaleis usq; ad flexus, gelidumq; rigorem:
E t qui reijciat gelidis à frigoris umbris
A estiferas usq; in parteis, & feruida signa.
E t ratione pari lunam, stellasq; putandum est,
Q uæ uoluunt magnos in magnis orbibus annos:
A eribus posse alternis è partibus ire.
N on'ne uides etiam diuersis nubila uentis
D iuersas ire in parteis, inferna supernis?
Q ui minus illa queant per magnos ætheris orbes
A estibus inter se diuersis sydera ferri?
A t nox obruit ingenti caligine terras:
A ut ubi de longo cursu sol extima cœli
I mpulit: atq; suos efflauit languidus igneis,
C oncussos itere, et labefactos aere multo.
A ut quia sub terras cursum conuertere cogit

Vis eadem, supra quæ terras pertulit orbem.
Tempore item certo roseam Matuta per oras
Aetheris auroram defert: & lumina pandit.
Aut quia sol idem sub terras ille reuertens
Anticipat cœlum radijs accendere tentans.
Aut quia conueniunt ignes: & semina multa,
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni.
Quod genus idæis fama est è montibus altis
Dispersos igneis orienti lumine cerni:
Inde coire globum quasi in unum: et conficere orbẽ.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Esse: quod hæc ignis tam certo tempore possint
Semina confluere: & solis reparare nitorem.
Multa uidemus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus: florescunt tempore certo
Arbusta: & certo demittunt tempore florem.
Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
Tempore: & impubem molli pubescere ueste:
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina postremo, nix, imbres, nubila, uenti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
Nanq; ubi sic fuerunt causarum exordia prima:
Atq; ita res mundi cecidere ab origine prima:
Consequa natura est iam rerum ex ordine certo.
Crescere, itemq; dies licet, & tabescere nocteis:
Et minui luces, cum sumant augmina noctes:
Aut quia sol idem sub terras, atq; superne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit: & in parteis non æquas diuidit orbem:

Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Eius in aduersa tanto plus parte relatus:
Donec ad id signum cœli peruenit: ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio cursu flatus aquilonis, & austri,
Distinet æquato cœlum discrimine metas,
Propter signiferi posituram totius orbis.
Annua sol in quo contundit tempora serpens,
Obliquo terras, & cœlum lumine lustrans:
Vt ratio declarat eorum: qui loca cœli
Omnia dispositis signis ornata notarunt.
Aut quia crassior est certis in partibus aer:
Sub terris ideo tremulum iubar hæsitat ignis:
Nec penetrare potest facile, atq; emergere ad ortus.
Propterea noctes hyberno tempore longæ
Cessant: dum ueniat radiatum insigne diei.
Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
Tardius, & citius consuerunt confluere ignes:
Qui faciant solem certa desurgere parte.
Luna potest solis radijs percussa nitere:
Inq; dies magis: & lumen conuertere nobis
Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe:
Donec eum contra pleno bene lumine fulsit:
Atq; oriens obitus eius super edita uidit.
Inde minutatim retro quasi condere lumen
Debet item, quanto propius iam solis ad ignem
Labitur ex alia signorum parte per orbem.
Vt faciunt lunam qui fingunt esse pilai
Consimilem: cursusq; uiam sub sole tenere.
Propterea fit, uti uideantur dicere uerum.

Est etiam quare proprio cum lumine possit
Voluier: & uarias splendoris reddere formas.
Corpus enim licet esse aliud: quod fertur, & una
Labitur omnimodis occursans, officiensq;:
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
Versariq; potest, globus ut si forte pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus:
Versandoq; globum uariantes edere formas.
Deniq; eam partem, quæcunq; est ignibus aucta,
Ad speciem uertit nobis, oculosq; patentes:
Inde minutatim retro contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis, atq; pilai.
Vt babylonica chaldæam doctrina refutans
Astrologorum artem contra conuincere tendit.
Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterq;
Aut minus hoc illo sit, cur amplectier ausis.
Deniq;, cur nequeat semper noua luna creari
Ordine formarum certo, certisq; figuris:
Inq; dies priuos abolesci quæq; creata:
Atq; alia illius reparari in parte, locoq;:
Difficile est ratione docere, & uincere uerbis:
Ordine cum uideas tam certo multa creari.
It uer, & uenus, & ueneris prænuntius ante
Pennatus graditur Zephyrus uestigia propter:
Flora quibus mater præspargens ante uiai
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
Inde loci sequitur calor aridus, & comes una
Puluerulenta ceres, & etesia flabra aquilonum.
Inde autumnus adit: graditur simul Euhyius euan:
Inde aliæ tempestates, uentiq; sequuntur,

A ltitonans uulturnus & auster fulmine pollens.
T andem bruma niues affert: pigrumq; rigorem
R eddit: hyems sequitur crepitans ac dentibus algu.
Q uo minus est mirum, si certo tempore luna
G ignitur: & certo deletur tempore rursus:
C um fieri possint tam certo tempore multa.
S olis item quoq; defectus, lunæq; latebras,
P luribus e causis fieri tibi posse putandum est.
N am cur luna queat terram secludere poscas
L umine: & a terris altum caput obstruere ei
O bijciens cæcum radijs ardentibus orbem?
T empore eodem aliud facere id non posse putetur
C orpus? quod cassum labatur lumine semper?
S olq; suos etiam dimittere languidus igneis
T empore cur certo nequeat? recreareq; lumen?
C um loca præterijt flammis infesta per auras:
Q uæ faciunt igneis interstingui, atq; perire.
E t cur terra queat lunam spoliare uicissim
L umine? & oppressum solem super ipsa tenere?
M enstrua dum rigidas coni perlabitur umbras?
T empore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
C orpus? uel supra solis perlabier orbem?
Q uod radios interrumpat, lumenq; profusum.
E t tamen ipsa suo si fulget luna nitore,
C ur nequeat certa mundi languescere parte?
D um loca luminibus proprijs inimica per exit,
M enstrua cum rigidas coni perlabitur umbras.
Q uod superest, quoniam magni per cærula mundi
Q ua fieri quicquid posset ratione, resolui:
S olis uti uarios cursus, lunæq; meatus

Noscere possemus, quæ uis, & causa cieret:
Quo'ue modo soleant effœto lumine obire:
Et neq; opinantes tenebris obducere terras:
Cum quasi conniuent: & aperto lumine rursum
Omnia conuisunt clara loca candida luce:
Nunc redeo ad mundi nouitatem, & mollia terræ
Arua: nouo fœtu quid primum in luminis oras
Tollere: & incertis tendat committere uentis.
Principio genus herbarum, uiridem'q; nitorem
Terra dedit circùm colles: campos'q; per omneis
Florida fulserunt uiridanti prata colore.
Arboribus'q; datum est uarijs exinde per auras
Crescendi magnum immissis certamen habenis.
Vt pluma, atq; pili primum, setæ'q; creantur
Quadrupedum membris, & corpore pennipotentum:
Sic noua tum tellus herbas, uirgulta'q; primum
Sustulit: inde loci mortalia secla creauit
Multa modis multis uaria ratione coorta.
Nam neq; de cœlo cecidisse animalia possunt:
Nec terrestria de salsis exisse lacunis.
Linquitur, ut merito maternum nomen adepta
Terra sit: è terra quoniam sunt cuncta creata.
Multa'q; nunc etiam existunt animalia terris,
Imbribus, & calido solis concreta uapore.
Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
Et maiora, noua tellure, atq; æthere adulta.
Principio genus alituum, uariæ'q; uolucres
Oua relinquebant exclusæ tempore uerno:
Folliculos ut nunc teretes æstate cicadæ
Linquunt: sponte sua uictum, uitam'q; petentes.

Tum tibi terra dedit primum mortalia secla:
Multus enim calor, atq; humor superabat in aruis.
E·ce ubi quæq; loci regio opportuna dabatur,
Crescebant uteri terræ radicibus apti:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum, fugiens humorem, aurasq; petessens:
Conuertebat ibi natura foramina terræ:
Et succum uenis cogebat fundere apertis
Consimilem lactis: sicut nunc fœmina quæq;
Cum peperit, dulci repletur lacte: quod omnis
Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, uestem uapor, herba cubile
Præbebat, multa & molli lanugine abundans.
At nouitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis uiribus auras:
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atq; etiam maternum nomen adepta
Terra tenet merito: quoniam genus ipsa creauit
Humanum: atq; animal prope certo tempore fudit
Omne: quod in magnis bacchatur montibus passim:
Ariasq; simul uolucres uariantibus formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere:
Desitit, ut mulier spatio defessa uetusto.
Mutat enim mundi naturam totius ætas:
Ex alioq; alius status excipere omnia debet:
Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant:
Omnia commutat natura: & uertere cogit.
Namq; aliud putrescit: & æuo debile languet.
Porro aliud concrescit: & è contemptibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas

Mutat: & ex alio terram status excipit alter.
Quod potuit, nequeat: possit quod non tulit ante.
Multaq; tum tellus etiam portenta creare
Conata est, mira facie, membrisq; coorta.
Androgynũ inter utras, nec utranq; utrinq; remotũ:
Orba pedum partim, manuum uiduata uicissim,
Muta sine ore etiam, sine uultu cæca reperta,
Vinctaq; membrorum per totum corpus adhæsu,
Nec facere ut possent quicquam: nec cedere quoquã:
Nec uitare malum: nec sumere, quod uolet usus.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta creabat
Nequicquam: quoniam natura absterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem:
Nec reperire cibum: nec iungi per ueneris res.
Multa uidemus enim rebus concurrere debere:
Vt propagando possint procudere secla.
Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
Semina qua possint membris manare remissis.
Fœminaq; ut maribus coniungi possit, habere,
Mutua queis nectant inter se gaudia uterq;.
Multaq; tum interijsse animantum secla necesse est:
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quæcunq; uides uesci uitalibus auris:
Aut dolus, aut uirtus, aut deniq; mobilitas est,
Ex ineunte æuo genus id tutata reseruans.
Multaq; sunt, nobis ex utilitate sua quæ
Commendata manent tutelæ tradita nostræ.
Principio genus acre leonum, sæuaq; secla
Tutata est uirtus, uulpes dolus, ut fuga ceruos.
At leuisomna canum fido cum pectore corda,

Et genus omne, quod est ueterino semine partum:
Lanigeræq; simul pecudes, & bucera secla,
Omnia sunt hominum tutelæ tradita Memmi.
Nam cupide fugêre feras: pacem'q; secutæ
Sunt: & larga suo sine pabula parta labore:
Quæ damus utilitatis eorum præmia causa.
At queis nil horum tribuit natura: nec ipsa
Sponte sua possent ut uiuere: nec dare nobis
Vtilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus: esse'q; tutum:
Scilicet hæc alijs prædæ, lucro'q; iacebant
Indupedita suis fatalibus omnia uinclis:
Donec ad interitum genus id natura redegit.
Sed neq; centauri fuerant: nec tempore in ullo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta potestas,
Hinc illinc par uis ut non par esse potis sit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio, circum tribus actis impiger annis
Floret equus: puer haud quaquam: quin sæpe ẽt nũc
Vbera mammarum in somnis lactantia quærit.
Post ubi equum ualidæ uires ætate senecta,
Membra'q; deficiunt fugienti languida uita:
Tum demum puerili æuo florente, iuuentas
Occipit: & molli uestit lanugine malas.
Ne forte ex homine, & ueterino semine equorum
Confieri credas centauros posse: neq; esse.
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus scyllas: & cætera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra uidemus:

Quæ neq; florescunt pariter: nec robora sumunt
Corporibus: neq; proficiunt ætate senecta:
Nec simili uenere ardescunt: nec moribus unis
Conueniunt: neq; sunt eadem iucunda per artus.
Quippe uidere licet, pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre uenenum.
Flamma quidem uero cum corpora fulua leonum
Tam soleat torrêre, atq; urere, quàm genus omne
Visceris in terris, quodcunq; & sanguinis extet:
Qui fieri potuit triplici cum corpore ut una
Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure noua, cœlóq; recenti
Talia qui fingit potuisse animalia gigni:
Nixus in hoc uno nouitatis nomine inani
Multa licet simili ratione effutiat ore.
Aurea tum dicat per terras flumina uulgo
Fluxisse: & gemmis florere arbusta suesse:
Aut hominem tanto membrorum esse impete natum:
Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset:
Et manibus totum circum se uertere cœlum.
Nam quod multa fuêre in terris semina rerum:
Tempore quo primum tellus animalia fudit:
Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
Inter se pecudes, compactáq; membra animantum:
Propterea, quia quæ de terris nunc quoq; abundãt:
Herbarum genera, ac fruges, arbustáq; læta,
Non tamen inter se possunt complexa creari.
Sed sic quæq; suo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo discrimina seruant.

Et genus humanum multo fuit illud in aruis
Durius: ut decuit, tellus quod dura creasset:
Et maioribus, & solidis magis ossibus intus
Fundatum, ualidis aptum per uiscera neruis.
Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur,
Nec nouitate cibi, nec labi corporis ulla.
Multa'q; per cœlum solis uoluentia lustra
Vulgiuago uitam tractabant more ferarum.
Nec robustus erat curui moderator aratri
Quisquam: nec sciebat ferro molirier arua:
Nec noua defodere in terram uirgulta: neq; altis
Arboribus ueteres decidere falcibus ramos.
Quod sol, atq; imbres dederant: quod terra crearat
Sponte sua: satis id placabat pectora donum.
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerunq;: & quæ nunc hyberno tempore cernis
Arbuta puniceo fieri matura colore:
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
Multa'q; præterea nouitas tum florida mundi
Pabula dura tulit, miseris mortalibus ampla.
At sedare sitim fluuij, fontes'q; uocabant:
Vt nunc montibus è magnis decursus aquai
Clarior, accitat sitientia secla ferarum.
Denique; noctiuagi syluestria templa tenebant
Nympharum: quibus exibant humore fluenta
Lubrica, proluuie larga lauere humida saxa,
Humida saxa super uiridi stillantia musco:
Et partim plano scatere, atq; erumpere campo.
Nec dum res igni sciebant tractare: neq; uti
Pellibus: & spolijs corpus uestire ferarum:

Sed nemora, atq; cauos monteis, ſyluaſq; colebant:
Et frutices inter condebant ſqualida membra,
Verbera uentorum uitare, imbreiſq; coacti.
Nec commune bonum poterant ſpectare: neq; ullis
Moribus inter ſe ſcibant, nec legibus uti.
Quod cuiq; obtulerat prædæ fortuna, ferebat
Sponte ſua, ſibi quiſq; ualere, & uiuere doctus.
Et uenus in ſyluis iungebat corpora amantum:
Conciliabat enim uel mutua quanq; cupido:
Vel uiolenta uiri uis, atq; impenſa libido:
Vel pretium, glandes, atq; arbuta, uel pira lecta.
Et manuum mira freti uirtute, pedumq;,
Conſectabantur ſylueſtria ſecla ferarum,
Miſſilibus ſaxis, & magno pondere clauæ.
Multaq; uincebant: uitabant pauca latebris:
Setigeriſq; pares ſuibus ſylueſtria membra
Nudabant terræ nocturno tempore capti,
Circum' ſe folijs ac frondibus inuoluentes.
Nec plangore diem magno, ſolemq; per agros
Quærebant pauidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti reſpectabant, ſomnoq; ſepulti:
Dum roſea face ſol inferret lumina cælo.
A' paruis quod enim conſuerant cernere ſemper,
Alterno tenebras, & lucem tempore gigni:
Non erat, ut fieri poſſet mirarier unquam:
Nec diffidere: ne terras æterna teneret
Nox in perpetuum detracto lumine ſolis.
Sed magis illud erat curæ: quod ſecla ferarum
Infeſtam miſeris faciebant ſæpe quietem:
Eiectiq; domo fugiebant ſaxea tecta

Spumigeri suis aduentu, ualidiq; leonis:
Atq; intempesta cedebant nocte pauentes
Hospitibus saeuis instrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus, quàm nunc mortalia secla
Dulcia linquebant lamentis lumina uitae.
Vnus enim tum quisq; magis deprensus eorum
Pabula uiua feris praebebat dentibus haustus:
Et nemora, ac monteis gemitu, syluasq; replebat
Viua uidens uiuo sepeliri uiscera busto.
At quos effugium seruarat, corpore adeso,
Posterius tremulas super ulcera tetra tenentes
Palmas, horriferis accibant uocibus orcum:
Donec eos uita priuarant uermina saeua
Expertes opis, ignaros quid uulnera uellent.
At non multa uirum sub signis millia ducta
Vna dies dabat exitio: nec turbida ponti
Aequora laedebant naueis ad saxa, uirosq;.
Nec temere, incassum, frustra mare saepe coortum,
Saeuibat: leuiterq; minas ponebat inaneis.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
Improba nauigii ratio tum caeca iacebat.
Tum penuria deinde cibi, languentia leto
Membra dabat: contra nunc rerum copia mersat.
Illi imprudentes ipsi sibi saepe uenenum
Vergebant: nunc dant aliis solertius ipsi.
Inde casas postquam, ac pelleis, ignemq; pararunt:
Et mulier coniuncta uiro concessit in unum:
Castaq; priuatae ueneris connubia laeta
Cognita sunt: prolemq; ex se uidere creatam:

Tum genus humanum primum mollescere cœpit.
Ignis enim curauit, ut algida corpora frigus
Non ita iam possent cœli sub tegmine ferre.
Et uenus imminuit uires: puerîq; parentum
Blanditijs facile ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam cœperunt iungere habentes
Finitima inter se: nec lædere: nec uiolare.
Et pueros commendarunt, muliebreq; seclum
Vocibus, & gestu: cum balbe significarent,
Imbecillorum esse æquum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona, magnaq; pars seruabant fœdera casti.
Aut genus humanum iam tum foret omne peremptũ:
Nec potuisset adhuc perducere secla propago.
At uarios linguæ sonitus natura subegit
Mittere: & utilitas expressit nomina rerum.
Non alia longe ratione, atq; ipsa uidetur
Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ:
Cum facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
Sentit enim uim quisq; suam, quod possit abuti.
Cornua nata prius uitulo quàm frontibus extent:
Illis iratus petit, atq; infestus inurget.
At catuli pantherarum, scymniq; leonum
Vnguibus, ac pedibus iam tum, morsuq; repugnant:
Vix iam cum ipsis sunt dentes, unguesq; creati.
Alituum porro genus alis omne uidemus
Fidere: & à pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus: & inde homines didicisse uocabula prima:
Desipere est. nam cur hic posset cuncta notare

Vocibus

Vocibus? et uarios sonitus emittere linguæ?
Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?
Præterea, si non alij quoq; uocibus usi
Inter se fuerant: unde insita notities est
Vtilitatis? et unde data est huic prima potestas?
Quid uellet, facere ut sciret, animoq; uideret?
Cogere item plureis unus, uictosq; domare
Non poterat: rerum ut perdiscere nomina uellent:
Nec ratione docere ulla, suaderéq; surdis,
Quid sit opus facto: faciles neq; enim paterentur:
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
Postremo quid in hac mirabile tantopere est re?
Si genus humanum, cui uox, et lingua uigeret:
Pro uario sensu uarias res uoce notaret:
Cum pecudes mutæ, cum deniq; secla ferarum
Dissimileis soleant uoces, uariasq; ciere,
Cum metus, aut dolor est: et cum iá gaudia gliscunt.
Quippe etenim licet in rebus cognoscere apertis.
Irritata canum cum primum magna molossum
Mollia ricta premunt duros nudantia denteis:
Longe alio sonitu rabie distracta minantur:
Et cum iam latrant, et uocibus omnia complent;
At catulos blande cum lingua lambere tentant:
At ubi eos iactant, pedibus: morsúq; petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus:
Longe alio pacto gannitu uocis adulant:
Et cum deserti baubantur in ædibus: aut cum
Plorantes fugiunt summisso corpore plagas.
Deniq; non hinnitus item differre uidetur

Inter equas ubi equus florenti ætate iuuencus
Pennigeri sæuit calcaribus ictus amoris?
Et cum sic aliâs concussis artubus hinnit?
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Postremo genus alituum, uariæq; uolucres,
Accipitres, atq; ossifragæ, mergiq; marinis
Fluctibus in salso uictum, uitamq; petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces:
Et cum de uictu certant, prædaq; repugnant.
Et partim mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus: cornicum, ut secla uetusta,
Coruorumq; greges: ubi aquam dicuntur, et imbres
Poscere: & interdum uentos, aurasq; uocare.
Ergo si uarij sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, uarias emittere uoces:
Quanto mortales magis æquum est, tum potuisse
Dissimileis alia, atq; alia res uoce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa uidemus enim cœlestibus incita flammis
Fulgere: cum cœli donauit plaga uapores.
Et ramosa tamen cum uentis pulsa uacillans
Aestuat in ramos incumbens arboris arbor:
Exprimitur ualidis extritus uiribus ignis:
Et micat interdum flammai feruidus ardor:
Mutua dum inter se rami, stirpesq; teruntur.
Quorum utrunq; dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire uapore,
Sol docuit: quoniam mitescere multa uidebant

Verberibus radiorum, atq; æstu uicta per agros.
Inq; dies magis hi uictum, uitamq; priorem
Commutare nouis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstabant: & corde uigebant.
Condere cœperunt urbeis, arcemq; locare
Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumq;.
Et pecudes, & agros diuisêre, atq; dedêre
Pro facie cuiusq;, & uiribus, ingenioq;.
Nam facies multum ualuit: uiresq; uigebant.
Posterius res inuenta est, aurumq; repertum:
Quod facile & ualidis, & pulchris dempsit honorẽ:
Diuitioris enim sectam plerunq; sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quod siquis uera uitam ratione gubernat:
Diuitiæ grandes homini sunt, uiuere parce
Aequo animo: neq; enim est unquam penuria parui.
At claros, homines uoluerunt se, atq; potentes,
Vt fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent opulenti ducere uitam,
Nequicquam: quoniã ad summum succedere honorẽ
Certantes, iter infestum fecere uiai.
Et tamen è summo quasi fulmen deijcit ictos
Inuidia interdum contemptim in tartara tetra.
Vt satius multo iam sit parere quietum:
Quàm regere imperio res uelle: & regna tenere.
Proinde sine incassum defessi sanguine sudent
Angustum per iter luctantes ambitionis.
Inuidia quoniam ceu fulmine summa uaporant
Plerunq;: & quæ sunt altis magis edita cunq;.
Quandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntq;

Res ex auditis potius, quàm sensibus ipsis: //
Nec magis id nunc est, neq; erit mox, quàm fuit ante.
Ergo regibus occisis, subuersa iacebat
Pristina maiestas soliorum, & sceptra superba:
Et capitis summi præclarum insigne cruentum,
Sub pedibus uulgi magnum lugebat honorem.
Nam cupide conculcatur nimis, ante metutum.
Res itaq; ad summam fæcem, turbasq; redibat:
Imperium sibi cum, ac summatum quisq; petebat.
Inde magistratus partim docuere creare:
Iuraq; constituère, ut uellent legibus uti.
Nam genus humanum defessum ui colere æuum,
Ex inimicitijs languebat: quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, arctaq; iura.
Acrius ex ira quod enim se quisq; parabat
Vlasci: quàm nunc concessum est legibus æquis:
Hanc ob rem est homines pertesum ui colere æuum.
Vnde metus maculat pœnarum præmia uitæ: //
Circumretit enim uis, atq; iniuria quenq;:
Atq; unde exorta est, ad eum plerunq; reuertit:
Nec facile est placidam, ac pacatam degere uitam,
Qui uiolat factis communia fœdera pacis.
Et si fallit enim diuûm genus, humanumq;:
Perpetuo tamen id fore clàm diffidere debet.
Quippe ubi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes protraxe ferantur:
Et celata diu in medium peccata dedisse.
Nunc quæ causa deûm per magnas numina gentes
Peruulgarit: & ararum compleuerit urbes:
Suscipiendaq; curarit solennia sacra:

Quæ nunc in magnis florent sacra rebus, locisq;:
Vnde etiam nunc est mortalibus insitus horror:
Qui delubra deûm noua toto suscitat orbi
Terrarum: & festis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile est rationem reddere uerbis.
Quippe etenim iam tum diuûm mortalia secla
Egregias animo facies uigilante uidebant:
Et magis in somnis mirando corporis auctu.
His igitur sensum tribuebant propterea: quod
Membra mouere uidebantur: uocesq; superbas
Mittere pro facie præclara, & uiribus amplis.
Aeternamq; dabant uitam: quia semper eorum
Suppeditabatur facies: & forma manebat:
Et tamen omnino, quod tantis uiribus auctos,
Non temere ulla ui conuinci posse putabant.
Fortunisq; ideo longe præstare putabant:
Quod mortis timor haud quenquã uexaret eorum:
Et simul in somnis quia multa, & mira uidebant
Efficere: & nullum capere ipsos inde laborem.
Præterea cœli rationes ordine certo,
Et uaria annorum cernebant tempora uerti:
Nec poterant quibus id fieret cognoscere causis.
Ergo perfugium sibi habebant omnia diuis
Tradere: & illorum nutu facere omnia flecti.
In cœloq; deûm sedes, & templa locarunt:
Per cœlum uolui quia nox, & luna uidetur:
Luna, dies, & nox, & noctis signa seuera,
Noctiuagæq; faces cœli, flammæq; uolantes,
Nubila, sol, imbres, nix, uenti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

O genus infelix humanum: talia diuis
Cum tribuit facta: atq; iras adiunxit acerbas:
Quantos tum gemitus ipsi sibi? quantaq; nobis
Vulnera? quas lachrymas peperere minoribus nostris?
Nec pietas ulla uelatum est sæpe uideri
Vertier ad lapidem: atq; omneis accedere ad aras:
Nec procumbere humi prostratum: et pandere palmas
Ante deûm delubra: nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum: nec uotis nectere uota:
Sed mage placata posse omnia mente tueri.
Nam cum suspicimus magni cœlestia mundi
Templa super, stellisq; micantibus æthera fixum:
Et uenit in mentem solis, lunæq; uiarum:
Tunc alijs oppressa malis in pectore, cura
Illa quoq; expergefactum caput erigere infit.
Ecquæ forte deûm nobis immensa potestas
Sit? uario motu quæ candida sydera uerset?
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas:
Ecquæ nam fuerit mundi genitalis origo?
Et simul, ecquæ sit finis? quoad mœnia mundi,
Et taciti motus hunc possint ferre laborem?
An diuinitus æterna donata salute,
Perpetuo possint æui labentia tractu,
Immensi ualidas æui contemnere uireis?
Præterea cui non animus formidine diuûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pauore?
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremit? et magnum percurrunt murmura cœlû?
Non populi, gentesq; tremunt? regesq; superbi
Corripiunt diuûm perculsi membra timore?

N e quod ob admissum fœde, dictum'ue superbe
P œnarum graue sit soluendi tempus adactum?
S umma etiam cum uis uiolenti per mare uenti
I nduperatorem classis super æquora uerrit,
C um ualidis pariter legionibus, atq; elephantis:
N on diuûm pacem uotis adit? ac prece quæsit
V entorum pauidus paces, animas'q; secundas?
N equicquam, quoniam uiolento turbine sæpe
C orreptus nihilo fertur minus ad uada leti:
V sque adeo res humanas uis abdita quædam
O bterit: & pulchros fasces, sæuas'q; secures
P roculcare, ac ludibrio sibi habere uidetur.
D eniq; sub pedibus tellus cum tota uacillat:
C oncussæ'q; cadunt urbes: dubiæ'q; minantur:
Q uid mirum si se temnunt mortalia secla?
A tq; potestatis magnas, miras'q; relinquunt
I n rebus uireis diuûm, quæ cuncta gubernent?
Q uod superest, æs atq; aurum, ferrum'q; repertum est,
E t simul argenti pondus, plumbi'q; potestas:
I gnis ubi ingenteis syluas ardore cremarat
M ontibus in magnis, seu cœli fulmine misso:
S iue quod inter se bellum syluestre gerentes,
H ostibus intulerant ignem formidinis ergô:
S iue quod inducti terræ bonitate, uolebant
P andere agros pingueis: & pascua reddere rura:
S iue feras interficere, & ditescere præda:
N am fouea, atq; igni prius est uenarier ortum:
Q uàm sæpire plagis saltum, canibus'q; ciere.
Q uicquid id est: quacunq; è causa flammeus ardor
H orribili sonitu syluas exederat altis

Ab radicibus: & terram percoxerat igni:
Manabat uenis feruentibus in loca terræ
Concaua conueniens argenti riuus, & auri:
Aeris item, & plumbi: quæ cum concreta uidebant
Posterius claro in terras splendere colore:
Tollebant nitido capti, leuiq; lepore:
Et simili formata uidebant esse figura:
Atq; lacunarum fuerant uestigia cuiq;.
Tum penetrabat eos: posse hæc liquefacta calore
Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum:
Et prorsum quamuis in acuta, ac tenuia posse
Mucronum duci fastigia procudendo:
Vt sibi tela parent: syluasq; excidere possint:
Materiemq; dolare: & leuia radere tigna:
Et terebrare etiam: ac pertundere: perq; forare.
Nec minus argento facere hæc, auroq; parabant:
Quàm ualidi primum uiolentis uiribus æris:
Nequicquam: quoniam cedebat uicta potestas:
Nec poterant pariter durum sufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis æs: aurumq; iacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retusum.
Nunc iacet æs: aurum in summum successit honorem.
Sic uoluenda ætas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio, fit nullo deniq; honore:
Porro aliud succedit: & è contemptibus exit:
Inq; dies magis appetitur: floretq; repertum
Laudibus: & miro est mortaleis inter honore.
Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
Sit: facile est ipsi per te cognoscere Memmi.
Arma antiqua, manus, ungues, dentesq; fuerunt,

Et lapides, & item syluarum fragmina rami,
Et flammæ, atq; ignes, postq̃ sunt cognita primum:
Posterius ferri uis est, æris'q; reperta:
Et prior æris erat, quàm ferri cognitus usus:
Quo facilis magis est natura, & copia maior.
Aere solum terræ tractabant: ære'q; belli
Miscebant fluctus: & uulnera uasta serebant:
Et pecus, atq; agros adimebant: nam facile ollis
Omnia cedebant armatis nuda, & inerma.
Inde minutatim processit ferreus ensis:
Versa'q; in opprobrium species est falcis ahenæ:
Et ferro cœpere solum proscindere terræ:
Exæquata'q; sunt creperi certamina belli.
Et prius est armatum in equi conscendere costas:
Et moderarier hunc frenis: dextra'q; uigere:
Quàm biiugo curru belli tentare pericla.
Et biiugo prius est, quàm bis coniungere binos:
Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.
Inde boues lucas turrito corpore tetros,
Anguimanos belli docuerunt uulnera Pœni
Sufferre: & magnas martis turbare cateruas.
Sic alid ex alio peperit discordia tristis:
Horribile humanis quod gentibus esset in armis.
In'q; dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam tauros in munera belli:
Expertiq; sues sæuos sunt mittere in hosteis:
Et ualidos partim præ se misere leones
Cum ductoribus armatis, sæuis'q; magistris:
Qui moderarier his possent: uinclis'q; tenere,
Nequicquam: quoniam permista cæde calentes

T urbabant sæui nullo discrimine turmas,
T errificas capitum quatienteis undiq; cristas.
N ec poterant equites fremitu perterrita equorum
P ectora mulcere: & frenis conuertere in hosteis.
I rritata leæ iaciebant corpora saltu
V ndiq;: & aduersum uenientibus ora petebant:
E t nec opinanteis à tergo diripiebant:
D eplexæq; dabant in terram uulnere uictos
M orsibus affixæ ualidis, atq; unguibus uncis.
I actabant'q; suos tauri, pedibus'q; terebant,
E t latera, ac uentres hauribant subter equorum
C ornibus: ad terram'q; minanti mente ruebant.
A t ualidis socios cædebant dentibus apri,
T ela infracta suo tinguentes sanguine sæui:
P ermistas'q; dabant equitum, peditum'q; ruinas.
N am transuersa feros exibant dentis adactus
I umenta: aut pedibus uentos erecta petebant
N equicquam: quoniam à neruis succisa uideres
C oncidere: atq; graui terram consternere casu.
S iquos ante domi domitos satis esse putabant:
E fferuescere cernebant in rebus agundis,
V ulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
N ec poterant ullam partem reducere eorum.
D iffugiebat enim uarium genus omne ferarum.
V t nunc sæpe boues lucæ, ferro male mactatæ
D iffugiunt: fera facta suis cum multa dedere.
S ic fuit, ut facerent. sed uix adducor, ut ante
N on quierint animo præsentire: atq; uidere,
Q uàm commune malum fieret, fœdum'q; futurum.
E t magis id possis factum contendere in omni:

In uarijs mundis, uaria ratione creatis:
Quàm certo, atq; uno terrarum quolibet orbi.
Sed facere id non tam uincendi spe uoluerunt:
Quàm dare quod gemerent hostes: ipsiq; perire
Qui numero diffidebant, armisq; uacabant.
Nexilis ante fuit uestis, quàm textile tegmen:
Textile post ferrum est: quia ferro tela paratur.
Nec ratione alia possunt tam leuia gigni,
Insilia, ac fusi, radij, scapiq; sonantes.
Et facere ante uiros lanam natura coegit,
Quàm muliebre genus: nam longe præstat in arte,
Et solertius est multo genus omne uirile:
Agricolæ donec uitio uertêre seueri:
Vt muliebribus id manibus concedere uellent:
Atq; ipsi pariter durum sufferre laborem:
Atq; opere in duro durarunt membra, manusq;.
At specimen sationis, & insitionis origo,
Ipsa fuit rerum primum natura creatrix.
Arboribus quoniam bacæ, glandesq; caducæ
Tempestiua dabant pullorum examina subter:
Vnde etiam libitum est stirpeis committere ramis:
Et noua defodere in terram uirgulta per agros.
Inde aliam, atq; aliam culturam dulcis agelli
Tentabant: fructusq; feros mansuescere terra
Cernebant indulgendo, blandeq; colendo.
Inq; dies magis in montem succedere syluas
Cogebant: infraq; locum concedere cultis.
Prata, lacus, riuos, segetes, uinetaq; læta
Collibus, & campis ut haberent: atq; olearum
Cærula distinguens inter plaga currere posset

P er tumulos, & conualleis, camposq; profusa.
V t nunc esse uides uario distincta lepore
O mnia: quæ pomis intersita dulcibus ornant:
A rbustisq; tenent felicibus obsita circum'.
A t liquidas auium uoces imitarier ore
A nte fuit multo: quàm leuia carmina cantu
C oncelebrare homines possent: aureisq; iuuare.
E t Zephyri caua per calamorum sibila primum
A grestes docuêre cauas inflare cicutas.
I nde minutatim dulceis didicêre querelas:
T ibia quas fundit digitis pulsata canentum,
A uia per nemora, ac syluas, saltusq; reperta,
P er loca pastorum deserta, atq; otia dia.
S ic unum quicquid paulatim protrahit ætas
I n medium: ratioq; in luminis eruit oras.
H æc animos ollis mulcebant: atq; iuuabant
C um satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
S æpe itaq; inter se prostrati in gramine molli
P ropter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ,
N on magnis opibus iucunde corpora habebant.
P ræsertim cum tempestas ridebat: & anni
T empora pingebant uiridanteis floribus herbas.
T um ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
C onsuerant: agrestis enim tum musa uigebat.
T um caput, atq; humeros plexis redimire coronis,
F loribus, & folijs lasciuia læta monebat:
A tq; extra numerum procedere membra mouentes
D uriter: & duro terram pede pellere matrem:
V nde oriebantur risus, dulcesq; cachinni:
O mnia quod noua tum magis hæc et mira uigebant.

Et uigilantibus hinc aderant solatia somno
Ducere multimodis uoces: & flectere cantus:
Et supra calamos unco percurrere labro.
Vnde etiam uigiles nunc hæc accepta tuentur:
Et numerum seruare genus didicêre: neq; hilo
Maiore interea capiunt dulcedine fructum:
Quàm syluestre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adest præstò (nisi quid cognouimus ante
Suauius) in primis placet: & pollêre uidetur:
Posteriorq; ferè melior res: illa reperta
Perdit, & immutat sensus ad pristina quæq;.
Sic odium cœpit glandis: sic illa relicta
Strata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit: uestis contempta ferina:
Quàm reor inuidia tali tunc esse repertam:
Vt letum insidijs, qui gessit primus, obiret.
Et tamen inter eos distractam sanguine multo
Disperijsse: neq; in fructum conuertere quisse.
Tunc igitur pelles: nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum uitam: belloq; fatigant.
Quo magis in nobis (ut opinor) culpa resedit.
Frigus enim nudos sine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit ueste carêre
Purpurea, atq; auro, signisq; ingentibus apta:
Dum plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominum genus incassum, frustráq; laborat
Semper: & in curis consumit inanibus æuum:
Nimirum, quia non cognouit, quæ sit habendi
Finis: & omnino quoad crescat uera uoluptas:
Idq; minutatim uitam prouexit in altum:

Et belli magnos commouit funditus æstus.
At uigiles mundi magnum uersatile templum
Sol & luna suo lustrantes lumine circum,
Perdocuere homines annorum tempora uerti:
Et certa ratione geri rem, atq; ordine certo.
Iam ualidis septi degebant turribus æuum:
Et diuisa colebatur, discretáq; tellus.
Tum mare ueliuolum florebat nauibus pandis:
Auxilia, et socios iam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res gestas cœpere poetæ
Tradere: nec multo prius sunt elementa reperta.
Propterea, quid sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit: nisi qua ratio uestigia monstrat.
Nauigia, atq; agri culturas, mœnia, leges,
Arma, uias, uestes, & cætera de genere horum
Præmia, delitias quoq; uitæ funditus omnes,
Carmina, picturas, & dædala signa polire,
Vsus, & impigræ simul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unumquicquid paulatim protrahit ætas
In medium: ratióq; in luminis eruit oras.
Namq; alid ex alio clarescere corde uidebant
Artibus, ad summum donec uenêre cacumen.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA LIBER SEXTVS.

Rimæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine athenæ:
Et recreauerunt uitam: legesq́; rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia uitæ:
Cum genuere uirum tali cum corde repertum:
Omnia ueridico qui quondam ex ore profudit.
Cuius & extincti propter diuina reperta
Diuulgata uetus iam ad cœlum gloria fertur.
Nam cum uidit hic, ad uictum quæ flagitat usus,
Omnia iam fermè mortalibus esse parata:
Et, per quæ possent uitam consistere tutam:
Diuitijs homines, & honore, & laude potenteis
Affluere: atq; bona gnatorum excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda:
Atq; animi ingratis uitam uexare querelis
Causam, quæ infestis cogit seruire querelis:
Intellexit: ibi uitium uas efficere ipsum:
Omniaq́; illius uitio corrumpier intus:
Quæ collata foris, & commoda cunq; uenirent:
Partim quod fluxum, pertusumq́; esse uidebat:
Vt nulla posset ratione explerier unquam:
Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat: quæcunq; receperat intus.

Veridicis igitur purgauit pectora dictis:
Et finem statuit cupedinis, atq; timoris:
Exposuitq; bonum summum, quò tendimus omnes,
Quid foret: atq; uiam monstrauit tramite paruo:
Qua possemus ad id recto concedere cursu:
Quid'ue mali foret in rebus mortalibus passim:
Quod flueret naturali uiro, atq; ueniret,
Seu casu, seu ui, quod sic natura parasset:
Et quibus è portis occurri cuiq; deceret:
Et genus humanum frustra plerunq; probauit
Voluere curarum tristeis in pectore fluctus.
Nam ueluti pueri trepidant: atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant: finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
Non radij solis, nec lucida tela diei
Discutiant: sed naturæ species, ratioq;.
Quo magis incæptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui mundi mortalia templa
Esse: & natiuo consistere corpore cælum:
Et quæcunq; in eo fiunt, fieriq; necesse est,
Pleraq; dissolui: quæ restant percipe porro:
Quandoquidem semel insignem conscendere currum
Votorum exhortantur spes, atq; obuia rursum
Quæ fuerant, sint placato conuersa fauore.
Cætera quæ fieri in terris, cæloq; tuentur
Mortales: pauidis cum pendent mentibus sæpe:
Efficiunt animos humileis formidine diuûm:
Depressosq; premunt ad terram propterea: quod

Ignorantia

Ignorantia causarum conferre deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum.
Quorum operum causas nulla ratione uidere
Possunt: ac fieri diuino numine rentur.
Nam bene qui didicere deos securum agere æuum:
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæq; geri possint: præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur relligiones:
Et dominos acreis asciscunt: omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse:
Quid nequeat: finita potestas deniq; cuiq;
Qua'nam sit ratione, atq; alte terminus hærens:
Quo magis errantes tota ratione feruntur.
Quæ nisi respuis ex animo: longe'q; remittis
Dis indigna putare, aliena'q; pacis eorum:
Delibata deûm per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt: non quo uiolari summa deûm uis
Possit: ut ex ira pœnas petere imbibat acreis:
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
Constitues magnos irarum uoluere fluctus:
Nec delubra deûm placido cum pectore adibis:
Nec de corpore quæ sancto simulachra feruntur
In mentes hominum, diuinæ nuntia formæ:
Suscipere hæc animi tranquilla pace ualebis.
Inde uidere licet, qualis iam uita sequatur.
Quam quidem ut à nobis ratio uerissima longe
Reijciat: quanquam sunt à me multa profecta:
Multa tamen restant: & sunt ornanda politis
Versibus: & ratio cœli, speciesq; tenenda:

Sunt tempeſtates, & fulmina clara canenda:
Quid faciant: & qua de cauſa cunq; ferantur:
Ne trepides cœli diuiſis partibus amens:
Vnde uolans ignis peruenerit: aut in utram ſe,
Verterit hinc partem: quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit: & hinc dominatus ut extulerit ſe.
Quorum operum cauſas nulla ratione uidere
Poſſunt: ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi ſupremæ præſcripta ac candida callis
Currenti ſpatium præmonſtra callida muſa,
Calliope, requies hominum, diuûmq; uoluptas:
Te duce ut inſigni capiam cum laude coronam.
Principio tonitru quatiuntur cœrula cœli
Propterea: quia concurrunt ſublime uolantes
Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
Nec fit enim ſonitus cœli de parte ſerena:
Verum ubicunq; magis denſo ſunt agmine nubes:
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure ſæpe.
Præterea neq; tam condenſo corpore nubes
Eſſe queunt: quàm ſunt lapides, ac tigna: neq; autē
Tam tenues: quàm ſunt nebulæ, fumiq; uolantes.
Nam cadere aut bruto deberent pondere preſſæ,
Vt lapides: aut ut fumus, conſtare nequirent:
Nec cohibere niues gelidas, & grandinis imbres.
Dant etiam ſonitum patuli ſuper æquora mundi:
Carbaſus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter iactata, trabeiſq;:
Interdum perſciſſa furit petulantibus auris:
Et fragilis ſonitus chartarum commeditatur.
Id quoq; enim genus in tonitru cognoſcere poſſis,

A ut ubi suspensam uestem, chartas've uolantes
V erberibus uenti uersant: planguntq; per auras.
F it quoq; enim interdũ, non tam concurrere nubes
F rontibus aduersis possint: quàm de latere ire
D iuerso motu radentes corporis tractum:
A ridus unde aures terget sonus ille: diuq;
D ucatur: exierit donec regionibus arctis.
H oc etiam pacto tonitru concussa uidentur
O mnia sæpe graui tremere: & diuulsa repente
M axima dissiluisse capacis mœnia mundi:
C um subito ualidi uenti collecta procella
N ubibus intorsit sese: conclusáq; ibidem
T urbine uersanti magis, ac magis undiq; nubem
C ogit: uti fiat spisso caua corpore circum'.
P ost ubi commouit uis eius, & impetus acer:
T um perterricrepo sonitu dat missa fragorem.
N ec mirum, cum plena animæ uesicula parua
S æpe ita dat pariter sonitum displosa repente.
E st etiam ratio cum uenti nubila perflant,
V t sonitus faciant: etenim ramosa uidemus
N ubila sæpe modis multis, atq; aspera ferri.
S cilicet ut crebram syluam cum flamina cauri
P erflant: dant sonitum frondes, ramiq; fragorem.
F it quoq;, ut interdum ualidi uis incita uenti
P erscindat nubem perfringens impete recto:
N am quid possit ibi flatus, manifesta docet res:
H ic, ubi lenior est, in terra, cum tamen alta
A rbusta euoluens radicibus haurit ab imis.
S unt etiam fluctus per nubila: qui quasi murmur
D ant infringendo grauiter: quod item fit in altis

F luminibus, magnoq; mari, cum frangitur æstu.
F it quoq;, ubi è nube in nubem uis incidit ardens
F ulminis: hæc multo si forte humore recepit
I gnem: continuo magno clamore trucidet.
V t calidis candens ferrum è fornacibus olim
S tridit: ubi in gelidum propere demersimus imbrē.
A ridior porro si nubes accipit ignem:
V ritur ingenti sonitu succensa repente.
L auricomos ut si per monteis flamma uagetur,
T urbine uentorum comburens impete magno.
N ec res ulla magis, quàm Phœbi delphica laurus
T erribili sonitu flamma crepitante crematur.
D eniq; sæpe geli multus fragor, atq; ruina
G randinis, in magnis sonitum dat nubibus alte.
V entus enim cum confercit: franguntur in arctum
C oncreti montes nimborum, & grandine misti.
F ulgit item, nubes ignis cum semina multa
E xcussère suo concursu: ceu lapidem si
P ercutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoq; lumen
E xilit: & claras scintillas dissipat ignis.
S ed tonitrum fit, uti post auribus accipiamus:
F ulgere quàm cernant oculi: quia semper ad aureis
T ardius adueniunt, quàm uisum quæ moueant res.
I d licet hinc etiam cognoscere: cædere siquem
A ncipiti uideas ferro procul arboris auctum:
A nte fit, ut cernas ictum: quàm plaga per aureis
D et sonitum: sic fulgorem quoq; cernimus ante:
Q uàm tonitrum accipimus: pariter qui mittitur igni,
E' simili causa concursu natus eodem.
H oc etiam pacto uolucri loca lumine tingunt

Nubes: & tremulo tempestas impete fulgit.
Ventus ubi inuasit nubem: & uersatus ibidem
Fecit ut ante cauam docui, spissescere nubem:
Mobilitate sua feruescit: ut omnia motu
Percalefacta uides ardescere, plumbea uero
Glans etiam longo cursu uoluenda liquescat.
Ergo feruidus hic nubem cum perscidit atram:
Dissipat ardoris quasi per uim expressa repente
Semina: quae faciunt nictantia fulgura flammae.
Inde sonus sequitur, qui tardius allicit aureis:
Quàm quae perueniunt oculorum ad lumina nostra.
Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul alte
Extructis alijs alias super impete miro.
Nec tibi sit fraudi, quod nos inferne uidemus,
Quàm sint lata magis, q̃ sursum extructa qd extent.
Contemplator enim cum montibus assimilata
Nubila portabunt uenti transuersa per auras:
Aut ubi per magnos monteis cumulata uidebis
Insuper esse alijs alia: atq; urgere superna
In statione locata sepultis undiq; uentis.
Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum:
Speluncasq; uelut saxis pendentibus structas
Cernere: quas uenti cum tempestate coorta
Complerunt: magno indignantur murmure clausi
Nubibus: in caueisq; ferarum more minantur.
Nunc hinc: nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
Quaerentesq; uiam circumuersantur: & ignis
Semina conuoluunt è nubibus: atq; ita cogunt
Multa: rotantq; cauis flammam fornacibus intus:
Donec diuulsa fulserunt nube corusci.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi color aureus ignis:
Semina quod nubes ipsas per multa necesse est
Ignis habere: etenim, cum sunt humore sine ullo:
Flammeus est plerunq; color, & splendidus ollis.
Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere: ut merito rubeant: ignesq́; profundant.
Has igitur cum uentus agens contrusit in unum,
Compressitq́; locum cogens: expressa profundunt
Semina: quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cum rarescunt quoq; nubila cœli:
Nam cum uentus eas leuiter diducit euntes:
Dissoluitq́;: cadant in gratius illa necesse est
Semina: quæ faciunt fulgorem: tum sine tetro
Terrore, & sonitu fulgit, nulloq́; tumultu.
Quod superest, quod sic natura prædita constent
Fulmina: declarant ictus, & inusta uapore
Signa, notæq́; graues halantis sulfuris auras:
Ignis enim sunt hæc, non uenti signa, neq; imbris.
Præterea per se accendunt quoq; tecta domorum:
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibusq́;
Corporibus: cui nil omnino obsistere possit.
Transit enim ualidum fulmen per septa domorum:
Clamor uti uocis transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in temporis, & aurum.
Curat item uasis integris uina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia circum
Collaxat, rareq́; facit latera omnia uasis:

Aduentens calor eius ut insinuatur in ipsum:
Mobiliter soluens differt primordia uini.
Quod solis uapor aetatem non posse uidetur
Efficere: usqueadeo candens feruore corusco,
Tanto mobilior uis, & dominantior haec est.
Nunc ea quo pacto gignantur: & impete tanto
Fiant: ut possint ictu discludere turreis:
Disturbare domos: auellere ligna, trabesq;:
Et monimenta uirûm demoliri: atq; ciere:
Exanimare homines: pecudes prosternere passim:
Caetera de genere hoc, qua ui facere omnia possunt:
Expediam: neq; in promissis plura morabor.
Fulmina gignier è crassis, altéq; putandum est
Nubibus extructis: nam coelo nulla sereno,
Nec leuiter densis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res:
Quod tunc per totum concrescunt aera nubes
Vndiq;: uti tenebras omneis acheronta reamur
Liquisse: & magnas coeli complesse cauernas:
Vsqueadeo tetra nimborum nocte coorta
Impendent atrae formidinis ora superne:
Cum commoliri tempestas fulmina coeptat.
Praeterea persaepe niger quoq; per mare nimbus,
Vt picis è coelo demissum flumen, in undas
Sic cadit: & fertur tenebris procul: & trahit atrã
Fulminibus grauidam tempestatem, atq; procellis,
Ignibus, ac uentis cumprimis ipse repletus:
In terra quoq; ut horrescant: ac tecta requirant.
Sic igitur supra nostrum caput esse putandum est
Tempestatem altam: neq; enim caligne tanta

O bruerent terras: nisi inædificata superne
M ulta forent multis exempto nubila sole.
N ec tanto possent terras opprimere imbri:
F lumina abundare ut facerent: camposq; natare:
S i non extructis foret alte nubibus æther.
H is igitur uentis, atq; ignibus omnia plena
S unt: ideo passim fremitus, & fulgura fiunt.
Q uippe etenim supra docui permulta uaporis
S emina habere cauas nubeis: & multa necesse est
C oncipere ex solis radijs, ardoreq; eorum.
H oc, ubi uentus eas idem qui cogit in unum
F orte locum quemuis, expressit multa uaporis
S emina: seq; simul cum eo commiscuit igni:
I nsinuatus ibi uortex uersatur in alto:
E t calidis acuit fulmen fornacibus intus.
N am dupliciratione accenditur: ipse sua cum
M obilitate cal'escit: & è contagibus ignis.
I nde ubi percaluit uis uenti: uel grauis ignis
I mpetus incessit: maturum tum quasi fulmen
P erscindit subito nubem: ferturq; coruscis
O mnia luminibus lustrans loca percitus ardor.
Q uem grauis insequitur sonitus: displosa repente
O pprimere ut cœli uideantur templa superne.
I nde tremor terras grauiter pertentat: & altum
M urmura percurrunt cœlum nam tota ferè tum
T empestas concussa tremit: fremitusq; mouentur.
Q uo de concussu sequitur grauis imber, & uber:
O mnis uti uideatur in imbrem uertier æther:
A tq; ita præcipitans ad diluuiem reuocare:
T antus dissidio nubis, uentiq; procella,

Mittitur, ardenti sonitus cum prouolat ictu.
Est etiam cum uis extrinsecus incita uenti
Incidit in ualidam maturo fulmine nubem:
Quam cum perscidit: extemplo cadit igneus ille
Vortex: quod patrio uocitamus nomine fulmen.
Hoc fit item in parteis alias, quocunq; tulit uis.
Fit quoq;, ut interdum uenti uis missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio: longóq; meatu:
Dum uenit, amittens in cursu corpora quædam
Grandia: quæ nequeunt pariter penetrare ꝑ auras:
Atq; alia ex ipso corradens aere portat
Paruula: quæ faciunt ignem commista uolando.
Non alia longe ratione, ac plumbea sæpe
Feruida fit glans in cursu: cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoq;, ut ipsius plagæ uis excitet ignem:
Frigida cum uenti pepulit uis missa sine igni:
Nimirum, quia cum uehementi perculit ictu:
Confluere ex ipso possunt elementa uaporis:
Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum.
Vt lapidem ferro cum cædimus, euolat ignis:
Nec quod frigida uis sit ferri, hoc secius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoq; res accendi fulmine debet:
Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
Nec temere omnino plane uis frigida uenti
Esse potest: ex quo tanta ui immissa superne est:
Quin prius in cursu si non accenditur igni:
At tepefacta tamen ueniat commista calore.
Mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus:

Et celeri fermè pergunt sic fulmina lapsu:
Nubibus ipsa quod omnino prius incita se uis
Colligit: & magnum conamen sumit eundi.
Inde ubi non potuit nubes capere impetis auctum:
Exprimitur uis: atq; ideo uolat impete miro:
Vt ualidis quæ de tormentis missa feruntur.
Adde quod è paruis, ac leuibus est elementis:
Nec facile est tali naturæ obsistere quicquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara uiarum.
Non igitur multis offensibus in remorando
Hæsitat: hanc ob rem celeri uolat impete labens.
Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur: cum plaga sit addita uero:
Mobilitas duplicatur: & impetus ille grauescit:
Vt uehementius, & citius quæcunq; morantur
Obuia discutiat plagis: itinerq; sequatur.
Deniq;, quod longo uenit impete: sumere debet
Mobilitatem: etiam atq; etiam quæ crescit eundo:
Et ualidas auget uireis: & roborat ictum.
Nam facit, ut quæ sint illius semina cunq;
È regione: locum quasi in unum cuncta ferantur,
Omnia coniiciens in eum uoluentia cursum.
Forsan & ex ipso ueniens trahat aere quædam
Corpora: quæ plagis intendunt mobilitatem,
Incolumisq; uenit per res: atq; integra transit
Multa: foraminibus liquidus quia transuolat ignis.
Multaq; perfringit: cum corpora fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderint: qua texta tenentur.
Dissoluit porro facile æs: aurumq; repente
Conferuefacit: è paruis quia facta minute

Corporibus uis est, & leuibus ex elementis:
Quæ facile insinuantur: & insinuata repente
Dissoluunt nodos omneis: & uincla relaxant.
Autumnoq́; magis stellis fulgentibus alta
Concutitur cœli domus undiq;: totaq́; tellus:
Et cum tempora se ueris florentia pandunt:
Frigore enim desunt ignes: uentiq́; calore
Deficiunt: neq; sunt tam denso corpore nubes.
Inter utrasq; igitur cum cœli tempora constant:
Tum uariæ causæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet frigus, & æstum.
Quorũ utrunq; opus est fabricanda ad fulmina nobis:
Vt discordia sit rerum: magnoq́; tumultu
Ignibus, & uentis furibundus fluctuet aer.
Prima caloris enim pars, & postrema rigoris,
Tempus adest uernum: quare pugnare necesse est
Dissimileis inter se res: turbareq́; mistas,
Et calor extremus primo cum frigore mistus
Voluitur: autumni quod fertur nomine tempus:
Hic quoq; confligunt hyemes æstatibus acres.
Propterea sunt hæc bella anni nominitanda.
Nec mirum si in eo iam tempore plurima fiunt
Fulmina: tempestasq́; cietur turbida cœlo:
Ancipiti quoniam bello turbatur utrinq;,
Hinc flammis, illinc uentis, humoreq́; misto.
Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
Perspicere: & qua ui faciat rem quanq; uidere:
Non tyrrhena retro uoluentem carmina frustra
Indicia occultæ diuûm perquirere mentis:
Vnde uolans ignis peruenerit: aut in utram se

Verterit hic partem: quo pacto per loca septa
Insinuarit: & hinc dominatus ut extulerit se:
Quid'ue nocere queat de cœlo fulminis ictus.
Quod si Iuppiter, atq; alij fulgentia diui
Terrifico quatiunt sonitu cœlestia templa:
Et iaciunt ignes, quo cuiq; est cunq; uoluptas:
Cur, quibus incautum scelus aduersabile cunq; est:
Non faciunt ictu flammas ut fulguris halent?
Pectore perfixo documen mortalibus acre?
Et potius nulla sibi turpi conscius in re
Voluitur in flammis innoxius? inq; peditur,
Turbine cœlesti subito correptus, & igni?
Cur etiam loca sola petunt? frustraq; laborant?
An tum brachia consuescunt? firmantq; lacertos?
In terraq; patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur ipse sinit? neq; parcit in hostes?
Deniq;, cur nunquam cœlo iacit undiq; puro
Iuppiter in terras fulmen? sonitusq; profundit?
An simulac nubes succeßere: ipse in æstum
Descendit? propè ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, camposq; natanteis?
Præterea, si uult caueamus fulminis ictum:
Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec opinanteis autem uult opprimere igni:
Cur tonat ex illa parte? ut uitare queamus?
Cur tenebras ante, & fremitus, et murmura concit'?
Et simul in multas parteis qui credere possis
Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum?
Vt fierent ictus uno sub tempore plureis?

At sæpe est numero factum: fieriq; necesse est:
Vt pluere in multis regionibus: & cadere imbreis:
Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.
Postremo, cur sancta deûm delubra, suasq;
Discutit infesto præclaras fulmine sedes?
Et benefacta deûm frangit simulachra? suisq;
Demit imaginibus uiolento uulnere honorem?
Altaq; cur plerunq; petit loca? plurimaq; plus
Montibus in summis uestigia cernimus ignis?
Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
Πρηστῆρας graij quos ab re nominitarunt:
In mare qua missi ueniant ratione superne.
Nam fit, ut interdum tanquam demissa columna
In mare de cœlo descendat: quam freta circum
Feruescunt grauiter spirantibus incita flabris:
Et quæcunq; in eo tum sint deprensa tumultu
Nauigia, in summum ueniunt uexata periclum.
Hoc fit, ubi interdum non quit uis incita uenti
Rumpere quam cœpit nubem: sed deprimit: ut sit
In mare de cœlo tanquã demissa columna
Paulatim: quasi quid pugno, brachijq; superne
Coniectu trudatur: et extendatur in undas.
Quam cum discidit: hinc prorumpitur in mare uenti
Vis: & feruorem mirum concinnat in undis.
Versabundus enim turbo descendit: & illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam simulac grauidã detrudit ad æquora ponti:
Ille in aquam subito totum se immittit: & omne
Excitat ingenti sonitu mare, feruere cogens.
Fit quoq;, ut inuoluat uentis è nubibus ipse

Vortex corradens ex aere ſemina nubis:
Et quaſi demiſſum cœlo preſtêra imitetur.
Hic ubi ſe in terras demiſit: diſſoluit'q;:
Turbinis immanem uim prouomit, atq; procellæ.
Sed quia fit raro omnino, montis'q; neceſſe eſt
Officere in terris: apparet crebrius idem
Proſpectu maris in magno, cœlo'q; patenti.
Nubila concreſcunt: ubi corpora multa uolando
Hoc ſuper in cœli ſpatio coiere repente
Aſperiora: modis quæ poſſint indupedita
Exiguis, tamen inter ſe compreſſa teneri:
Hæc faciunt primum paruas conſiſtere nubeis:
Inde ea comprendunt inter ſe: con'q; gregantur:
Et coniungendo creſcunt: uentis'q; feruntur
Vſqueadeo: donec tempeſtas ſæua coorta eſt.
Fit quoq; uti montis uicina cacumina cœlo
Quàm ſint quæq; magis: tanto magis edita fument
Aſſidue fuluæ nubis caligne craſſa:
Propterea, quia cum conſiſtunt nubila primum:
Ante uidere oculi quàm poſſint tenuia: uenti
Portantes cogunt ad ſumma cacumina montis.
Hic demum fit: uti turba maiore coorta,
Et condenſa, atq; arcta, apparere: & ſimul ipſo
Vertice de montis uideatur ſurgere in æthram.
Nam ſe declarat, ſurſum uentoſa patere,
Res ipſa ad ſenſum: monteis cum aſcendimus altos.
Præterea, permulta mari quoq; tollere toto
Corpora naturam: declarant littore ueſtes
Suſpenſæ: cum concipiunt humoris adhæſum.
Quo magis ad nubeis augendas multa uidentur

P osse quoq; e salso consurgere momine ponti.
N am ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
P ræterea, fluuijs ex omnibus, & simul ipsa
S urgere de terra nebulas, æstumq; uidemus:
Q uæ uelut halitus hinc ita sursum expressa ferũtur:
S uffunduntq; sua cœlum caligne: & altas
S ufficiunt nubeis paulatim conueniundo.
V rget enim quoq; signiferi super ætheris æstus:
E t quasi densendo subtexit cœrula nimbis.
F it quoq;, ut huc ueniant in cœtum extrinsecus illa
C orpora: quæ faciunt nubes, nimbosq; uolanteis.
I nnumerabilem enim numerũ, summamq; profundi
E sse infinitam docui: quantaq; uolarent
C orpora mobilitate ostendi, quamq; repente
I mmemorabile per spatium transire solerent.
H aud igitur mirum est, si paruo tempore sæpe
T am magnos monteis tempestas, atq; tenebræ
C ooperiant, maria, ac terras, impensa superne:
V ndiq; quandoquidem per caulas ætheris omnes,
E t quasi per magni circùm spiracula mundi
E xitus, introitusq; elementis redditus extat.
N unc age, quo pacto pluuius concrescat in altis
N ubibus humor: & in terras dimissus ut imber
D ecidat: expediam. primum iam semina aquai
M ulta simul uincam consurgere nubibus ipsis
O mnibus ex rebus: pariterq; ita crescere utrunq;,
E t nubeis, & aquam, quæcunq; in nubibus extat:
V t pariter nobis corpus cum sanguine crescit:
S udor item, atq; humor quicunq; est deniq; membris.
C oncipiunt etiam multum quoq; sæpe marinum

Humorem, ueluti pendentia uellera lanæ:
Cum supra magnum uenti mare nubila portant.
Consimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubes: quo cum bene semina aquarum
Multa modis multis conuenere undiq; adaucta:
Confertæ nubes ui uenti mittere certant
Dupliciter: nam uis uenti contrudit: & ipsa
Copia nimborum turba maiore coacta
Vrget: & è supero premit: ac facit effluere imbreis.
Præterea cum rarescunt quoq; nubila uentis:
Aut dissoluuntur solis super icta calore:
Mittunt humorem pluuium: stillante, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquescat.
Sed uehemens imber fit: ubi uehementer utroq;,
Nubila ui cumulata premuntur, & impete uenti.
At retinere diu pluuiæ, longum'q; morari
Consuerunt: ubi multa fuerunt semina aquarum:
Atq; alijs aliæ nubes, nimbi'q; rigantes,
Insuper atq; omni uulgo de parte feruntur:
Terra'q; cum fumans humorem tota rehalat.
Hic ubi sol radijs tempestatem inter opacam
Aduersa fulsit nimborum aspergine contra:
Tum color in nigris existit nubibus arci.
Cætera quæ sursum crescunt: sursum'q; creantur:
Et quæ concrescunt in nubibus omnia, prorsum
Omnia, nix, uenti, grando, gelidæ'q; pruinæ,
Et uis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora, quæ fluuios passim refrenat euntes:
Perfacile est tamen hæc reperire: animo'q; uidere:
Omnia quo pacto fiant: quare'ue creentur,

Cum bene

Cum bene cognoris elementis reddita quæ sint.
Nunc age, quæ ratio terrai motibus extet,
Percipe: & in primis terram fac ut esse reare
Subter item, ut supra est, uentis, atq; undiq; plenam
Speluncis: multosq; lacus, multasq; lacunas
In gremio gerere, & rupes, deruptaq; saxa:
Multaq; sub tergo terrai flumina tecta
Voluere ui fluctus, submersaq; saxa putandum est.
Vndiq; enim similem esse sui, res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis, suppositisq;:
Terra superne tremit magnis concussa ruinis,
Subter, ubi ingentes speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes: magnoq; repente
Concussu late disserpunt inde tremores:
Et merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta uiam propter non magno pondere tota.
Nec minus exultant, ubi currus cunq; equitum ui
Ferratos utrinq; rotarum succutit orbes.
Fit quoq;, ubi in magnas æq;, uastasq; lacunas
Gleba uetustate è terra prouoluitur ingens:
Vt iactetur, aquæ fluctu quoq; terra uacillet.
Vt uas in terra non quit constare: nisi humor
Desitit in dubio fluctu iactarier intus.
Præterea uentus cum per loca subcaua terræ
Collectus parti ex una procumbit: & urget
Obnixus magnis speluncas uiribus altas:
Incumbit tellus: quo uenti prona premit uis.
Tum supra terram quæ sunt extructa domorum:
Ad cœlumq; magis quanto sunt edita quæq;:
Inclinata minant in eandem prodita partem:

Protractæq; trabes impedent ire paratæ.
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, cladem'q; manere:
Cum uideant tantam terrarum incumbere molem.
Quod niſi reſpirent uenti: ſi nulla refrenet
Res: neq; ab exitio poſſit deprendere euntes.
Nunc quia reſpirant alternis: in'q; graueſcunt:
Et quaſi collecti redeunt: cedunt'q; repulſi:
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas:
Quàm facit: inclinatur enim: retro'q; recellit:
Et recipit prolapſa ſuas in pondere ſedes.
Hac igitur ratione uacillant omnia tecta:
Summa, magis medijs: media, imis: ima, per hilum.
Eſt hæc eiuſdem quoq; magni cauſa tremoris:
Ventus ubi, atq; animæ ſubito uis maxima quædã,
Aut extrinſecus, aut ipſa tellure coorta
In loca ſe caua terrai coniecit: ibi'q;
Speluncas inter magnas fremitante tumultu,
Verſabunda'q; portatur: poſt, incita cum uis
Exagitata foras erumpitur: & ſimul altam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum.
In ſyria Sidone quod accidit: & fuit Aegis
In peloponneſo: qua exitus hic animai
Diſturbans urbes, & terræmotus, obortus.
Multa'q; præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris: & multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum ciuibus urbes.
Quod niſi prorumpit: tamen impetus ipſe animai,
Et fera uis uenti per crebra foramina terræ
Diſperditur, ut horror: & incutit inde tremorem.

F rigus uti nostros penitus cum uenit in artus:
C oncutit inuitos cogens tremere, atq; mouere.
A ncipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
T ecta superne timent: metuunt inferne, cauernas
T errai ne dissoluat natura repente:
N eu distracta suum late dispandat hiatum:
I dq; suis confusa uelit complere ruinis.
P roinde licet quamuis cœlum, terramq; reantur
I ncorrupta fore æternæ mandata saluti:
A t tamen interdum præsens uis ipsa pericli
S ubditat hunc stimulum quadam de parte timoris:
N e pedibus raptim tellus subtracta feratur
I n barathrum: rerumq; sequatur prodita summa
F unditus: & fiat mundi confusa ruina.
N unc ratio reddenda, augmen cur nesciat æquor.
P rincipio, mare mirantur non reddere maius
N aturam: quo sit tantus decursus aquarum:
O mnia quo ueniant ex omni flumina parte.
A dde uagos imbreis, tempestatesq; uolanteis:
O mnia quæ maria, ac terras, sparguntq;, rigantq;:
A dde suos fonteis: tamen ad maris omnia summam
G uttai uix instar erunt unius ad augmen.
Q uo minus est mirum, mare non augescere magnũ.
P ræterea magnam sol partem detrahit æstu:
Q uippe uidemus enim uestes humore madenteis
E xiccare suis radijs ardentibus solem.
A t pelagus multa, et late substrata uidemus.
P roinde licet quamuis ex unoquoq; loco sol
H umoris paruam delibet ab æquore partem:
L argiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro uenti magnam quoq; tollere partem
Humoris possunt, uerrentes æquora ponti:
Vna nocte uias quoniam persæpe uidemus
Siccari: mollis'q; luti concrescere crustas.
Præterea, doceui multum quoq; tollere nubeis
Humorem magno conceptum ex æquore ponti:
Et passim toto terrarum spargere in orbi:
Cum pluit in terris: & uenti nubila portant.
Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est: & coniuncta est oras maris undiq; cingens:
Debet, ut in mare de terris uenit humor aquai:
In terras itidem manâre ex æquore salso.
Percolatur enim uirus: retro'q; remânat
Materies humoris: & ad caput amnibus omnis
Confluit: inde super terras redit agmine dulci:
Qua uia secta semel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quæ sit, per fauces montis ut ætnæ
Expirent ignes interdum turbine tanto:
Expediam: neq; enim media de clade coorta
Flammæ tempestas, siculûm dominata per agros
Finitimis ad se conuertit gentibus ora:
Fumida cum cœli scintillare omnia templa
Cernentes pauida complebant pectora cura:
Quid moliretur rerum natura nouarum.
Hisce tibi in rebus late est, alte'q; uidendum:
Et longe cunctas in parteis dispiciendum:
Vt reminiscaris summam rerum esse profundam:
Et uideas cœlum summai totius unum,
Quàm sit paruula pars, & quàm multesima constet:
Nec sit pars homo terrai quota totius unus.

Quod bene propoſitum ſi planè contueare:
Ac uideas, planè: mirari multa relinquas.
Nunquis enim noſtrum miratur, ſiquis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam?
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgeſcit enim ſubito pes: arripit acer
Sæpe dolor denteis: oculos inuadit in ipſos:
Exiſtit ſacer ignis: & urit corpore ſerpens
Quancunq; arripuit partem: repit'q; per artus:
Nimirum, quia ſunt multarum ſemina rerum:
Et ſatis hæc tellus morbi, cœlum'q; mali fert:
Vnde queat uis immenſi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræ'q; putandum eſt
Ex infinito ſatis omnia ſuppeditari:
Vnde repente queat tellus concuſſa moueri:
Per'q; mare, et terras rapidus percurrere turbo:
Ignis abundare ætnæus: flammeſcere cœlum:
Id quoq; enim fit: & ardeſcunt cœleſtia templa.
Et tempeſtates pluuiæ grauiore coortu
Sunt: ubi forte ita ſe tetulerunt ſemina aquarum.
At nimis eſt ingens incendij turbidus ardor,
Scilicet & fluuius, qui uiſus maximus ei,
Qui non ante aliquem maiorem uidit, & ingens
Arbor, homo'q; uidetur: & omnia de genere omni,
Maxima quæ uidit quiſq;, hæc ingentia fingit.
Cum tamen omnia cum cœlo, terra'q;, mariq;,
Nil ſint ad ſummam ſummai totius omnem.
Nunc tamen illa modis quibus irritata repente
Flamma foras uaſtis ætnæ fornacibus efflet:
Expediam. primum, totius ſubcaua montis

Est natura, ferè silicum suffulta cauernis.
Omnibus est porro in speluncis uentus, & aer.
Ventus enim fit: ubi est agitando percitus aer.
Hic ubi percaluit: calefecítq; omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terrámq;: & ab ollis
Excussit calidum flammis uelocibus ignem:
Tollit se, ac rectis ita faucibus eijcit alte:
Funditq; ardorem longe: longéq; fauillam
Differt: & crassa uoluit caligine fumum:
Extruditq; simul mirando pondere saxa:
Ne dubites, quin hæc animai turbida sit uis.
Præterea, magna ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus: æstúmq; resorbet.
Ex hoc usq; mari speluncæ montis ad altas
Perueniunt subter fauces: hac ire fatendum est,
Et penetrare mare: & penitus se cogier arcto:
Atq; efflare foras: ideóq; extollere flammas:
Saxáq; subiectare: & arenæ tollere nimbos.
In summo sunt uertice item cratêres: ut ipsi
Nominitant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.
Sunt aliquot quoq; res, quarũ unam dicere causam
Non satis est, uerum plureis, unde una tamen sit.
Corpus ut exanimum, siquod procul ipse iacere
Conspicias hominis: fit ut omneis dicere causas
Conueniat, leti dicatur ut illius una:
Nam neq; eum ferro, nec frigore uincere possis
Interijsse: neq; à morbo, neq; forte ueneno:
Verum esse ex genere hoc aliquid, quod contio credat,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in æstate crescit: campísq; redundat

Vnicus in terris ægypti totius amnis:
I rrigat ægyptum medium per ſæpe calorem:
A ut quia ſunt æſtate aquilones oſtia contra,
A nni tempore eo,qui eteſiæ eſſe feruntur:
E t contra fluminum flantes remorantur: & undas
C ogentes ſurſus replent: coguntq; manere.
N am dubio procul hæc aduerſo flabra feruntur
F lumine: quæ gelidis à ſtellis axis aguntur.
I lle ex æſtifera parti uenit amnis ab auſtro
I nter nigra uirûm percocto ſecla colore,
E xoriens penitus media ab regione diei.
E ſt quoq;,uti poſſit magnus congeſtus arenæ
F luctibus aduerſis oppilare oſtia contra:
C um mare permotum uentis ruit intus arenam.
Q uo fit uti pacto liber minus exitus amni,
E t procliuis item fiat minus impetus undis.
F it quoq;,uti pluuiæ forſan magis ad caput eius
T empore eo fiant: quo eteſia flabra aquilonum
N ubila coniiciunt in eas tunc omnia parteis.
S cilicet ad mediam regionem eiecta diei
C um conuenerunt: ibi ad altos deniq; monteis
C ontruſæ nubes coguntur: uiq; premuntur.
F orſitan æthiopum penitus de montibus altis
C reſcat: ubi in campos albas decedere ningues
T abificas ſubigit radijs ſol omnia luſtrans.
N unc age,auerna tibi quæ ſint loca cunq;,lacusq;,
E xpediam quali natura prædita conſtent.
P rincipio, quod auerna uocantur: nomen id ab re
I mpoſitum eſt: quia ſunt auibus contraria cunctis:
E regione, ea quod loca cum uenêre uolantes:

Remigiꝗ́ oblitæ pennarum uela remittunt:
Præcipitesq́; cadunt molli ceruice profusæ
In terram: si forte ita fert natura locorum:
Aut in aquam, si forte lacus substratus auerni.
Is locus est cumas apud, hetruscos & monteis,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus aucti.
Est & athenæis in mœnibus, arcis in ipso
Vertice, palladis ad templum tritonidos almæ,
Quò nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices: non cum fumant altaria donis:
Vsque adeo fugitant non iras palladis acres
Peruigili causa, graiûm ut cecinere poetæ:
Sed natura loci opus efficit ipsa suapte.
In syria quoq; fertur item locus esse uideri:
Quadrupedes quoq; quò simulac uestigia primum
Intulerint: grauiter uis cogat concidere ipsa:
Manibus ut si sint diuis mactata repente,
Omnia quæ naturali ratione geruntur:
Et quibus è causis fiant, apparet origo.
Ianua'ne potius orci regionibus esse
Credatur: posthinc animas, acherontis in oras
Ducere forte deos maneis, inferna reamur:
Naribus alipedes ut cerui sæpe putantur
Ducere de latebris serpentia secla ferarum.
Quod procul à uera quàm sit ratione repulsum
Percipe: nanq; ipsa de re nunc dicere conor.
Principio, hoc dico, quod dixi sæpe quoq; ante:
In terra cuiusq; modi rerum esse figuras:
Multa cibos, quæ sunt uitalia: multaq́; morbos
Incutere, & mortem quæ possint accelerare:

E t magis esse alijs alias animantibus aptas
R es ad uitai rationem ostendimus ante:
P ropter dissimilem naturam, dissimileis'q;
T exturas inter sese, primas'q; figuras.
M ulta meant inimica per aureis multa per ipsas
I nsinuant nareis infesta, atq; aspera tactu.
N ec sunt multa parum tactu uitanda: neq; autem
A spectu fugienda: sapore'q; tristia quæ sint.
D einde uidere licet, quàm multæ sint homini res
A criter infesto sensu, spurcæ'q;, grauesq;.
A rboribus primum certis grauis umbra tributa,
V sque adeo: capitis faciant ut sæpe dolores:
S iquis eas subter iacuit prostratus in herbis.
E st etiam magnis heliconis montibus arbos
F loris odore hominem tetro consueta necare.
S alicet hæc ideo terris ex omnia surgunt:
M ulta modis multis multarum semina rerum,
Q uod permista gerit tellus: discreta'q; tradit.
N octurnum'q; recens extinctum lumen, ubi acreis
N idore offendit nares: consopit ibidem:
C oncidere ut pronos qui morbus mittere sueuit:
C astoreo'q; graui mulier sopita recumbit:
E t manibus nitidum teneris opus effluit ei:
T empore eo si odorata est quo menstrua soluit.
M ulta'q; præterea languentia membra per artus
S oluunt: atq; animam labefactant sedibus intus.
D eniq; si calidis etiam cunctere lauari:
P lenior & fueris solio feruentis aquai:
Q uàm facile in medio fit, uti des sæpe ruinas?
C arbonum'q; grauis uis, atq; odor insinuatur

Quàm facile in cerebrũ, nisi aquã præcepimus ante?
At cum membra dominus pertexit feruida seruis,
Tum fit odor uini plagæ mactabilis instar.
Non'ne uides etiam terra quoq; sulfuur in ipsa
Gignier? & tetro concrescere odore bitumen?
Deniq; ubi argenti uenas, auri'q; sequuntur,
Terrai penitus scrutantes abdita ferro:
Quales expiret scaptensula subter odores?
Quid'ue mali fit, ut exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? quales'q; colores?
Non'ne uides, audis'ue perire in tempore paruo
Quàm soleant? & quàm uitai copia desit?
Quos opere in tali cohibet uis magna uacare?
Hos igitur tellus omneis exæstuat æstus:
Expirat'q; foras in aperta, prompta'q; cœli.
Sic & auerna loca alitibus summittere debent
Mortiferam uim: de terra quæ surgit in auras:
Vt spatium cœli quadam de parte uenenet.
Quo simulac primum pennis delata sit ales:
Impediatur ibi cæco correpta ueneno:
Vt cadat è regione loci, qua dirigit æstus,
Quò cum corruit hic eadem uis illius æstus,
Relliquias uitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quasi quẽdam conciet æstum:
Posterius fit, uti cum iam cecidere ueneni
In fonteis ipsos, ibi sit quoq; uita uomenda:
Propterea quod magna mali sit copia circum.
Fit quoq;, ut interdum uis hæc, atq; æstus auerni,
Aera, qui inter aueis cunq; est, terram'q; locatus:
Discutiat: propè uti locus hinc linquatur inanis:

Cuius ubi è regione loca uenêre uolantes:
Claudicat extemplo pennarum nisus inanis:
Et conamen utrinq; alarum proditur omne.
Hic, ubi nixari nequeunt: insistereq; alis:
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura: & uacuum propè iam per inane iacentes
Dispergunt animas per caulas corporis omneis.
Frigidior porro in puteis æstate fit humor:
Rarescit quia terra calore: & semina siqua
Forte uaporis habet, propere dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus effœta calore:
Fit quoq; frigidior, qui in terra est abditus humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra: coitq;:
Et quasi concrescit: fit scilicet in coeundo
Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa calorem.
Est apud Hammonis fanum fons luce diurna
Frigidus: at calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur: & acri
Sole putant subter terras feruescere partim,
Nox ubi terribili terras caligne texit:
Quod nimis à uera est longe ratione remotum.
Quippe ubi sol udum contrectans corpus aquai,
Non quierit calidum supera de reddere parti:
Cum superum lumen tanto feruore fruatur:
Qui queat hic subter tam crassi corporis terram
Percoquere humorem? & calido sociare uapore?
Præsertim cum uix possit per septa domorum
Insinuare suum radijs ardentibus æstum.
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
Rara tenet circum fontem, quàm cætera tellus.

Multaq; sunt ignis propè semina corpus aquai.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris:
Extemplo subtus frigescit terra: coitq;:
Hac ratione fit, ut tanquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ semina cunq; habet ignis:
Quæ calidum faciunt laticis tactum atq; uaporem.
Inde ubi sol radijs terram dimouit obortus:
Et rarefecit calido miscente uapore:
Rursus in antiquas redeunt primordia sedes
Ignis: & in terram redit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea solis radijs iactatur aquai
Humor: & in lucem tremulo rarescit ab æstu:
Propterea fit, uti quæ semina cunq; habet ignis,
Demittat: cum sæpe gelum, quod continet in se
Mutat: & exoluit glaciem: nodosq; relaxat.
Frigidus est etiam fons: supra quem sita sæpe
Stupa iacit flammas concepto protinus igni:
Tedaq; consimili ratione accensa per undas
Collucet: quocunq; natans impellitur auris:
Nimirum, quia sunt in aqua permulta uaporis
Semina: de terraq; necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fontem:
Et simul expirare foras: exireq; in auras:
Non tam uiua tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito: sursumq; ea conciliare:
Quod genus inde mari spirat fons dulcis aquai:
Qui scatit: & salsas circum se dimouet undas.
Et multis alijs præbet regionibus æquor

Vtilitatem opportunam sitientibus nautis:
Quod dulceis inter salsas interuomit undas.
Sic igitur per eum possint erumpere fontem,
Et scatere illa foras in stupam semina: quæ cum
Conueniunt: aut in teda cum corpora adhærent:
Ardescunt facile extemplo: quia multa quoq; in se
Semina habent ignis stupæ, tedæ'q; tenentes.
Non'ne uides etiam nocturna ad lumina linum
Nuper ubi extinctum admoueas: accendier ante:
Quàm tetigit flammam? tedam'q; pari ratione?
Multa'q; præterea, prius ipso tacta uapore
Eminus ardescunt: quàm comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoq; in illo fonte putandum est.
Quod superest, agere incipiam: quo fœdere fiat
Naturæ: lapis hic ut ferrum ducere possit:
Quem magnêta uocant patrio de nomine graij:
Magnêtum quia sit patrijs in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur: quippe cathenam
Sæpe ex anellis reddit pendentibus ex se:
Quinq; etenim licet interdum, plures'q; uidere
Ordine demisso leuibus iactarier hauris:
Vnus ubi ex uno dependet subter adhærens:
Ex alio'q; alius lapidis uim, uincla'q; noscit:
Vsqueadeo permananter uis perualet eius.
Hoc genus in rebus, firmandum est multa prius, quã
Ipsius rei rationem reddere possis:
Et nimium longis ambagibus est adeundum:
Quo magis attentas aureis, animum'q; reposco.
Principio omnibus ab rebus, quascunq; uidemus:
Perpetuo fluere, ac mitti, spargiq; necesse est

Corpora: quæ feriant oculos, uisumq́; lacessant:
Perpetuóq; fluunt certis ab rebus odores:
Frigus ut à fluuijs, calor à sole, æstus ab undis
Aequoris, exesor murorum littora propter:
Nec uarij cessant sonitus manare per auras.
Deniq; in os salsi uenit humor sæpe saporis:
Cum mare uersamur propter: dilutáq; contra
Cum tuimur misceri absynthia: tangit amaror.
Vsqueadeo omnibus ab rebus res quæq; fluenter
Fertur: & in cunctas dimittitur undiq; parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam sentimus: & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sonorem.
Nunc omnes repetam, quàm raro corpore sint res,
Commemorare: quod in primo quoq; carmine claret.
Quippe etenim, quanquam multas hoc ptinet ad res
Noscere: cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de differere aggredior: firmare necesse est:
Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
Principio fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore: & guttis manantibus stillent.
Manat item nobis è toto corpore sudor:
Crescit barba, piliq; per omnia membra, per artus:
Diditur in uenas cibus omneis: auget: alitq;
Corporis extremas quoq; parteis, unguiculósq;.
Frigus item transire per æs, calidumq́; uaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atq; per argentum: cum pocula plena tenemus.
Deniq; per dissepta domorum saxea uoces
Peruolitant: permanat odor, frigusq́;, uaporq;

Ignis: quin ferri quoq; uim penetrare sueuit.
Deniq; qua circùm colli lorica coercet,
Morbida uis q; simul cum extrinsecus insinuatur.
Et tempestates terra, cœlo'q; coortæ
In cœlum, terras'q; remotæ iure facessunt:
Quandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.
Huc accedit, uti non omnia quæ iaciuntur
Corpora cunq; ab rebus, eodem prædita sensu,
Atq; eodem pacto rebus sint omnibus apta.
Principio, terram sol excoquit: & facit are:
At glaciem dissoluit: & altis montibus alte
Extructas ningues radijs tabescere cogit.
Deniq; cera liquescit in eius posta uapore.
Ignis item liquidum facit æs aurum'q; resoluit:
At coria, & carnem trahit, & conducit in unum.
Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni:
At coria, & carnem mollit durata calore.
Barbigeras oleaster eo iuuat usq; capellas:
Effluat ambrosia quasi uero, & nectare tinctus:
Qua nihil est homini, quod amarum frondeat æq;,
Deniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum: nam setigeris subus acre uenenum est:
Quod nos interdum tanquam recreare uidetur.
At contra nobis cœnum teterrima cum sit
Spurcities: eadem suibus hæc munda uidetur:
Insatiabiliter toti ut uoluantur ibidem.
Hoc etiam superest, ipsa quàm dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius esse uidetur.
Multa foramina cum uarijs sint reddita rebus:
Dissimili inter se natura prædita debent

Eſſe: & habere ſuam naturam quæq; , uiasq;.
Quippe etenim uarij ſenſus animantibus inſunt:
Quorum quiſq; ſuam proprie rem percipit in ſe.
Nam penetrare aliò ſonitus, alióq; ſaporem
Cernimus è ſuccis: aliò nidoris odores:
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis uarians, ut paulo oſtendimus ante:
Propter diſſimilem naturam, textáq; rerum.
Præterea manare aliud per ſaxa uidetur:
Atq; aliud tignis, aliud tranſire per aurum:
Argentóq; foras aliud, uitróq; meare.
Nam fluere hac ſpecies, illac calor ire uidetur:
Atq; alijs aliud citius tranſmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura uiarum
Multimodis uarians, ut paulo oſtendimus ante.
Quapropter bene ubi hæc confirmata, atq; locata
Omnia conſtiterint nobis præpoſta, parata:
Quod ſupereſt, facile hinc ratio reddetur: & omnis
Cauſa patefiet: quæ ferri pelliciat uim.
Principio, fluere è lapide hoc permulta neceſſe eſt
Semina, ſiue æſtum: qui diſcutit aera plagis:
Inter qui lapidem, ferrúmq; eſt cunq; locatus.
Hoc ubi inanitur ſpatium: multúſq; uacefit
In medio locus: extemplo primordia ferri
In uacuum prolapſa cadunt coniuncta: fit utq;
Annulus ipſe ſequatur: eatq; ita corpore toto:
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita ſuis arcte connexa cohæret:
Quàm ualidi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus eſt mirum, quod dicitur, ex elementis

Corpora

Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
In uacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
Quod facit: & sequitur donec peruenit ad ipsum
Iam lapidem: cæcisq; in eo compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis: unde uacefit
Cunq; locus, siue ex transuerso, siue superne:
Corpora continuo in uacuum uicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde: nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.
Huc accedit item, quare queat id magis esse:
Hæc quoq; res adiumento, motúq; iuuatur:
Quod simulac fronte est anelli rarior aer
Factus, inanitusq; locus magis, ac uacuatus:
Continuo fit, uti qui post est cunq; locatus
Aer: à tergo quasi prouehat, atq; propellat.
Semper enim circum positus res uerberat aer.
Sed tali fit uti propellat tempore ferrum:
Parte quod ex una spatium uacat: & capit in se:
Hic ubi quẽ memoro, per crebra foramina ferri
Ponas ad parteis subtiliter insinuatus
Trudit: & impellit quasi nauim, uelaq; uentis.
Deniq; res omnes debent in corpore habere
Aera: quandoquidem raro sunt corpore: & aer
Omnibus est rebus circundatus, appositusq;.
Hic igitur, penitus qui in ferro est abditus aer,
Sollicito motu semper iactatur: eoq;
Verberat anellum dubio procul: & ciet intus
Scilicet: atq; eodem fertur, quò præcipitauit
Iã semel: et uacuã in partem conamina sumpsit.

Fit quoq; ut a' lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, fugere, atq; sequi consueta uicissim:
Exultare etiam samothracia ferrea uidi:
Et ramenta simul ferri furere intus ahenis
In scaphijs: lapis hic magnes cum subditus esset:
Vsqueadeo fugere a' saxo gestire uidetur:
Aere interposito discordia tanta creatur.
Propterea, quia nimirum prius æstus ubi æris
Percepit: ferriq; uias possedit apertas:
Posterior lapidis uenit æstus: & omnia plena
Inuenit in ferro: neq; habet qua tranet, ut ante.
Cogitur offensare igitur: pulsareq; fluctu
Ferrea texta suo: quo pacto respuit ab se:
Atq; per æs agitat sine eo, quod sæpe resorbet.
Illud in his rebus mirari mitte: quod æstus
Non ualet è lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim fretæ partim stant, q̄d genus aurū:
Ac partim raro quia sunt cum corpore, ut æstus
Peruolet intactus: nequeunt impellier usquam:
Lignea materies in quo genere esse uidetur.
Inter utrasq; igitur ferri natura locata,
Aeris ubi accepit quædam corpuscula: tum fit
Impellant ut eam magnesia flamine saxa.
Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena:
Vt mihi multa parū genere ex hoc suppeditentur:
Quæ memorare queam inter se singlariter apta.
Saxa uides primum sola coalescere calce:
Glutine materies taurino iungitur unà:
Vt uitio uenæ tabularum sæpius hiscant,

Quam laxare queant compages taurea uincla.
Vitigeni latices in aquai fontibus audent
Misceri: cum pix nequeat grauis, & leue oliuũ.
Purpureusq; colos conchylii iungitur unà
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquã:
Non si Neptuni fluctus renouare operam des:
Non mare si totum uelit eluere omnibus undis.
Deniq; res auro argentum copulat unà,
Aeráq;, nec plumbo fit, uti iungatur ab albo.
Cætera iam q̃ multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquã:
Nec me tam multam hic operã cõsumere par est:
Sed breuiter paucis restat comprendere multa.
Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra
Vt caua conueniant plenis, hæc illius, illa
Huiusq;: inter se iunctura hæc optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis, hamisq; plicata
Inter se quædam possint compacta teneri.
Quod magis in lapide hoc fieri, ferróq; uidetur.
Nunc, ratio quæ sit morbis: aut unde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida uis, hominum generi, pecudúq; catteruis:
Expediam. primum multarum semina rerum
Esse supra docui: quæ sint uitalia nobis:
Et contra, quæ sint morbo, mortiq;, necesse est
Multa uolare. ea cum casu sunt forte coorta:
Et perturbarunt cælum: fit morbidus aer.
Atq; ea uis omnis morborum, pestilitasq;,
Aut extrinsecus, ut nubes, nebulæq; superne

P er cœlum ueniunt: aut ipsa sæpe coorta
D e terra surgũt: ubi putrorem humida nacta est:
I ntempestiuis pluuijsq;, & solibus icta.
N on'ne uides etiam cœli nouitate, & aquarum
T entari, procul à patria quicunq;, domoq;
A dueniunt? ideo quia longe discrepitant res.
N am quid britanis cœlum differre putamus?
E t qđ in Aegypto est, qua mundi claudicat axis?
Q uid'ue quod in põto est differre, & gadibus, atq;
V sq; ad nigra uirûm percoctaq; secla calore?
Q uæ cum quattuor inter se diuersa uidemus,
Q uattuor à uentis, & cœli partibus esse:
T um color, & facies hominum distare uidetur
L argiter: & morbi generatim secla tenere.
E st elephas morbus, qui propter flumina Nili
G ignitur Aegypti in medio, neq; præterea usq̃.
A ttide tentantur gressus: oculiq; in achæis
F inibus: inde alijs alius locus est inimicus
P artibus, ac membris: uarius concinnat id aer.
P roinde ubi se cœlum, quod nobis forte alienũ:
C ommouet: atq; aer inimicus serpere cœpit:
V t nebula, ac nubes paulatim repit: & omne
Q uà graditur, conturbat: & immutare coactat.
F it quoq;, ut in nostrum cum uenit deniq; cœlũ:
C orrumpat: reddatq; sui simile, atq; alienum.
H æc igitur subito clades noua, pestilitasq;,
A ut in aquas cadit; aut fruges persedit in ipsas,
A ut alios hominum pastus, pecudumq; cibatus:
A ut etiam suspensa manet uis aere in ipso,

Et cum spirantes mistas hinc ducimus auras:
Illa quoq; in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione uenit bubus quoq; sæpe
Pestilitas, etiam pecudum balatibus ægris.
Nec refert utrum nos in loca deueniamus
Nobis diuersa: & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis intro natura corruptum
Deferat, aut aliquid, quo non consueuimus uti:
Quod nos aduentu possit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum, & mortifer æstus,
Finibus in cecropis, funestos reddidit agros:
Vastauitq; uias: exhausit ciuibus urbem.
Nam penitus ueniens Aegypti finibus ortus,
Aera permensus multum, camposq; natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis. omnes
Inde catteruatim morbo, mortiq; dabantur.
Principio caput incensum feruore gerebant:
Et duplices oculos suffusa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atræ
Sanguine: & ulceribus uocis uia septa coibat:
Atq; animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde ubi per fauceis pectus complerat: et ipsum
Morbida uis in cor mœstum confluxerat ægris:
Omnia tum uero uitai claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem:
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atq; animi prorsum uires totius, & omne
Languebat corpus, leti iam limine in ipso.

Intolerabilibus'q; malis erat anxius angor
Assidue comes, & gemitu commista querela.
Singultus'q; frequens noctem persæpe, diemq;
Corripere assidue neruos, & membra coactans,
Dissoluebat eos defessos ante fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam feruescere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum:
Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere
Corpus: ut est, per membra sacer cũ diditur ignis.
Intima pars homini uero flagrabat ad ossa:
Flagrabat stomacho flãma, ut fornacibus, intus.
Nil adeo posses cuiquã leue, tenue'q; membris.
Verteret utilitatem ad uentũ, et frigora semper.
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudũ iacientes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putealibus alte
Inciderunt ipso uenientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali: defessa iacebant
Corpora: mussabat tacito medicina timore.
Quippe patentia cum toties ardentia morbis
Lumina uersarent oculorum expertia somno.
Multa'q; præterea mortis tum signa dabantur.
Perturbata animi mens in mœrore, metuq;:
Triste supercilium: furiosus uultus, & acer:
Sollicitæ porro, plenæ'q; sonoribus aures:
Creber spiritus, haud ingens, raro'q; coortus:

S udoris'q; madens per collum splēdidus humor:
T enuia sputa, minuta, croci contacta colore,
S alsa'q; , per fauces rauca uix edita tussi.
I n manibus uero nerui trahere: et tremere artus:
A' pedibus'q; minutatim succedere frigus
N on dubitabat: item ad supremū deniq; tempus,
C ompressæ nares: nasi primoris acumen
T enue: cauati oculi: caua tempora: frigida pellis,
D ura'q;, in ore iacens rectum, frons tenta meabat,
N ec nimio rigida prostrati morte iacebant,
O ctauo'q; fere' candenti lumine solis,
A ut etiam nona reddebant lampade uitam.
Q uorum si quis (ut est) uitarat funera leti
V isceribus tetris, & nigra proluuie alui:
P osterius tamen hunc tabes, letum'q; manebat.
A ut etiam multus capitis cum sæpe dolore
C orruptus sanguis expletis naribus ibat:
H uc hominis totæ uires, corpus'q; fluebat.
P rofluuium porro cui tetri sanguinis acre
E xierat: tamen in neruos huic morbus, & artus
I bat: et in partes genitales corporis ipsas:
E t grauiter partim metuentes limina leti
V iuebant ferro priuati parte uirili:
E t manibus sine nonnulli, pedibus'q; manebant
I n uita tamen: & perdebant lumina partim:
V sque adeo mortis metus his incusserat acer.
A tq; etiam quosdam cœpere obliuia rerum
C unctarum: neq; se possent cognoscere ut ipsi.
M ulta'q; humi cū inhumata iacerēt corpora supra

C orporibus: tamen alituum genus, atq; ferarum
A ut procul absiliebat: ut acrem exiret odorem:
A ut ubi gustarat, languebat morte propinqua.
N ec tamen omnino temere illis sedibus ulla
C omparebat auis: nec tristia secla ferarum
E xibant syluis: languebant pleraq; morbo:
E t moriebantur: cumprimis fida canum uis
S trata uijs animam ponebat in omnibus ægrã.
E xtorquebat enim uitam uis morbida mẽbris.
I ncomitata rapi certabant funera uasta:
N ec ratio remedi communis certa dabatur.
N am quod ali dederat uitaleis aeris auras
V oluere in ore licêre: & cœli templa tuêri:
H oc alijs erat exitio: letumq; parabat.
I llud in his rebus miserandum magnopere unũ
A erumnabile erat: quod ubi se quisq; uidebat
I mplicatum morbo: morti damnatus ut esset:
D eficiens animo mœsto cum corde iacebat,
F unera respectans: animam & mittebat ibidem.
Q uippe etenim nullo cessabant tempore apisci
E x alijs alios auidi contagia morbi.
I dq; uel in primis cumulabat funere funus.
N am quicunq; suis fugitabant (ut fit) ab ægris,
V itai nimium cupidos, mortisq; timentes
P œnitet: & paulopost turpi morte, malaq;
D esertos, opis expertes, incuria mactat:
L anigeras tanquam pecudes, & bucera secla.
Q ui fuerant autem præsto', contagibus ibant,
A tq; labore: pudor quem tum cogebat obire,

Blandáq; lassorum uox, mista uoce querelæ.
Optimus hoc leti genus ergo quisq; subibat.
Inq; alijs alium populum sepelire suorum
Certantes lachrymis lassi, luctúq; redibant.
Inde bona ex parti in letum mœrore dabantur:
Nec poterat quisquā reperiri, quem neq; morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
Præterea iam pastor, & armentarius omnis,
Et robustus item curui moderator aratri,
Languebant: penitúsq; casa contrusa iacebant
Corpora: paupertate & morbo dedita morti.
Exanimis pueris super exanimata parentum
Corpora nonnunquam posses, retróq; uidere
Matribus, & patribus natos super edere uitam.
Nec minimā partem ex agris mœroris in urbem
Confluxit: languens quem contulit agricolarum
Copia, conueniens ex omni morbida parti.
Omnia condebant loca, tectáq;: quo magis æstus
Confertos ita aceruatim mors accumulabat.
Multa siti prostrata uiam per, próq; uoluta
Corpora silanos ad aquarum strata iacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquarum.
Multáq; per populi passim loca prompta, uiasq;
Languida semianimo cū corpore mēbra uideres,
Horrida pædore, & pannis cooperta, perire
Corporis illuuie: pellis super ossibus una,
Visceribus tetris prope iam, sordéq; sepultis.
Omnia deniq; sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis: oneratáq; passim

C uncta cadaueribus cœlestûm templa manebát:
H ospitibus loca quæ complerant ædituentes.
N ec iam relligio diuûm, nec numina magni
P endebantur enim: præsens dolor exuperabat.
N ec mos ille sepulturæ remanebat in urbe:
V t pius hic populus semper cósuerat humari.
P erturbatus enim totus repedabat: & unus
Q uisq; suum pro re consortem mœstus humabat.
M ultaq; uis subita, & paupertas horrida suasit:
N anq; suos consanguineos aliena rogorum,
I nsuper extructa ingenti clamore locabant:
S ubdebant'q; faces, multo cum sanguine sæpe
R ixantes potius, q̃ corpora desererentur.

FINIS.

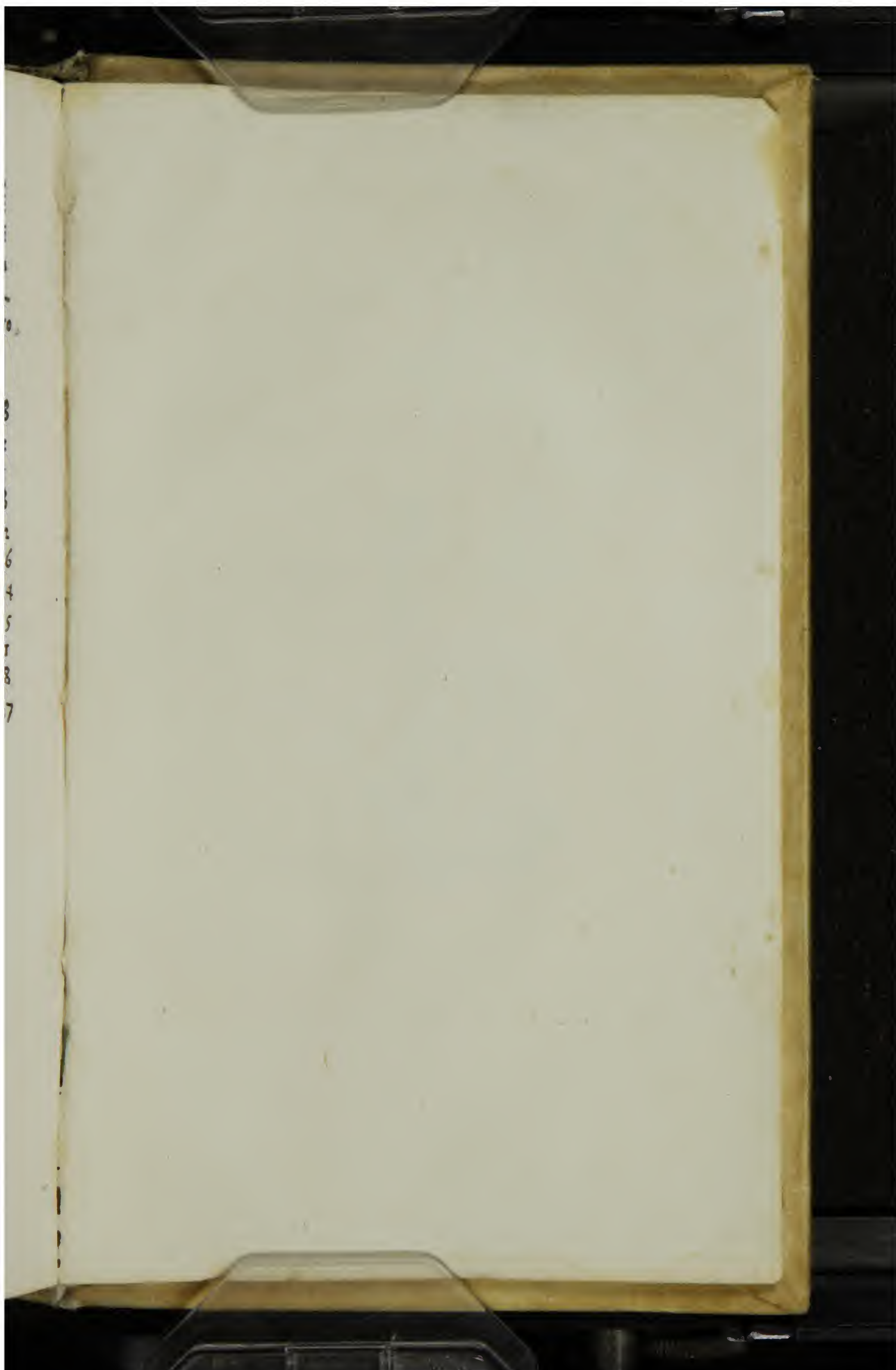
* a b c d e f g h i k l m n o p q
Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS IN AEDI
BVS ALDI, ET AN
DREAE SOCE
RI MENSE
IANVARIO
M. D. XV.

P. Ciacheri

Errata, quae recognito uolumine deprehendimus, sic corrige. Sed notandum primum numerum significare chartas, secundum, uersus. atq; eos tantum, qui scripti sunt: uersus esse numerãdos. Item, ne bis idem repetatur: id solum adnotatum esse, quod uel distinguendum, uel legendum est aliter, quàm in libro habeatur, hoc modo.

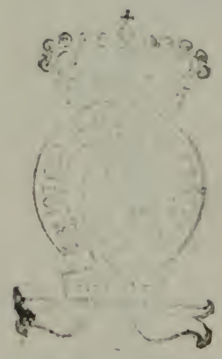
flores;	1	15	ducit ut	32	48
oras	1	29	coruos	33	22
Quem neq;	2	10	quam uis	46	1
Reducit	4	50	gubernacla.	65	28
corpore qui	5	59	organica	85	12
undæ.	7	16	ipsis interuallis	89	6
reparari	11	31	At catulos	97	24
Aut ita	13	43	Aut ubi	97	25
exanimo	13	55	cornicum ut	97	41
reboant	20	6	summam	98	38
memoro, rei	21	28	pelage	114	27
feruntur	23	14			

AL
DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE

ne parua Egypti pars [illegible]
[illegible] sunt. Memphites
Memphim ad Ethiopiam [illegible]
mari olim [illegible] Herodot[illegible]
Itali Indos apellat Ethiopas q[illegible]
[illegible] Egyptii colunt [illegible]
[illegible] Atlantis [illegible]
multitudine mirabilem [illegible] Asia
[illegible] terra [illegible] Egypti
Ethiopia [illegible]
Moses [illegible] maris rubri aquas in
murorum speciem [illegible] traduxit
sicut [illegible] Pamphilium [illegible]
ut [illegible] profundum [illegible] ad [illegible]
[illegible] sicut [illegible]
libris Alexandri magni accid[illegible] [illegible]
pamphilium mare [illegible]
[illegible] Josephus [illegible]
profundissimum maris [illegible]
Arist. [illegible] maris aqua [illegible]
[illegible] mare
[illegible] profundissima [illegible]
[illegible]
Alpheus fluuius ex graecia sub mari
fluens in Sicilia [illegible]
[illegible]
[illegible] quibus [illegible]
[illegible] aqua [illegible]
[illegible] in [illegible]

Locus satis obscurus. car. 88 linea 8a
cum aliquibus sequentibus.
Dubito in dictis Lunae. car. 88 linea 37.
[illegible] [illegible] Lunae [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
Car 89. lin. 2. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Lunae [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] satis [illegible] obscura
[illegible] [illegible] linea 16 [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] valde obscura.
Car. 7. lin. 20 cum duabus sequentibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cum Lunae. [illegible] [illegible]
intelligentur [illegible].
Car. 8. b. [illegible] [illegible] Lunae [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] difficultate intelligi [illegible].
Car. 10. b. 10. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Lunae
[illegible] difficultate intelligitur. [illegible]
In ultima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Lunae. [illegible] [illegible] [illegible]
Car. 24. a. 21. locus valde difficilis
Dubito. 23. a. 13. [illegible] Lunae [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a [illegible] linea [illegible] [illegible]
difficilis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Car 112. a. 2. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
difficile [illegible].
Car. 117. b. 2. locus obscurus
Car. 120. b. [illegible] [illegible] [illegible]

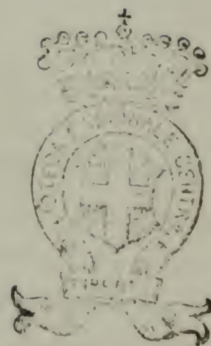
car. 121. a. 23. Dub. nō luc.

~ punit deus de plures aures i. i. ve-
nibil [illegible] exceptis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

~ Car. 63. b. 18. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
~ [illegible], [illegible] i. car. 120.

[illegible]

50

